

Gaston Duribreux

KAROEN

Uitgave Aquarium : Oostende.

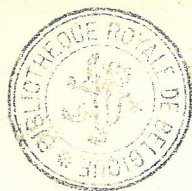
JAN VAN WIEREN

KAROEN

IN 'T AANSCHIJN VAN DE ZEE

LEVENSRoman

UITGAVE AQUARIUM - OOSTENDE

KAROLIN

IN T. KAROLIN VAN DE KEN

LEVENSBOMAN

UTRABE KAROLIN DOESTER

I^{STE} DEEL

Karoen's vuurproef

- 1 DROOGVISCH
- 2 KAROEN, « KAPITEIN VAN EEN SLIKZUIGER »
- 3 DE DOORSTOKEN MAJOR
- 4 ZIJN BROER'S GRAF
- 5 KAROEN'S NAOORLOG

IIE DEEL

Karoen's volle leven

- 1 « VISSCHEN IN GOD'S NAAM ! »
- 2 URBANIETJE EN DE VERBODEN LIEFDE
- 3 WANTJE EN DE DOOD
- 4 'T STRAATJE-WAAR-DAT-BUBBELINNETJES-DROOGVISCH-HANGT
- 5 DE OUDE TOREN
- 6 PASTOOR PYPE
- 7 DE BOODSCHAP AAN GRAVELIENTJE
- 8 KAROEN, VLAMING VAN DE ZEE
- 9 DE LIEFDE IN DE DUINEN
- 10 « KAROENTJESDROOM »

1711

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

DEEL I

EERSTE DEEL

KAROEN'S VUURPROEF

EERSTE DEEL

LAHOREN'S VERBODEN

1 Droogvisch

De boot ligt gemeerd. Met behulp van het topzeilval, het touw dat door het schijfgat van de bovenstaande steng vaart, wordt het drogende net met den kuil voor, aan den masttop geheschen.

De geernaas, onderweg gezoden, damp't in de koelzeeften, die buiten boord geschud worden, zoodat de ondermaatsche schaaldiertjes, de zifteling, neerspetteren in het onlekker kaaiwater.

De ongegutte, levende visch, gesorteerd op het tafelbord, en deels versprongen op het dek, ondergaat met trillende sluiptrekkingen en opwaaieren van zijn doorzichtige vinnen, een zielloozen doodstrijd; een stom leed, een leed dat niet beseft wordt, waarschijnlijk omdat het niet uitgekeeld is...

Op de weerdij van een kwartier uurs is het tuigje aan boord uit de voeten, alhier verstamp't en aldaar met de hand verpord.

De verkoop wordt met de maats beslist en daarna klampt Karoen zich aan het « endje », waar de sloep tijdelijk aan vast ligt, en heft zich in twee rukken op den kaaimuur.

Het eerste betreden van den vasten grond doet hem eenigszins vreemd aan en maakt hem duizelig. Het is de overgang van leven, tusschen het aan boord en het aan wal zijn; het aanpassend evenwicht van lichaam en geest, dat gestoord wordt en moet hersteld worden. Die veer, die telkenmale bij den zeeman verspringen moet, in spieren en hersenen, wanneer hij op vasten bodem den voet zet. Het is die oneindige tegenstelling van, enerzijds de zee wier breede maatgang de kadans wordt van zijn lichaamsroering; wier overmacht hij beheerscht met een behendig gestaald toegeven aan haar rhythmischen golfs slag; die zijn gewiegede gedachten die eenzijdige richting geeft naar werkvolbrengen en

gevaarontwijken. En anderzijds het verwijlen aan land, dat gedurig schragen van zijn lichaamskrachten, dat wegvalt ; de rustige gang van zijn gedachten die zich openspreidt in het aanhitsende leven dat hem tegemoet komt, een leven waar het geldt : spreken, gezichten trekken, het samenhooren der menschen aanwrijven en aanvechten, meedoen aan het gedurige « makementspel ».

Wellicht is dan ook het driestig optreden van den zeeman, zijn soms baldadige neiging tot overdaad, gedeeltelijk de uitslag van zijn bloed, dat plots zijn gelijk kalmeerenden aderslag op maat van 't zeedeinen verliest, stilvalt, troebelt en bandeloos opstuwt.

Karoen is er doorheen. Hij wijt zijn tijdelijke verstelling toe aan het blindend zonlicht ; het komt niet in stralen neer, maar napeert zich in een dunne laag mist, die de havenomgeving onder een gekoepelden blaker koestert. Er is geen schaduw en geen kleur, die het helwitte licht komt opzuigen en verdeelen ; er is enkel op de zijlings beschenen kabbeling van 't havenwater een hevige flikkering en een weerschijn van flikkering.

Op de afgeronde, grijze kasseisteenen der kaai, glinstering en weerbotsen van glinstering.

De zon zit zorgwekkend verward tusschen spiegels en spiegelingen.

Karoen dwarst den wijden kaaiweg met lossen gang en loome zinnen ; de oranjekleur van zijn kiel, het steenrood van zijn slobkousen, wat van gele verf overblijft op zijn geschuurde kloefen, slikken al het licht dat zij kunnen ; de kleurfelheid weegt, duwt, tracht hem te weerhouden en om te trekken, maar slaagt er niet in zijn voortschrijden te stuiten.

In den gang van den jongen visscher, zoo pas van dek aan wal getild, ligt nog iets van het rustig rhythmisch bewegen van het vaartuig gesloten, alsof de geest aan boord insgelijks het stillegend schip verlaten had en in hem verwikkeld zat. De logge uiteinden van zijn wijd gescheerde beenen trappen stevig en ankerend ; zijn armen, van 't lijf af, slingeren als wieken of zeilen, die richting en vaarf bijbrengen ; zijn fijntig gerokken lenden bezitten iets van den ranken romp van een lenige zeilboot.

Hij blijft ineens, halfwege, boutstil staan, achteloos temidden het voorbijschijverend gerij ; er is iets, daar in zijn kop, dat hij

beschikt heeft uit te voeren, zoogauw aan land ; iets dat een heelen nacht gewoekerd en gezwermd heeft in zijn geest, zijn gedachten in dwang heeft gehouden en dat met de opklarende dageraad verduisterd ligt, verdoken achter het aandachtigschend sjouwen aan boord, het korophalen, het strijken en bijzetten van zeilen, het gaarmaken van de vangst...

Duidelijk kan hij zich niet voorstellen, wat het eigenlijk is en nochtans moet het iets belangrijks zijn, een beslissende stap in zijn leven en tevens een ontroerende verwachting.

Hij blijft er op dubben, met zwaar hoofd en slaperige hersenen ; eigenlijk is hij vermoeid en af, het nachtvischen is hondewerk en dan nog, den dag tevoren is hij weer even op rabot gegaan.

Daar schiet het hem plots weer te binnen... Karoen vertrekt zijn schouders, is het maar dat ! en daarvoor zijn gemoed verneuken, een nacht lang !

Het komt hem nu zoo licht en eenvoudig voor den geest ; immers van 't oogenblik af, dat hij zich voorgenomen heeft iets te bereiken geldt het toch maar enkel zich daadkrachtig in de weer te stellen, de hindernissen uit den weg te ruimen, zoodat zijn verlangen de bedoelde uitkomst krijgt ! Dat is toch zoo zijn huidige levensbeschouwing geworden !

Nochtans heeft die beslissing, die nu van luttel gewicht schijnt, opkomend in 't holle van den nacht, hem benauwend, aandoenlijk omklemd.

Hij heeft inwaarts een roering gevoeld alsof al zijn organen aan 't plaatsverwisselen waren ; het was of zijn geest weer eens aan het tasten was, aan 't verkennen in de duistere oneindigheid die zijn ziel omschaart.

Die gewaarwordingen heeft hij al reeds vroeger gekend, zij waren toen onvermijdelijk gebleken, maar nu hij moreel hersteld is, heeft hij een hekel aan die intimiteiten met de duistere onderdeelen van zijn wezen ; hij vindt het saai, flauw, een ziekelijk toegeven.

De nacht had er grootelijks schuld aan ; genepen tusschen hemel en zee, met het sussend deinen en de verwarrende zeebespiegeling weet men waarachtig niet meer of men in de hoogte vaart of in een afgrond aan 't glijden is ; met die sterren die vallen uit den hemel en gij die dwaas en verbijsterd hun booglijn volgt en een schok in 't lijf voelt, alsof ge zelf gevallen waart ; met die

God-den-Vaderstralen van den vuurtoren, die uit een onzichtbaar hoofd in 't gehemelte, ieder tien seconden uw hart en nieren doorboren en willens of niet uw « mea culpa » doen slaan ; met die meertros, die in 't water schiet, rilt en spant en het geheime leven mededeelt van den korreboel, die rakelt en schraaft op den zeebodem ; en die duisternis, die uwe gedaante verzwelgt, waarin men het einde van zijn schim en van zijn beweging niet kent, en niet weet of een wenk, het roeren van een vingerlid, niet eindeloos vergroot en blijft vergrooten, en voort ontwikkelt in een donkere oneindige ruimte... Dan wordt ieder gevoel, onmetelijk, elke gedachte, fantastisch en de minste beslissing, heldhaftig !

Dit diep gevoelen is bij Karoen heelemaal vervaagd, nu hij in 't volle daglicht staat en tusschen het menschengedoen en geloof ; dat winst-en-zaken najagen, dat hij, als echte visscher, misprijst. Al datgene waarop hij in 't voorbijgaan neerziet — dat gezwets en gekwetter der vischwijven, die teiteweiten ! die bitsige, verwijfde opkoozers met importante gezichten ; die preutsche en zuinige stadsdametjes, die een prijs afzagen met een lipje — jaagt Karoen een opgewekten stouten overmoed in den krop.

Hij weifelt niet langer, verandert zijn koers in zijlingsche richting en steekt de kaai over, zonder kommernis om de aansnorrende rijtuigen.

Een hooggebouwde hotelwagen rolt hem vlak over de hielen, de chauffeur buigt zich over en roept hem iets boosaardigs toe als :

— You... rabbit ! »

— Met dien aap heb ik nog in 't klein College bakkeleie geslegen. » moppert Karoen.

Hij staat vóór Tant'Ortense's ; er hangen reesems droogvisch te klapperen, te ricken, en hard te worden vóór de deur ; Karoen kletst er met de hand in, zoodat de ranken draaien en tegen elkaar slaan als droge huiden.

— Da's eetbaar perkament » meent hij en trekt binnen.

Tant'Ortense staat « in den toog », zij heeft een gebogen voorhoofd, donkergrijs krulhaar, dat samengebracht is recht op de kruin, in een « dollie » ; haar oogen zijn met bloedadertjes doorstrengeld en nochtans is haar gezicht kleurloos. Zij ziet er noch kwaad, noch mild uit, eerder droefgeestig. Karoen bestelt een pint en boterhammen en gaat zelf, zonder vragen, een vette Schotsche scholle van de reesems snijden ; hij nijpt het vel open met zijn vingernagels, trekt flenders af met zijn gave, scherpe tanden,

peuzelt en bijt in de gevulde lenden... dat doet hem weer denken aan wat hem den heelen nacht in zijn leen gelegen heeft...

Daarvoor was hij nu bij Tant'Ortense, maar dan denkt hij, nog inwendig wrevelig op zijn eigen, dat hetgeen hem op zee zulke verstoring bracht, vóór geen beet eten gaat en kauwt voort. Dan grijpt hij aan:

— Zeg, wanneer komt nu nichtje Gravelientje van Antwerpen om 't seizoen te doen ? »

Tant'Ortense kijkt hem een tijd vorschend en onwillig aan, meer geërgerd dan verwonderd.

— Met drie weken... gaat het je aan ? »

Karoen eet zwijsend voort.

Tant'Ortense schiet meteen van achter den toog, ziet hem strak aan en op stijgenden toon, met die plotse gevoelsverandering, die het visschersvolk eigen is, valt ze scherp uit :

— Zou je misschien entwadde in uw zotten kop steken met dat meisjonk, ja je ? »

— Ik ga met haar trouwen, na de sprotvangste. » zegt Karoen kalm.

— Oei gie, oolijke loeder ! 't is wat da'k peinsde, maar hier gaat je haring niet braân, vent... 't is ik, die da zegge, je zou moeten schoonder manieren hebben ! »

Hij blijft voortkauwen en schuddetrekken, maar zijn oogen blekken over de Schotsche scholle, vlak in Tant'Ortense's gezicht ; een ziel ligt in die oogen, diep achter de donkere wenkbrauwen, de grijsblauwe bollen schuiven er rustig weg en weer als levensvolle schijven ; een straffe uitkijk vol uitdagenden spotlust, met een warme tinteling van vrouwelijk verleiden.

— En goed weten » bevestigt hij.

Er wordt verder gezwegen, na een poos staat Karoen op, hersnoert zijn riem al wrijven, draait zijn schouders, gaat tot bij den toog en werpt er zijn geld.

— Merci, zegt Tant'Ortense op gewonen drogen toon. Haar opvliegendheid is gezakt, nu heeft ze weer op het gezicht dat stug, weemoedig masker ; Karoen is kalant.

Buiten geeft de lekkere kalant den droogvisch zoo'n schingeling, dat heel de getimmerde stelling boven de deur, waaraan de reesems hangen, en die Nonkel Charel's beste werk is, dreigt neer te komen. Hij dwarst dan weer de kaai en gaat zijn jol losmaken beneden de trap, zinnens maar seffens naar d'oostkant

over te steken, waar hij inwoont bij zijn grootvader ; een landelijk rustig huizeke onder den vuurtoren.

Hij heeft voor een paar uren zijn bed noodig ; na die tijdelijke opflikkering staat zijn hoofd weer slap en zwaar ; het regelmatig heen en weer duwen van de roeiriem wiegt hem en zijn harte gaat aan 't slapen.

Dat harte heeft nu al zijn contentement ; Tant'Ortense weet wat zij moet weten en Karoen weet wat hij wil : Gravelientje ! een levensverbintenis met haar, trouwen !

Dit ontwerp is uit zijn diepste gevoelen, temidden den nacht, geboren en toch is het klaar en simpel. Waarom dan die benauwing in de duister uren ? Hoe is het toch Godsmogelijk, dat telkens iets nieuws, iets belangrijks zijn ziel aanroert, in hem den dag ziet, het vergezelt moet zijn door een nageboorte van tragische verwickelingen... zal hij dan nooit de te ver bloot gelegde horizonten van zijn ziel, die een oorlogservaren onmenschelijk heeft doorpeild, kunnen dempen, kunnen opstoppen !

Hij is het kaaigat uit en glijdt in de havengeul, het portaal der zee.

Het water is er hoog en gewelfd lijk de zachtgolvende met blinkende schubben bezette ruggelijn van een ondergedoken zee-monster.

Karoen is bijna « pas » met het zonbeschenen water, het is als een gezwaai van helderwitte lampen voor zijn oogen ; soms vaart hij heftig tegen stroom op, dan laat hij zich op de zitplank neervallen, de schouders opgehaald, ineengedrongen als een rustende meeuw en laat zich meedrijven, wil- en kommerloos. Een overgave van heel zijn wezen, een berusting in hetgeen is en geweest is ; een inkeer van zijn vermoeiden geest naar halfverwekte herinneringen... schimmen van weleer.

Het licht weerkaatst zoo warm en schroeïend op zijn gezicht, dat zijn oogen luiken en hij verzinkt, evenals een bloot huisje in de zon, dat zijn fenteneelen gesloten heeft, in die geheime tooverdroomerij van een dagsluimer.

Het wordt door 't klare lichten als een verduistering, zoodat de voorwerpen schaduwen worden.

Karoen's jol, in vorm van een halve okkernoot, is een zwarte stip in 't wit gegloei ; men ziet ze verloren gaan en weer te voorschijn komen.

Ineens gilt een scherpe stoomfluit heel nabij, een hoorngeriep galmt in Karoen's oor, hij hoort een hevig snuiven en fronsen van water en rakelings schuift een hoog, donker scherm voor zijn bootje.

« Houd vast aan 't spil » roept Karoen verward, zich plots in volle zee wanend en overeind schrikkend ; zijn bezinning komt in een weerlicht terug, hij klinkt de riem in 't wrikkelgat en wendt den neus van de jol naar het machtig gevaarte van de maalboot toe om niet omgeslagen te worden.

Het scheelde de lengte van een roeispaan en Karoen's vlet ware verbijzeld geweest. Luide verwenschingen en zeemansvloeken klinken van op het voordek van het hooggebouwde stoomschip.

Wellicht is het enkele lieden daar aan boord, voor zooveel ze mochten bogen op bereisde ervaringen en aandenkens, voorgekomen als hadden ze onder hun oogen de hernieuwing van die roekeloze daad der Oostersche zeevaarders, die met hun jonken en sampans kruislings langsheen de scherpe stevens der snelvarende, Europeesche stoomers scheren, op levensgevaar af, en enkel om de beschermende almacht van hun aangeroepen zeegoden op proef te stellen.

Het verplaatste water doet Karoen's vlet vervaarlijk schommelen en steigeren, de zeeën komen er op afgerold, heffen den steven op en slaan langs onder weg in schuim, als opsmijtende achterpooten. Een minder ervaren roeier zou gekanteld zijn, maar Karoen houdt zich meester van den dans, terwijl de volle lengte van het stoomschip ruischend voorbij schuurt. Dan komt langzaam het gelijkmatig, ademhalend deinen terug.

Toen de zwarte schijf van het vaartuig zoo ineens voorschoot, leefde Karoen in zachte bedwelming van sluimergedachten en vage herinneringen. Hij had een verwittigend tuiten gehoord, dien hoorngalm, die zoo benauwend klinkt in een visschersoor; maar in zijn nevelig bedenken kon het niet tot een werkelijke dreiging teruggebracht worden.

Hij leeft in wat geschied is, en dat stoomschip wordt in zijn geest herleid tot een gebeurtenis uit het verleden. Het is het gevoel van iets verschrikkelijks dat zou gebeuren... gebeurde... maar toch voorbij is... en wanneer na een korte fysieke inspanning, die zuigende schaduwvleugel van hetgeen 't noodlot verbeeldt heen is en Karoen's inwendig gedachtenleven voortgaat, prevelt hij : dat is toch een groot evenement geweest in mijn leven...

moeder die sterft... Warden, mijn broer, dood... de Duitsche «posten» die «werda» riep op het staketsel... de doorstoken majoor... mijn bange zielstrijd...

Dobberend op den stroom, met opgelichten riem, hergaat Karoen zijn leven.

Het is niet met vrijen zin dat hij toegeeft aan dien terugkeer naar 't voorgaande, maar in hem ligt, met de vermoeienis, een begin van nacht met trage klompen donkerte, en op het water ligt een opgeruimd schervenlicht, een wakkere en lustige tinteling: uit die tegenstelling, dien strijd, ontstaat een soort van onrustigen tusschenslaap, rijk aan beelden en droomvisioenen.

2 Karoen, kapitein van een slijkzuiger

De diepste uithoek van zijn geheugen is befloerst met een grijze somberheid, het « blijven » van vader op moluwevangst. Deze, van natuur stille en ingehouden man was zonder merkbaren overgang de eeuwige zwijgzaamheid ingelreden... Maar daarop schetterde ook weer in zijn geheugen, als een felle lichtstraal, de wanhoopsgil van moeder, haar wild uitvaren en haar verwen-schingen tegen het zeemonster.

Die slag van 't noodlot verwekte in haar iets als een verwoedheid, die haar huisgezin overrompelde en meetilde in overijlde en opgewondene werkzaamheid. Zij weigerde alle vreemde hulp, bracht nog een kindje ter wereld, een achterblijvertje, en kweekte er twee van een broer, die ook gebleven was.

De oudste kinderen werden in de weer gesteld ; zij verkocht en verzond, overschreeuwde de markt, duwde met de ellebogen om vooruit, schold en verweet, dook haar spel al klappen en bracht haar nederig visschersgezin allengerhand tot burgerswelstand.

't Was of ze gedurig een opgejaagden strijd voerde tegen iemand die haar wilde onder hebben. Alsof het beeld van haar altijd gelijkgezinden, goedhartigen man, in haar inwendige, tot een grijnzend figuur verwrongen was, dat maar door ophitste :

— 't Zal niet gaan... en je kindjes zullen honger lijden... en je moet het maar weten...

... ..

Warden, de oudste, ging noodzakelijkerwijze naar zee, de meissens trouwden, Karoen moest op school.

De oorlog brak los.

Moeders opgestuwde levenskracht zwakte ineens, met een

knagende pijn boven de maag; zij kwijnde en viel stil, en naarmate ze aftrok op haar lijdensweg scheen ze te verdunnen en te verkleinen. Het was een langzaam ineensmelten en verzoenen met het verleden. Op het einde van haar leven had zij die lijdzame stilzwijgendheid van vader opgenomen. Het leven scheidde hen niet meer; om zich bij den doode te vervoegen wilde ze hem indachtig zijn en op hem gelijken... het was een kalme ondergang.

Het bleef oorlog en broodnood. Het verdwijnen van zijn moeder bracht treurnis en opschudding in Karoen's leven, maar zijn wezen was aan 't verwerken, er was een verterende gloed in hem, dat egoïstisch opsorpen van alle levensteugen, waaraan de jeugd niet ontsnappen kan, waar geen onderdrukken aan is.

Hij moest van school weg, alwaar hij bijna de hoogste klassen had bereikt. De tijdsomstandigheden maakten het zoo dat hij zich liet aanwerven op een slijkzuiger in de haven. Op een slijkzuiger! daarvan nu nog gewag maken is voldoende om Karoen van al zijn duivels te doen droomen!

Er was te dien tijde op de school die Karoen verliet, een aardigheid uit te halen; men vroeg: wat doet nu Karoen? En antwoordde: wel, hij is kapitein van een dragueur! Dat vond men geestrijk, het kon niet meer!

Wat den « kapitein op een dragueur » toeliet de volle maat te geven van zijn jeugdigen aandurf en geestdrift, van al het nieuwe dat een jongmensch toefonkelt, was juist hetgeen zooveel jonkheid het meest doet terugdeinzen en in haar schelp kruipen, de vrees voor het belachelijke. Daarvan had Karoen toen reeds niet het minste besef meer, de zin er van ontsnapte hem. Dit was een erfdeel, dat hij van de zijnen had meegekregen, een volksgave, en meer nog, een gave van 't visschersvolk, die menige deugd zuiver houdt, waardoor tal van gewoonten en zeden in zwang en eere blijven.

Voor vernedering echter was Karoen vatbaar, dat bewees zijn herrie met de slijkzuigergeschiedenis; maar ook dit sloeg meestal over in trotschen overmoed, in een « toonen wat hij kon », en daarbij kwam weer zijn gemis aan menschelijk opzicht te pas.

De beroerde tijd bood hem daartoe menige gelegenheid. Hij luisterde naar het woord van den ouden dichter met zijn meeuwenkop, die het liefst stand hield op een « hoofd » zoo dicht mogelijk

bij de zee en «Vlaanderen » uitsprak, een diepen blik werpend over de ontzaglijke uitdeining. Karoen echter, met zijn onbezonnen, aangrijpenden geest, blikte stadswaarts en ging meeloopen in de optochten die ieder betooging der toen bestaande Vlaamsche beweging voorafgingen.

Het was hem dan als een uitdagende aanstoot tegen den weersinnigen, lammigen tegenstand der massa; het deed hem deugd zijn opgezweepten zinnen, als een branding op de kadeie, te voelen bonken tegen den wil der algelijkdenkende menschen.

Voor den ouden dichter was het een laatste opflakkeren van zijn levensvlam, alsof die meeuwenkop nu eigenlijk voor goed ging vliegen. De jongens van den tijd noemden hem stillekens « De sterrekijker » omdat op wandel, zijn blik, van den grond afgewend, steeds de diagonale richting volgde tusschen de plannen van aarde en hemel, en waarschijnlijk langs die lijn, ergens in de ruimte, het zwaartepunt, de synthesis van het bestaande zocht, en de oplossing van zijn eigen levensvraagstuk.

Karoen droeg hem een dwepende vereering toe. De aanschouwende, romantische naïveteit van den dichter kwam overeen met zijn klaarbezinde en kortzichtige jongelingsnaïveteit en met het uitslaan van zijn opgewonden durf.

Daarna verging het Karoen niet te best. Een avond, bij een smokkeltocht, liep het op een relletje uit, met de feldgendarmen. Karoen liet zich niet pakken, sprong op als een veer en tampte onbezonnen op de koppen. Dat verschaftte hem drie maanden verplicht oponthoud in 't gevang van 't Babyloniestraatje. Hij betrok daar op de derde verdieping een kamertje met toegemetseld venster.

Het was omtrent dien tijd dat herhaalde nachtelijke vliegeraanvallen de stad met bommen bestookten. Gedurende menige van die akelige nachten kronkelde uit het kijkgat van het gemetseld venster, langsheen de dakgoot en recht ten hemel op, de lucht van Karoen's diepe verzuchtingen. Hij streed en leed er... zag er tot zinsverbijstering toe, zijn eigen wezen weerkaatst op de blinde muren.....

Hij verliet het gevang uitgestroopt in een nieuw voorkomen; Zijn gezicht was meer ingedrongen, zijn oogen waren verscherpt; zijn trekken, waarop een sombere bleekheid lag, definitief afgebakend. Zijn wangen hadden niet meer die kinderlijke zachtheid

en warmte, dat poezelachtige, dat nog vrijmoedig, bij een opgeschoten jongen, de kussen van moeder aantrekt. Hij droeg op zijn wezen de mannelijke volmaaktheid, waar reeds lijden en ietswat slens in geteekend staat. Daarbij had hij knokige, uitgebreedde schouders en lange zwikzwaaks van beenen gekregen.

Dat wezen van Karoen, eenmaal in wentel, met een duchtige levensaanvoeling en een geleidelijk verbruiken der aandeelen den mensch geschonken, zou, ongestoord, tot een sterk geordend man met breeden bloedslag uitgegroeid geweest zijn. De lotsbeschikking zou, helaas! met behulp van Karoen's onstuimigen wil, dien geregelden opgang breken. Sedert zijn gevangenschap liep hij met ingekeerde gedachten, wrokkige blikken en een gezicht als een oorkruiper. Hij scheen gedoken plannen te beramen...

Zekeren morgen was hij verdwenen. Op een onoverdekte geernaasboot, met vijf meegelokte kaaijongens, was hij, zachtjes riemwikkellend langs het staketsel, de haven uitgevaren.

Het was een tragisch oogenblik, toen op 't uiteinde van 't hoofd, de Duitsche schildwacht het « werda? » riep; reeds waren ze in den somberen nevel gehuld en voelden de kilte der opene zee; die roep bleef in hun ooren steken als lood... maar er kwam geen weerklank en veilig bereikten zij, bij Nieuwpoort, den overkant der slaglijn.

3. De doorstoken Majoor

Er opende zich voor Karoen een tijdstip van nieuwe aanpassing.

De geest van 't leger waar hij onmiddellijk werd ingelijfd, kwam hem in den beginne vreemd en onthutsend voor ; er werd meer geweld, gezang, blagaai, spotlust en min werk afgelegd dan bij den Duitsch; er was ook meer onverschilligheid en meer heldenmoed. In de schuiloorden had Karoen den indruk zich in papieren kluiszekens te bevinden ; men was hier nog altijd met zandzakjes en houten bekleedingen bezig, als men langs den overkant reeds geruimen tijd de onderstanden enkel nog in betonvormen goot.

Tusschen die twee over elkaar staande mensenmassa's, die samen niets dan moorddadige betrekkingen hadden en niet de minste gevoelswisseling, teekende zich meteen scherp de ras-
senverscheidenheid af. Dat noodzakelijk fatalisme der legers drukte zich uit, eenerzijds in een luchtig en gemakkelijk vergeten van voorbije onheilen, een dosis onachtzaamheid, met in de behaarde gezichten dat vuurgefonkel der oogen, als een hoogst meewarige berusting in het noodlot, het betrouwen in hun ster. En anderzijds, bij den Duitsch, een meer norsche, ingekeerde werkzaamheid, een betrouwen berustend op den weerstand der materie, de betonnen gewelven; een onuitgesproken geloof in ruwe, elementaire machten, oermachten, die verscholen zitten in het gezamenlijk onderwezen van een volk, en die de zege bezorgen...

Karoen werd van zijn makkers gescheiden. Van het eene naar het andere drillkamp verwezen, en had den indruk gedurig knoeierig aangebeten te zijn en met vinnigheid bespot ; hetgeen volgens zijn nederige meening van heel weinig achting getuigde voor die

toch eenigszins heldhaftige daad van zijn ontvluchten.

Hij nam deel, als aanvullend jong soldaat, aan het laatste offensief.

...De nachtlucht is bezoedeld met geelbruine pulverdampen ; de geluiden dragen, tot in de harten; het onheil voelt men hangen, laag over den grond.

Op de heele lengte van het frontgedeelte staat een driedubbele reeks veldgeschut. Zijn losdonderen zal de eerste linien optillen en vooruitwerpen.

Als een stille, moeizame vloed van schimmen komt het voetvolk, langs een doortocht, zich weerzijds van 't geschut vertakken en geluidloos ingraven.

Op het gegeven uur heft zich de schimmenvloed op en spreidt zich open langs den uitkant der gravenbarmen.

Karoen behoort tot dien vloed. Hij roept en huilt mee , hooger dan de anderen, en geeft aldus zijn hulpeloze ontzetting van nieuwelings weer. Het vergaat hem, alsof hij plots uit een schuilhoek in de branding staat van een verwoed tempeest, alsof een wervelende wind hem gedurig den adem afnijpt en hem tegen den grond slingert. Het is een onnoemelijk wroeten, en ploeteren vooruit, zonder vijand te ontwaren, totdat de eerste opbruising valt, het doeleinde ontsnapt en enkel nog iets bestaat... levensbehoud.

Er moet ergens, het geeft hem dien indruk, heel hoog boven de mannen, een groote ruimte van stilte zijn, waar alle klank wordt uitgezogen om ze hier, uit een hoorn, donderend en gillend, over hen uit te gieten... zoo vordert ook Karoen... en in 't licht der neerploffende granaten ziet hij boomstompen, als getormenteerde wangestalten, verschijnen en wegduiken. Het levensinstinct geleidt zijn passen en zijn kruipen ; 't is een gedurig weifelen, een zoeken naar veiligheid, die immer ontglipt... een uitkijken naar beschutting, naar een zekere aanlegplaats.

Eerst blijft hij zijn groep aankleven met de jaloersche hoop van de gezamenlijke kans tot ontsnappen mee te deelen, en zich te laten leiden door meer ervaren strijders ; dan vindt hij het geraadzamer alleen en op eigen schikking voort te schrijden, rekenend op zijn vlug en lenig bewegen ; maar als hij opeens zoo vernesteld zit in een schakel van krakende, blindende ontploffingen gaat ook zijn zelfbetrouwen teloor... het is, alsof het vuur der neerzijgende

obussen voor hem alleen bestemd is; de anderen moeten daar meer van weten... zij kennen het secreteet om het gevaar te ontwijken, zeker zijn ze, met ondervinding en koelbloedigheid de meest bedreigde punten voorbij...!

Bij de klaarte van een fel lichtraket, rechts van zich, bemerkt hij een strijdgenoot die, nu eens, snel als een dier, in en uit de kuilen vlucht, dan weer opgeworpen schijnt boven de aardklompen, als een zwemmer op de landzee. Karoen gist dat dit alles met zekerheid en geoefend beraad geschied. Dien moet hij bereiken! Daar is zijn redder! Hij springt vooruit, roekeloos, in open veld, hij heeft maar één gedachte, dien man bereiken... Hij slaagt er eindelijk in en komt met een wilden sprong in denzelfden bommentrechter neer. « Planque-toi » wordt hem toegeroepen; terzelfdertijd schuift een zware rookwolk over hun hoofd... Die was rakelings!

... Hoeveel uren ze samen leefden en streken heeft Karoen nooit kunnen uitmaken. Van zijn makkers gezichtstrekken kon hij zich daarna, niets meer herinneren; na dien nacht heeft hij geen enkel spoor van hem meer ontwaard; 't eenigste wat hij hoorde uit zijn mond, hem rechtstreeks toegestuurd, waren die twee zonderlinge woorden waarvan hij toen de beteekenis niet vatte : « Planque-toi »

't Was een spontane verbroedering tusschen beide mannen; ze zagen wel rechts en links opspringende en neervallende silhouetten, maar die schenen afgescheiden van hun eigen levensrisico; ze hadden met de andere niets te zien, en beide mannen die eerst samengekomen waren uit egoïsme, met de gedachte « Ik er aan, hij ook! Hij er door, ik ook! », voelden nu plots in de heftige omroerde aandoening van hun harten, een wederzijdsche genegenheid ontwaken, een wonderbare genegenheid, een gevoel gedeeltelijk spruitend uit den steun, dien ze in elkander meenden te vinden, maar ook nog uit een oprechte opwelling van zelfvergeten.

Karoen werd gewaar, aan een zeker gelijk reageeren dat zijn strijdgenoot niet veel ouder was dan hij zelf. Tusschen die twee wezens, aan 't zelfde lot blootgesteld, die elkaar meer voelden dan zagen, bestond geen terughouding meer; zij weenden en baden samen; als het verwoed op hen neerviel kwam Karoen's christelijke opvoeding boven. Luid, bijna schreeuwend, riep hij voor : *Onze vader die in de hemelen zijt...* en de andere, van wien hij niets wist en nooit iets geweten heeft, bad mee in een

gebrekkige, vreemde taal... 't Was als een uitdaging tegen het hellegeweld. Karoen kreeg den laatsten slok uit zijn makker's veldflesch. Toen een zware aardkluit diens helm afsloeg, en een schedel met klam en weinig haar bloot lei, wierp Karoen zich met de borst, beschermend op het kwetsbaar hoofd, terwijl een oorverdoovend geschuifel op hen neerkwam...

Immer voort trokken ze door de krakende ontploffingen. Ze zagen geen vijand, geen dooden en geen gekwelsten; ze waren vooraan, de gruwels konden hen niet achterhalen!

... ..

... Karoen is kalm, plots staan zijn oogen stijf, hij werpt zich om, staart naar den hemel en stuit ineens scherpe vrouwengillen uit. De lang ingetoomde ontzetting, zijn jongensangst, lossen zich in een hysterische zenuwcrisis; zijn leden krimpen samen, zijn rug buigt als een dier, dat zich wanhopig tot verdediging samenpakt; met een beestenschrei grabbelt hij naar den rand van den bommenput; zijn makker poogt hem te vergeefs tegen te houden en snelt hem achterna in open veld en tusschen de geknakte boomstammen... Hij krijgt hem te pakken en duwt hem tegen den grond. Met zijn gezicht in de aarde blijft Karoen er liggen en komt langzaam tot bedaren... Nu beslissen ze weer samen, met wenken, en springen vooruit, zoohaast ze hun schuiloord onveilig achten en opeens, na een lang rennen in de duisternis is Karoen zijn maat verloren. Hij blijft een tijd naar hem uitzien maar weldra, bestookt door nieuwe onrust en het voortdurend gevoel van onzekerheid, vervolgt hij alleen zijn weg.

De aanval was begonnen te vier uur 's nachts en duurde tot negen uur 's morgens. Eindelijk brak de dageraad aan met een rauw kwetsend licht.

Er komt een nuchtere bezinning over Karoen; hij ijlt niet meer, maar is ten prooi aan een kouden klaarzinnigen angst. Aan den rand van den put, waaruit hij langzaam kruipt, ligt een stervende; hij rilt nog, opent den mond, maar geeft geen geluid meer. 't Is een forsich gezwollen boerengezicht; op zijn kin ligt een roode vlek bloed als een kolleboom, waarvan het stengeltje in den hoek van zijn mond geprangd zit...

... Hij komt van de dorpskermis terug en vangt, overdaan, een uiltje op den zijkant van een gracht... Hij neuriet nog inwendig het liedje:

*Ik heb een bloemetje geplukt al in de weil
Met dat van mij, met dat van mij!...*

... ..

... ..
't Is op den rand van 't bosch; ginds ligt de hoogte van Zaren. Het schieten is verminderd. Nu en dan, met een galm, die trilt in het ijle, teerbesnaarde licht, stijgt een grauwe rookwolk op uit het omploegde land; het doet even denken aan 't opspattend schuim van opeenbotsende golven.

In den valen morgenschijn heffen zich hier en daar gestalten halvelings uit den grond, rusten op de voorste ledematen en zijn ruggelings overgeploooid, zooals men dikwijls doodelijk gekwetste dieren uitbeeldt.

De aarde toont haar geschonden aangezicht; de witbepoeierde aardklompen liggen als woeste, plots verstarde baren; de strijders zijn de drenkelingen die zich moeizaam uit de branding oplichten...

Eindelijk! de vijand. Het was of geen menschengeheugen 't ijselijke van dien nacht mocht opnemen; niemand kon begrijpen hoe men den heelen nacht doorgeloopt had en nu eerst voor de vijandelijke stellingen stond; zelfs de Duitschers werden in hun hemdsmouwen aan de kanonnen verrast.

Met wilde menschenkreten, die nu flauw schijnen in vergelijking met 't kanongebulder, herbegon de strijd.

Bij 't zicht van de eerste Duitschers komt Karoen op een dwazen inval; het dunkt hem dat die mannen, waarmee hij honderdmaal, in zijn geboortestad, zij aan zij geloopt heeft, hem geen kwaad kunnen doen...

Het duurt slechts een oogenblik, de rechtstreeksche actie doet zijn bloed opbruisen, hij stormt met de anderen voort... hij ziet, in een wind, de uniformen, de betonversterkingen en al zijn herinneringen, en hij vloekt lijk de anderen, op zijn manier...

— Herr Gott! Sacrament! Donnerwetter nochmal!...

Hij kent het gemaaksel en de ingangswegen der onderstanden en aarzelt niet; hun aanval is immers een verrassing en het is van belang elke mogelijke betrekking van den vijand met een achteraanziende leger te beletten. Hij hoort opeens een luid stemgerucht in een « Offizierstelle », springt binnen en ziet er een overste, die met een revolver dreigt, aan den telefoon staan.

Het schot valt en de kogel raspt Karoen's oog; dan dringt zijn eigen wapen den officier, zijlings, in 't lijf...

Dit was Karoen's gerechtvaardigde misdaad; de rest trok hij zich niet meer aan; seffens daarop was er iets dat in hem dof toesloeg; een moreele instorting. Hij was in dien stormpas 't hart afgeloopen!

Voorloopig mocht hij met zijn geschramd oog, achteruitwijken. Daarna was niets meer met hem aan te vangen; het merg, de traan van zijn wezen was uitgevloeid, zijn wil weggesmolten en hij bleef sufferig. Zijn geest was altijd halverwege gelijk het proviand... en bij die afdeeling werd hij, als 't ware natuurlijk-kerwijze, aangesloten.

Hij werd een dwarskop en ging aan 't drinken. Eens dat hij openlijk en stoutweg den toen veroordeelden dichter, dien hij eertijds een cultus had toegedragen, verrechtvaardigde en het gevangzitten van den tachtigjarigen, geknaken ouderling onmensschelijk oordeelde, ontstond er rondom hem een voorzichtig terugwijken, een zwijgzame hostiliteit.

Aldus werd hij, niettegenstaande zijn ontvluchting en zijn moedig gedrag bij den aangreep, van hoogerhand, streng, als weinig geschikt voor legerdienst, aangeschreven.

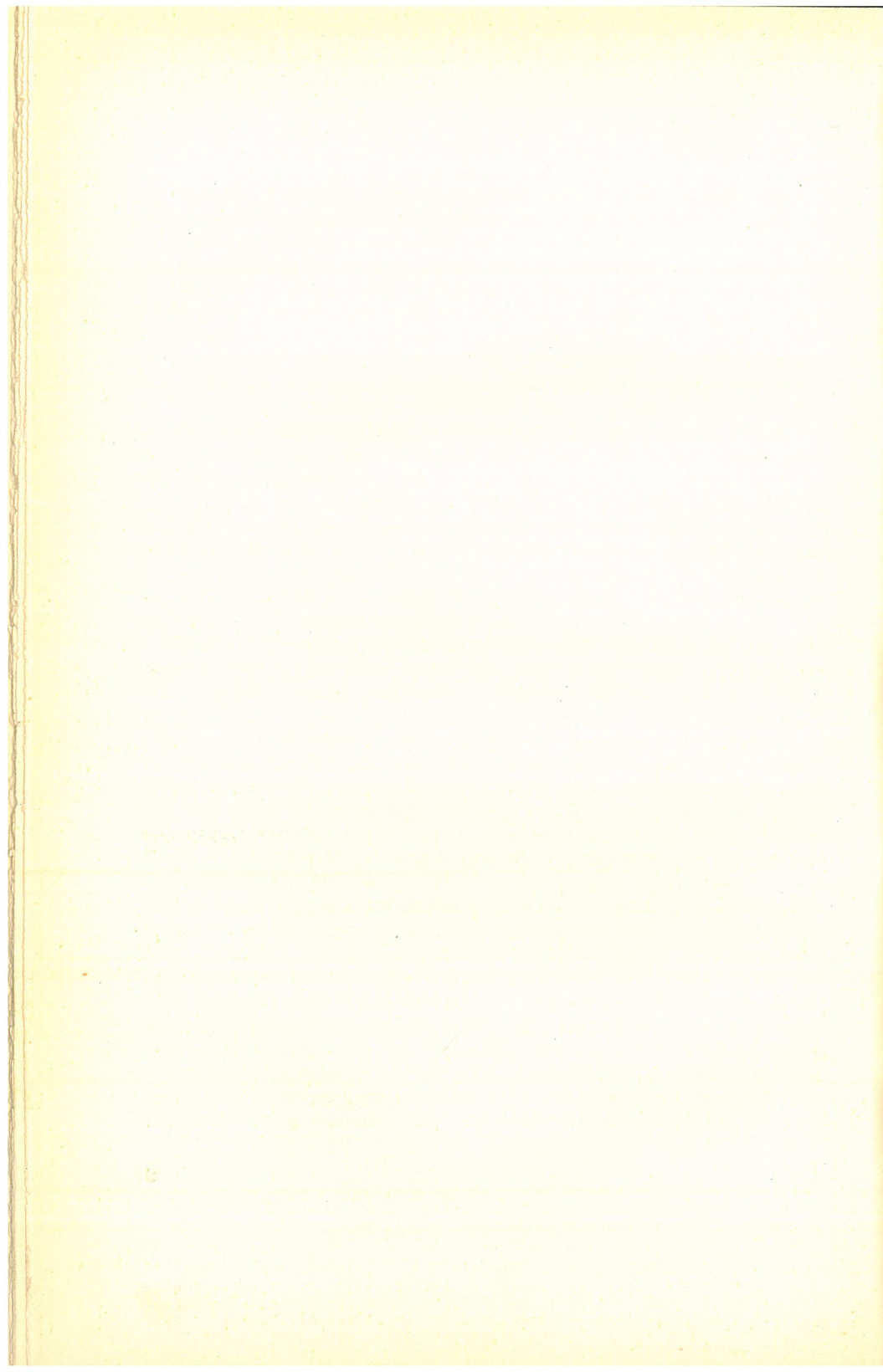
Na eenige maanden werd Karoen uit den troep ontslagen.

Er bleef iets lek in hem. Hij probeerde een paar tiendaagsche tochten naar « 't kanaal »; maar vond ook op zee geen herstel. Aan wal deed hij niets dan bakzwijnen. Hij had die wilde drielicht, dat opvliegen van degenen die uit den oorlog teruggekeerd waren, en dat de in 't land gebleven, verouderde menschen, met benauwdheid en verbazing trof.

Pogingen werden aangewend om hem recht op te krijgen. Pastor Pype, die zijn moeder had bijgestaan, nam hem eens flink onder handen; 't ging Karoen in 't vleesch, maar 't ontwerrelde dien gepropten bol niet, die in hoofd en ingewand vastgeknoot zat.

Andermaal stuikte het noodlot op hen neer. Warden, de oudste die ook diende, was van de gassen gepakt en lag met geborsten longen uit te leven in een hospitaal van Zuid-Frankrijk. Tegelijkertijd met die mare werd de familie middelen verschaft om den veroordeelden jongen een laatste afscheidsbezoek te brengen. Die taak viel Karoen te beurt. Dit had overigens Pastor Pype, die ach-

ter de schermen zat, bewerkstelligd. Karoen nam het ernstig op. Hij droeg overigens zijn broeder een diepe genegenheid toe; menigmaal had hij, als kind, met hem, die zwijgzaam en stil was als vader, hand in hand over de kaai geloopt, en bij hem geschild, als moeder, met haar opgehitst gemoed, van slagen gewaagde.

4. Zijn Broers Graf

Na een vermoeiende reis was hij in het zuiderstadje Beaulieu afgestapt. Vandaar leidde een nauw kronkelend gaanpad, langsheen de heldere Middellandsche zee, naar de hoogte van Cap-Ferrat.

Hij schelde aan de ingangspoort van een luisterrijk domein, eens een koninklijken lusthof, dat nu arme Belgische gekwetsten herbergde. Hij kwam, helaas, te laat, zijn broer lag onder versche aarde.

Hij daalde weer de helling af langs een steil bergpad, naar 't schiereiland van St-Hospice, dat ginds scherp en beboscht als een borsteligen hondskop, in 't blauwe water dook.

Het kerkhofken, met vele Vlaamsche namen, lag er in bloemen, onder den beschermenden aanblik van een bronzen reuzen Lieve-Vrouw en een teleurgestaan kapeltorentje.

Karoen nam zijn intrek bij een armoedig visschersgezin van St-Jean, het nabije dorpje.

Hij plantte een paar, hem onbekende, aroomstruiken en een sierlijk mimosa-boompje op het graf en besloot, daar het dwaas en regelloos leven daarginds in 't geboorteland hem niet bepaald aantrok, er een tijd te vertoeven, tot hij zeker was dat zijn struiken en boompje zouden gedijen.

Karoen hechte zich welhaast aan zijn broers graf als aan een tehuis. Daar buiten was alles vreemd en lawaaierig ; hier was het gemoedelijk en stil. In die stilte voelde hij 'Warden herleven, het was diens element, zijn atmosfeer, zooals het vaders geweest was. Duidelijker nog besepte men hier dat er geen werkelijk

overgangspunt bestond tusschen zulk een leven en dat rustig neerliggen in 't graf. Ook werd Karoen geen grievend leed gewaar bij dit samenzijn, het was meer een kalme, innige weemoed, die in hem aankweekte; de geest van dit ingekeerde leven, dat vaders en Wardens geheim was geweest, en die nu ook in hem opdook. Het maakte hem meteen vertrouwelijk met een diep intiem leven dat hij in zich niet vermoedde. 't Werkte bevredigend op zijn gemoed ; de kitteling en gejaagdheid bedaarde ; de flauwe zoutloosheid, om van te walgen, teerde weg.

Er was een doffe laag grijs op zijn ziel gesmeerd, uren bleef hij staren in zee en schrok dan als hij 't ijle van zijn gedachten mat...

Hij vond geen smaak meer in den drank, genoot niet van wijn. Hij ging uit visschen ; het was geen vechten tegen de zee, het was verdragen, een lang lijdzaam ophalen met de lijn, « visschen op het gevoel » onder een teisterende zon en bovenop het doorschijnend water met dien zichtbaren bodem die wiegt en aanlokt, u verzoekt, u wil, tot duizelingsworden toe... die u zou krijgen, als ge u niet telkenmale weertrokt...!

Eens had Karoen zich roekeloos alleen gewaagd op een hevige zee ; de reine lucht had hem verschalkt. 't Was alles vreemd voor hem ; het tempeest, dat door een onderzeesche macht scheen opgeheven ; de zeebodem, die trok en zoog ; die ongewone, snel opeenvolgende baren. Hij liet het Latijnsch zeil zakken en weerde zich met de riemen, rechtstaande en voortduwend, zooals het daar het gebruik was. Hij vaarde op de kanten van blokken klaar kristaal, die samensloegen in witten, schitterenden gruizel. Zijn vuisten omsprangden de riemen, zijn spieren rokken, hij aanvaardde den strijd. Temidden 't watergedruisch ging nu en dan uit zijn longen een geweldige roep op, geen angstkreet, maar het luchten, het dierlijk lossen van een geprangdheid, het ontkroppen van zijn wezen, den schreeuw der vrijmaking...

Toen hij veilig op den witten barm der kade stond, vlamde zijn oog en was er een ongewone gisting in zijn bloed. De haven van St-Jean wriemelde van 't volk, dat heftig, met breede gesticulatie, in zijn twistend Zuidersch dialect, dooreenswatelde.

's Avonds, als hij neerdaalt in het ravijn, waar 't rustig graf gelegen is, valt Karoen met zijn steeds bruisend bloed, als in een leemte zonder lucht. Zijn trillend vleesch onteert de mystieke

uitvloeiing, die als een floers het oord van den eeuwigen slaap omhult. Hij is een ruststoorder, een wezen met ongeordende woelingen in 't lijf ; met iets dat gedurig opspuit en neervalt, een roode blasfeem, een spuw op de grijze effenheid van het doodenhofje...

Het troebelt voor zijn oogen, zijn zinnen verbijsteren... zijn broeder onder de graszoden smijt zich op een kant, wendt het gezicht van hem af... en plots, o hemel ! verschijnt op zijn doode lippen die grijns, die zelfde grijns, waarmee vader, in haar verbeelding, moeder tergde.

... ..

Karoen omklemt met beide handen het roestig hek van het teleurgegaan kapelletje ; hij trekt de staven op zijn borst en wringt zijn hoofd tusschen de ijzers ; hij voelt alweer die deels fysieke pijn van zijn organen die omwentelen en verwringen in zijn binnenste ; en waar hij ingluurt is alles verpulverd en stuk, 't gewelf, de kolommen, de beelden, de marmeren tafel, het gekleurde vensterglas... en zijn leed kletst hem in 't gezicht...

De bol zat weer even geknobbeld en dichtgeklonken, zijn poging tot vrijmaken was mislukt.

Dagen van koortsige opruiing volgden, dan keerde hij terug, tot die kalmte, die geen herleving was, maar een slap berusten, de weg naar het ijle, een tweede verbroedering met het wezen dat daar in vreemden grond te rusten lag ; een kilheid in zijn bloed die gelijkenis had met de verstevenheid van hetzelfde, verwante bloed dat geronnen stond in een uitgedoofd lichaam...

Iets dat, bij overweging, Karoen had getroffen, was het feit dat hij op dien levensgevaarlijken tocht met de « Tonine », de schuit van den visscher bij wien hij inwoonde, geen enkel oogenblik gruw of vrees was gewaar geworden. Lichaamskracht en wil, «fairheid» bij 't kampen hadden hem in de haven teruggebracht ; hij kon zich niet herinneren dat levensinstinct, zelfbehoud, hem daartoe genoopt hadden. Moest hij het beschouwen als een soort van anesthesie van 't vreesgevoel ? Was nu werkelijk de scheidpaal tusschen leven en dood voor hem geveld ? Was zijn levensloop niet afgesloten met een sluis ? Of waren bij hem die deuren zoo maar doorgebroken, zoodat hij ongestoort van hier af, kon staren in de zee der eeuwigheid ?...

Karoen liep daarmee in zijn kop. Om beter deze gedachte te verwezenlijken, waagde hij een paar proefnemingen. Op het voorgedeelte van het St. Hospice-punt staat de machtige afbeelding der mirakuleuze Lieve Vrouw van Laghet, die heimweelig naar het dichte Oosten tuurt ; nevens haar waakt een plumpe ronde toren, waaronder eertijds een heilige man verzonken zat in mijmering en gebed. Daaronder glijdt in de zee, een steile rotshelling, waarin een holte gegraven is, 't zij door toedoen der natuur, 't zij door de vroegere kruisvaarders, die hier vertoefden en mogelijk langs die opening toegang vonden tot hun versterking, waarvan de oude toren een hoeksteen vormde.

Boven die opening, waar het water inspoelde, was een spleet gehouwen, als een nis, waar Karoen soms schulde. Daar lag een heerlijk uitzicht ; als de mistralwind woei kwam het water de holte ingegolfd en werd weer uitgespogen, als met een machtigen adem, in een sissenden stuifregen ; dan vormde zich in den zonneschijn, overheen de opening, een iriskleurige, volmaakte boog. Telkens het wonder natuurverschijnsel zich voordeed trof het Karoen met verbazende aandacht. Het was de zegeband over al het schoone rondom hem verspreid ! Het was ook het oord vanwaar zijn proefnemingen uitgingen.

Bij woelige zee, waagde hij zich zoover hij lichamelijk vermocht, keerde zich dan om, ontwaarde de kust op grooten afstand en nam moeizaam en tegen stroom, den terugweg. Dit experiment mislukte totaal, kleine jachten met blanke en rose zeilen kwamen speelsch langs hem geschoven ; canoë's met halfnaakte roeiers, wilden hem begeleiden ; zij beschouwden het als een performance en vonden het passionnant... Ook zijn zwemkunst kon hij niet verraden en vrees kon die proef niet opwekken. Er was enkel kwestie van vermoeien en rusten op het water. Zoo, tusschen twee schuitjes met aanmoedigende ingezetenen, zwom hij naar land terug en vond zich allengerhand dom en belachelijk.

Eens zwom hij bij felle deining door den ingang der holte ; bruusk kwam het ruige gewelf op hem neer en dreigde hem te pletteren, dan werd het weer opgeheven om nogmaals op hem neer te ploffen... Karoen verschoot, het ging hem aan 't harte slaan maar hij begreep seffens dat het begoocheling was, dat het de golving van 't water was die hem op en neer voerde en den indruk gaf alsof het gewelf bewoog, en hoe hij ook verder probeerde, schrik kon het hem niet aandoen.

Dan deed hij een laatste decisieve poging, een echt waagstuk. Bij storm, helgeen frekwent was dien tijd van 't jaar, het was rond kerstmis, sloegen de golven met donderend geraas in het hol, werden er in een stuifwolk uitgeperst en trokken zich weer samen voor den aanval, zoodat de ingangsteen zich voor een paar oogenblikken, lillend naakt vertoonde.

Hij berekende zorgvuldig en koel zijn daad ; zijn leven wilde Karoen bij die proefneming niet inschieten, neen, dat was hier zijn doel niet. Hij kon dat sterk en geordend organisme van zijn lichaam geen onrecht aandoen, niet verraden met het aan een zekere vernieling over te geven. Het moest eerlijk spel blijven.

Hij wilde enkel in zijn wezen de overblijfsels tastbaar maken van dien koortsigen angst bij den stormloop, dat verbijsterend afgrijzen, die wanbeelden bij den stervenden boerenjongen met zijn kankerbloem op de lippen, dien killen afschrik in de morgen-grauwte...

...Hij zou zich laten neerstuiken op den rotsbodem die bloot lag... in de tijdruimte van zijn neigen en zijn val zouden reeds die beide stonden verlopen zijn gedurende dewelke de rots ongedekt was en het water zou weer aangespoeld zijn met een hevige strooming van tenminste drie meter hoog, waar hij dan zou intuïmelen ; er was dus geen gevaar om den bodem te genaken ; binnen de grot was een opgaande wand en een diep uitgehold gewelf waar hij weinig kans liep gepletterd te worden.

...Karoen zag den naakten rotsgrond onder hem... liet er zich met het hoofd voorop neervallen... werd in een kokende broebeling meegevoerd en na een poos, deerlijk uitgespuwd met een schram die van den voet tot de knie 't vleesch van zijn been openlei ; hooren en zien was hem vergaan, maar werkelijke vrees had hij niet ondervonden.

Van verdere proefnemingen zag hij af ; maar het werd van toen af nog stiller in hem, zijn wezen had die algelijke uitvloeijing, dien schemer van een gedurige avondstemming.

In die langzame ontsnapping van zijn eigen deed de vleeschwonde aan zijn been hem deugd, hij voelde meer zich zelf...

De zoetheid van dit land, het stille graf, verwerkten en vermurwden zijn gemoed. Hij, die zoo dikwijls in de pekel gestoken werd baadde nu in vruchtensap ; hetgeen in hem bevroren was zou in een koude landstreek bevroren en gaaf gebleven zijn, hier

in 't zuiden, zou het smelten en een traagzame bederving ondergaan...

Er kwam een gevoeligheid in hem die hij vroeger niet kende, een slag decadente verfinndheid. Hij had van alles rondom en voor zijn eigen wezen een geoefend en scherpziend oog. Hij dankte voortaan de zee en deed zoolang als zijn gekwetst been het toeliet, lange wandelingen in de omstreken; zijn hart leefde mee in het zachtmoedige rhythme der klein afgewerkte, virgiliaansche landschappen, vol droomende dennen en zilverlachende olijfbomen. Er was geen atmosfeersbegoocheling, geen nevelwaas waarop de blik en de geest, in zinsbedrog gehuld, aan 't varen gaan; alles werd tot in zijn volheid, zijn tastbare werkelijkheid weergegeven. Die natuur was zuiver harmonie en logica, alle sprookjes vielen er weg, en de ziel van dit land zat verborgen achter de kleur, diep innerlijk, in een grond van rotsblokken die de sporen der eeuwen droegen. De blik der oogen rustte niet op die lucht, hij viel er door! totdat hij stiet tegen harde, afgelijnde vormen.

Had Karoen dien strijd in zijn eigen landstreek doorgemaakt, dan zou het een ruwe aanbotsing van gevoelens en gedachten geweest zijn met verschijning van nevelige gruwelbeelden, die hem zouden bezig gehouden hebben en afgekeerd van een einde...

Hier was geen tegenstand, het liep van zelfs, hij werd als meegeveleid op zachte heuvelingen en lichte deiningen naar een einddoel, naar den verscholen geest, die huisde in het steenen graf, dat die rotsbodem uitmaakte.

Met dat helder doorzicht van zijn eigen wezen kende hij nu beter zijn kwaal. Hij herinnerde zich de wijze, voor gewone menschen bedoeld, waarop de dokter, den dood van zijn broertje het achterblijvertje, begrijpelijk maakte. Het was kort na moeders sterven geweest; hij zei dat zijn hartje te klein was voor zijn te snel ontwikkelde organen en ledematen, dat het de ongewone behoeften van dit groot lichaam niet kon voldoen en ineens, afgesloofd, stilgevallen was.

Iets dergelijks was met hem ook geschied; zijn hart en geest waren niet bestand geweest tegen het uitspatten van zijn driftgejaagd bloed en tegen de bovenmenschenlijke aandoening van zijn oorlogservaren. Zijn hart was afgebeeld en overwonnen. Een uiterlijk, vatbaar teeken daarvan was de anesthésie der vrees, een natuurlijk gevoel, dat hij te vergeefs gepoogd had op te wek-

ken; dit was de uitwendige klier van den verdoken kanker van zijn hart en die krabbewonde lag diep nog, diep als de innerlijke ziel van dit land... Maar hij ging er naartoe, hij wist het, hij voelde het nu, overal... Als hij de vaste, onbeweegbare vormen rondom zich, aanblikte en ze als beelden ondervroeg, antwoordden ze als beelden, met een afgekeerden blik en een gedoken glimlach; alsof er in hun kilheid, hun ongevoel, een felicititeit lag die ze verborgen hielden; en ze bleven stilzwijgend opdat hij hun roep niet zou hooren, hun beweegloos geluk niet kennen.

... Soms leunde hij op overhangende rotsen; het was of hij de hand op de schouders van kalme sterke grijsaards preste, die hem steunden en hielpen om het geheim van stilte en dood, dat zij in zich droegen, op te lossen. Over hen heen zag hij, in de zee, zijn eigen ongerimpelde bespiegeling, en daardoor heen, wel op acht meter diepte, op den rossen zeeondergrond, zag hij weer zich zelf liggen, stil en koud, met de handen op de borst gekruist. Wat was nu eigenlijk het verschil tusschen hem en het opgeroepen evenbeeld dat daar rustte in de diepte? Zij zagen elkander aan; waar was de overgang? was er overgang? waar was de werkelijke, de beste en de echtste Karoen?

En dan maakte hij de vergelijking: was er meer verschil tusschen hem en zijn beeltenis, dan tusschen den zwijgenden broer in 't leven en den zwijgenden broer in 't graf?

Karoen ging in de nis zitten boven de rotsholte, onbeweeglijk; onbeweeglijkheid is een staat waarmee men de natuur nadert. Het licht, de weerschijn, de schaduw, de kleur en de plantenreuk, alles ging hem voorbij totdat zijn lichaam den zelfden warmtegraad kreeg, om zoo te zeggen, een zelfden aderslag met de natuur; dan ging alles dóór hem; hij was dan als een kolk der atmosfeer, een vorm uit de aarde.

Ongevoelig en onwrikbaar liet hem de ondergang der zon; die stervende had zoo'n uitgestrekte ziel, haar taak was zoo eeuwigdurend dat haar bezwijkend lichaam geen medelijden waard was... Daarmee kwam de traagzame degradatie van kleuren en warmte; de meelevende planten in geleidelijken aftocht drongen zich ineens en sloten zich; de een na de andere loosden zich de kleuren in één toon, de rotsen vermarmerden en hulden zich in schaduwmantels; maar de vorm der dingen bleef tastbaar; wat zij eerst buiten hadden, droegen zij dan binnen; hier ook was geen sprong, geen overgang waarneembaar...

Op een namiddag stond Karoen op den heuvel, midden het zeedennenboschje van St Jean. Er was daar een grijs puin in de buurt en in de lucht dreef een wrangen walm van roet en zwarten schouwsteen ; zelf steenen kunnen rotten en een verderflijken geur verspreiden...

Hij leunde een ranken lorrie aan; Karoen's jeugdige gestalte verboederde met den rechtopschietenden jongelingsboom... Als tweelingskinderen uit de natuur richtten ze beiden hun verlangen naar klaarte, ten hemel op.

Karoen had behoefte aan steun; er was geen lucht meer, het was ijlt; er waren ook geen verten; alles stond tastbaar, in hevige kleuren op een scherm voor hem geplaatst; hij mocht het aanraken met de hand en het koud en vast bevinden, gesloten en schijnbaar levensloos, met de ziel er in, ogenaakbaar.

... Hij vernam een klopping aan zijn rechter zijde, hij legde zijn hart en zijn wang tegen de ruige schors van den jongen, onbewogen stam en voelde er een regelmatigen aderslag. Dit was geen begoocheling! Dit was een diepe weerklink van iets dat roerde in een verren ondergrond; vatte hij nu eindelijk de beteekenis, de ziel van het geheimzinnige landschap ?

Hij liep de helling af. De jonge stammen van het boschje, net als hun broer daarboven, waren rank en slank opgeschoten; hun vertijndheid en tegelijk hun vertengering schenen, gelijk bij de menschen, het gevolg van een gemeenschappelijk, sociaal bestaan, zij waren geslepen en verscherpt, maar verminderd in omvang. Zij geleken, al samen, op een kolonie jeugdige dansers.

... Soms ging iets aan 't ritselen in 't loover. Was het een dier? Neen. Men zag dooréén een twinkelen en als men het gebladerte der struiken wegschoof, een blauwe tong, een «calanque» de zee die ronddoolde in het bosch...

De keien op den zeeboord gaven geluiden, gelijk gillettjes, weer. Soms snoof Karoen, bij een omdraai, een vrouwenparfum op; onder de naaldkronen der dennen wervelde een blijvende walm, een gisting van munt, lavendel, venkel, hars en eucalyptus, die door een mengelden in de zuidersche middagwarmte, als de intieme lijfreuk der aarde.

De luwte sloeg hem bij poozen in 't gezicht, het was als de aanvoeling van kussen met lippen door den slaap verhit en verweekt. Het was dan of er aan zijn armen hing en op zijn schouders woog, een rijp vrouwenlijf met het hoofd op den boezem

en dat zijn schoonheid en overvloed in smachtende kwijning hulde. Het was een zware vracht die hij tilde, maar nergens kon hij het afleggen, nergens ontwaarde hij ontlasting; overal rond was het zelfde, wellustig, vrijgevig vertoon; overal die weelderige ontplooiing van bekoorlijkheden en rijpe lichaamsvormen... die slappe beschonkenheid in wellust en overvloed...

Toen keerde hij met een gil dien beker van wulpsche genuchten van zich af; er zaten wormen in ! het had den smaak van den dood. Hij vluchtte naar de rotsen, waar de mistral woei, en hoe hooger de wellen in schuimgruizel opsloegen, hoe kalmer het werd in Karoen. Een zeevogel met zwarte vlekken op de uiteinden der wieken, een geheimzinnig zwijgend beest, dat enkel bij uitzondering het hooge meer verlaat, kwam zijlings over hem gestreken... de engel des zelfmoords.

Dien avond werd hij opgezocht door een sterken zwart geknevelden man, met heelemaal duister uitzicht; hij heette Orengo. Hij had deelgenomen als fusilier-marin aan die eerste heuglijke veldslagen in de Vlaanders en wilde graag nog iets uit die verre gewesten vernemen. Karoen's herkomst was in de streek bekend en hij gaf den man gretig gehoor; hij aanzag het als een verpozing in den moeizamen strijd zijner gedachten.

Zij waren het samen eens, — het is een blijk van tact tuschen oud-strijdgenoten en tevens een intieme overeenkomst — geen nutteloos grievende punten van 't verleden aan te raken. Karoen werd uitgenoodigd om iets te gebruiken in de bars van 't dorp; hij gaf toe en hoe kwam het ? Rond negen uur bevond hij zich in een houten gebouw, waar kinemavertooningen gegeven werden.

Karoen was er heelemaal van onthutst, de pastoor van St-Jean met zonverzengde soutane, zijn haar losweg met een krul opgekamd, vooraan, bij een kreupele piano, te zien zitten; hij sloeg juist de eerste tonen aan van het oude « Les Millions d'Arlequin », de weemoedige aria, die in de kazerne bij ieder nieuwe lichting maar gedurig gezongen werd, en heel de zaal neuriede mee :

*Ce soir tout vibrant d'espoir,
Avec des millions j'allais pouvoir.....*

Daarna verscheen in een schicht, Charlot, in een zijner vroeg-

ste opnamen, die danig naar 1900 rook; lange spannende roken, gigot-mouwen, pluimhoeden; Charlot, de onveranderlijke, met zijn twee, drie genietrekken ontsnapte meteen door het belachelijke zelf van zijn verschijning, aan het belachelijke der modeverwisselingen. Hij liep met donkere, loensche oogen tusschen de hooggekouste dames van het « French Cancan ». Wat de achtzaamheid van den regisseur was ontsnapt of mis uitgeknipt, werd bedolven en verdeeld door het krachtig pedaleeren en trommelen op de toetsen van mijnheer Pastoor. Dan volgde « De Brooddraagster », het boeiend volksdrama dat in boekvorm, al reeds vroeger onze moeders bij winteravonden, heete tranen deed storten.

Het jonge publiek was woelig en luidruchtig. Karoen keek naar de vrouwen; hij vond ze het schoonst vóór dat ze heelemaal vrouw zijn, in den paaschtijd van hun leven; daarna krijgen ze meestal zware, bruine lijven; alleen de oogen blijven dan schitterend en jeugdig... Men kon zijn blik zoo niet meteen van die kijkers wegslaan, hetgeen overigens de eigenaressen er van weinig in verlegenheid scheen te brengen. Het duurde een geruimen tijd vooraleer men die zwart-bruine blinkers was doorgekeken, het waren duistere ravijnen waarin, heel diep, druiventrossen hingen, die weer glinsterden als zooveel kostbare oogappels.

Bij het uitgaan, bleef het volk in verwarring samengeschoold op het pleintje dat voor het kinemagebouw lag. De menschen waren gelijk van stuk, de uitgang was precies weggeslonken; dan ontstond er een keering en 't was of er een iets gevonden had; het ging langs wegels en hovingen, dan al bukkend onder lage gewelven; er werden trappen afgedaald, in schijnbaar ondergrondsche gangen werd er voorgelicht en dan kwamen ineens de zachte tonen van gewijde harmonika-muziek hun tegemoet met een wieroekwalm en het weifelend licht van waskaarsen. Zij stonden allen gevangen in de kerk... het was kerstnacht en de ceremonieën zouden aanvangen... Zoo was het, dat met het sluiten van het uitgangspoortje van de kinema, de Pastoor van St. Jean, zijn daad was prijzenswaardig — het jaar dat Karoen daar verbleef, geloovigen aanwierf voor zijn plechtige nachtmis.

Karoen was gebleven uit ontzag voor die christelijke dingen; hij had er tijdelijk een zalvende bedwelming gevonden; die uitgeholde kerk, met het schaarsche kaarslicht, de eenvoudige muziek, het walmend reukwerk schenen hem een veilige en warme

spelonk, waar hij een milde en zachte aanwezigheid voelde, die hem goed deed.

De volgende dagen, wanneer het toeval van zijn doelloozen slentergang hem voor de opgaande treden der kapel bracht, klom hij weer op tot de eenzame ruimte daarbinnen.

De kerk in die streek werd bijna enkel door vrouwen bezocht. Het scheen voor die lieden enkel een superstitieuse raadpleging, maar misschien ook was het iets anders en diepers, dat meer bij het oord paste; iets als de blinde aanbidding der herders rond de kribbe. Het was of het christen geloof daar zoo pas was ontstaan en de kern er van uit den grond gerezen; in die onzindelijke kerkruimte zweefde dezelfde atmosfeer van zuiverheid en armoede als in de rotsholte van Bethleëm.

De heer Pastoor was in die laatste jaren het papieren stalletje, dat elk oogeblik dreigde op te schoeperen, beu geworden; hij zocht naar iets beters, in overeenstemming met zijn geldgemis... Nu vond hij een kloof in den grijs bestoven kerkwand, die tegen een rots aangeleund was; hij stak zijn hand in die opening en vond daarachter een leemte; die leemte werd blootgelegd en het werd een ruwe, herbergzame grot. De heer Pastoor was gelukkig met zijn vondst, en zegende de natuur, die hem geholpen had. Hij bracht nu het kindeke Jezus, de beeldekens en 't gevolg, in die holte.

Was die schamele ontdekking van den Pastoor niet beteekenisvol, was het niet even noodgedwongen, even voorgelicht als het vinden van de grot in 't land der Joden toen het Godskind moest geboren worden en door de aarde zelf werd geherbergd?... Die gelijkenis was zoo treffend, het armtierig decorum zoo eensgelijks, dat, hij die daar Jezus' aanwezigheid levendig kon opwekken, meteen de gaping door eeuwen afstand gemaakt, zag vernauwen, de randen toesluiten en hij werkelijk voor de gebeurtenis kwam te staan en Christus zag geboren worden...

Karoen was geen deezeken, maar hij had behoeften, zijn voelhorens lagen ontvangensgereed, anders zou dit hem ontsnapt zijn. Hij wist dat zijn lijden, hoe smartelijk ook, insgelijks iets groots was, dat het een beteekenis droeg en hij was inwendig fier over de davering van zijn wezen. Zijn geest vatte nu duidelijk de spiritueele vormen van 't bestaan, die hij vroeger niet beseft had. Hij stond vóór de deur der oneindigheid en luisterde naar 't machteloos gillen in de duistere omstreken van zijn ziel; hij werd er

door in 't nauw gebracht en voelde den drang naar een baken, een Vuurtoren, die onafwendbaar en regelmatig licht zou slaan, zijn ziel een maatslag opdringen.

...

Het spreekt van zelf dat er geen klucht is voor wie op klucht uitgaat, hoewel het in den grond veel beter zijn zou en min vermengd met bitterheid. Er is eigenlijk maar klucht, als iemand die het niet wil, niet meent, niet weet en er geen pret in vindt, in allerlei grappige toestanden verweekt zit, die hem als raderen, waarop hij glijdt, van 't eene naar 't andere werpen, heelemaal onafhankelijk van zijn eigen beschikking. Iets dat heel ernstig schijnen moet voor wie dat ondergaat.

Waarom zou het niet mogelijk zijn dat de ernst van ons leven ook tot klucht zou dienen aan onbekende wezens boven ons, schepsels die aan ons begrip ontsnappen, die noch engels noch duivels zouden zijn, en die zich maar gedurig in de ribben stooten van de danige lol, die ze aan ons hebben...

In 't vervolg zat Karoen in zulk raderwerk vernesteld.

Hij betaalde een volledig onderhoud bij den visscher; hetgeen hem van alle medewerken ontsloeg. Die nietsdoenerij wrat aan de laatste vezels van zijn veerkracht; ijlhoofdig en lam getobd sleepte hij zich doelloos rond.

Er was een avondfeest op 't dorp. Orengo, die blijkbaar Karoen een zekere vriendschap toedroeg, meer gevoeld dan uitgedrukt, een soort wapenbroeders trouw, kwam hem van zijn achterkamertje afhalen en leidde hem mee.

Onder het dorpsplein, op den zeeboord, stond een kring van jeugdige dansliefhebbers rondom een krieperige gelegenheidsmuziek.

Zij bleven er een oogenblik staan temidden dier jolige menigeling van jonge mannen in hemdsmouwen en bonte baaien, en bruine meisjes. Dat zicht monterde Karoen wat op; hij was zelf nog doodjong, en het herinnerde hem de kloefdansen met rokkengezwaai op de Groote Markt van zijn geboortestad. Orengo, die ouder was, wakkerde hem aan om mee te doen.

Karoen noodigde een meisje uit, dat in de buurt stond; het docht hem dat ze even aarzelde, maar dan liet ze zich gewillig en handig in het midden van de dansende groep leiden. Zij was een andere vrouwentype, van meer Italiaansche afkomst. Het

scheen Karoen dat ze dien opvallenden vrouwenblik had, deels onbeschaamd, deels pijnlijk, van jonge volksmeisjes, die zoo even aan levenskennis geproefd hebben... De snede van haar gezicht deed onwillekeurig aan een fijnen, gekleurden voorsteeven denken. Die scherpste was verbazend en indrukwekkend, maar de gezichtscontrasten waren zoo uitgeteekend, de wangen zoo gemarmerd en de duistere oogen zoo smeltend, dat Karoen moest bekennen nog nooit zulke vreemde bekoorlijkheid ontmoet te hebben. Ze miste nochtans werkelijke aantrekkelijkheid, er was iets hards en schuws in haar, iets wegglijdends; er was ook iets te vast — te houderig in haar ontwikkelde lijfsvormen, dat het Karoen bijna ergerde; hij verbeelde zich een volle buste met uitstekende ribben...

Toen hij haar een tweede maal wilde uitnoodigen, schoot een jonge kerel vóór en versperde hem den weg. Karoen stond verbaasd te zien en wilde zich terugtrekken, maar opeens kreeg hij van op zij een geweldigen slag tegen het hoofd, die hem 't evenwicht deed verliezen; er was iemand die als een woesteling vóór hem sprong en met harde vuisten op zijn gezicht en borst bonkte. Hij trachtte de slagen te ontwijken, deinsde achteruit tot in 't midden van den danskring, waar alles stil was gevallen, sobbelde over den oneffen grond en vooraleer hij volop tot bezinning kwam stootte hij, onder het roepen en jouwen van het volk, met het achterhoofd op den hardgetrapten grond.

De menigte, die in hem een soort van vreemden indringer wilde zien, scheen met die baldadige handelswijze ingenomen en het was of zij den aanvaller aanhitste; deze, wien de triomf waarschijnlijk naar het hoofd rees, wierp zich op den neerliggenden Karoen en wilde zijn beulenwerk voortzetten. Er ontvloog een rauwe kreet uit Karoen's borst, hij werd « zich zelfs », de nederlaag deed hem herleven; de onstuimige drift van zijn visschersbloed schoot wakker. Hij spoog het bloed dat hij in den mond had in den anderen aangezicht; aan die vast toegepaste slagen, die op hem neerkwamen, herkende hij den bokskenner; hij wist toen niets van de kunst af, maar niet noodeloos had hij zeilen gehe-schen, pekeltonnen verpord, trossen en bakelijnen ingehaald; met een plotsen snak haalde hij zijn tegenstrever bij en duwde hem met alle macht tegen zich aan, liet zijn omstrengelende armen zakken tot in de lenden om de ademhaling af te snijden en met een ruk lag hij boven. Hij sloeg het hoofd van den kerel een paar

maal tegen den grond en kroop dan overeind.

Dat was een keering in 't spel; het samengeschoolde volk stiet allerlei verwarde uitroepen; het gevecht zou herbeginnen; met bokkesprongen kwam de andere, zijn hoofd gedrukt in den hoo-gen kraag van zijn baai, op Karoen af; deze was niet het minst belust om weer in aanraking te komen met die geleerde vuisten. Hij wachtte het gepaste oogenblik af, wierp met onverwacht geweld zijn voet in de hoogte en trof den rechteren elleboog van zijn tegenstrever, wiens arm ineens slap langs zijn zijde viel. Karoen gaf hem nog een kwaden vuistslag, die hem in 't midden der uiteenspringende menigte deed terechtkomen. Uit sportief oogpunt beschouwd moest zijn doenswijze wel niet in den regel zijn, maar dit liet Karoen koud.

Er ging natuurlijk een dreigende aanklacht op uit het volk; er schoten een paar van die donkere bullebaks vooruit; maar nu sprong ook Orengo bij en gaf van « basta! basta! basta! » en daarvan nam Karoen zijn profijt om stillekens af te wijken.

Er was een opgewondene trilling in hem die een ganschen nacht bijbleef. 's Anderendaags deed zijn visschersfamilie vreemd. Hij liep nochtans vrijelijk rond, maar het scheen hem, overal met loensche blikken aangekeken te worden, nagesluisd en vervolgd. Het trof hem in 't hart dat Orengo hem dezelfde ingehouden vriendschap bleef betuigen.

Eens dat hij stil aan 't mijmeren zat bij 't graf van zijn broer meende hij een paar zwarte, bespiedende oogen achter een struik te ontmoeten; hij ging er naartoe met kwaden stap, maar vond niemand meer; zijn ingetogenheid van dien dag was verloren...

Het kerkje was nu de eenige plaats, waar hij zich nog ongestoord en rustig voelde... Op een morgen kwam hij er buiten en zag den baas van de « Cri-Cri Bar » op den drempel, het ge-laat afgewend, maar met een hoonend grimmen op de lippen. Kerkgaan in de week, als iedereen bezig is of schijnt bezig te zijn, is vanwege een mannemensch het teeken van een schoone overtuiging, maar het maakt hem soms kribbig en vatbaar voor spot; dat was Karoen's gevoelen. Hij loste eenvoudig op het hoofd van dien leelijken aap van een barman, het repertorium van scheldwoorden, die gang hebben langs de kaai van zijn geboortestad en die meestal betrekking hebben op hoofdafwringen en in 't water verdommen! Hij bereikte de hoogte van Cap-Ferrat en zou nog gerust den Semaphore opgeklommen zijn, zonder den

heelen reesem van vriendelijkheden afgepegeld te hebben; hij had er nog geen één vergeten. Het ging hem met zoo'n gemak dat hij er van verschoot; hij luchtte zich in die oude gewoonte, zijn longen beroofden de atmosfeer meer lucht dan anders, zijn kop gloeide. Hij kuierde verder tusschen de eenzame rotsblokken en onder de gewelven der breedgekruinde zeedennen, die hun naalden op de toonplaat van den wind hielden en ieder hun eigen zachtstreekend wiegelied speelden. Als de gedachte van gevolgt te zijn hem niet bekreep, sloet hij nog uren van diepzinnige mijmering en drukkenden zielsnood, maar van zoohaast hij de woningen van het vijandige dorp naderde, knoopte hij de vest dicht, lei den kop in den nek en was weer de Karoen gekend langs de kaai, met wringende schouders en die bewegende grijs-blauwe oogbollen, die draaiden met een tartenden, spottlustigen blik. Het was of hij tusschen stekkers en neteltongen wandelde... Er hingen trossen van die verbolgene zwarte kijkers op zijn rug en het gebeurde.....

Dien avond daalde hij het donker pad af, dat leidde van de kaap naar het dorp; er heerschte een diffuse klaarte, hier en daar boven de boomkruinen en de platdaken kwamen hooge stammen te voorschijn. Karoen hoorde ze in de streek « rocalias » noemen. Ze geleken op reusachtige kandelaars met drie, vier kaarspannen op iederen arm.

De maan kroop, als een roode zondelek, van achter Monte Carlo en stak in zee; ze onderging er een zuivering bij der ooge, ze werd blank als een hostie; onder haar, op de zee, vormde zich een geelkleurige glinstering, die trechtervormig uitliep; het was de ciboire, waarover de hostie hing, en het beeld was zoo duidelijk, zoo onbetwifelbaar, dat men het in werkelijkheid zag, en alle verbeelding er bij teloor ging...

... Er sprongen Karoen drie kerels op 't lijf. Hij werd eerst duchtig met een knuppel afgedorscht; hij kon er één, met een geweldigen schop de helling doen afrollen; werd toen zelf tegen den grond geslagen, stampte voor de schenen af, rechte zich weer op, zag een mes blinken en zette het op een loopen, de ongelijke treden van het padje neder.

Hij draaide beneden op het plein, langs de huizen, liep bijna het meest vijandig drankhuis binnen en vond eindelijk den insprong waar Orengo zijn huis staan had. Hij viel er binnen als

een bom: het gezin avondmaalde; het rook er machtig naar look. Karoen getroostte zich. Buiten stonk het nog meer...

Orengo nam het zaakje doodbedaard op. Zijn zwarte, geladene wenkbrauwen vielen dieper, maar zijn gezicht vertrok niet. « Zij zullen hier niet binnen komen » zei hij, — den wenk van zijn vrouw voorkomende, die de deur op slot wilde draaien.

Inderdaad, men vond het zeker noodeloos zich tot Orengo te wenden voor een uitlevering; de man genoot in 't dorp een ontzag dat aan het wonderbare grensde en dat Karoen moeilijk kon begriipen. Later in den avond, verliet hij, langs de achterbuurt, het vriendenhuis.

's Anderendaags kreeg hij het bezoek van den brigadier der rijkswacht, een Corsikaan, een man, die oogenschijnlijk de gepaste hoedanigheden bezat om in het spelletje van gendarm en bandiet, beurtelings, in beider rollen, met evenveel brio en voortreffelijkheid uit te munten. Hij onderzocht Karoen's papieren met onverdoken achterdocht en vond het zienlijk jammer dat hij hem niet seffens kon meenemen.

Ook de gemeentesecretaris zocht hem op; een dikke, amechtige dwerg die hem allerlei, wegens verblijf en taksen, wist kenbaar te maken en met een zekere ruwe minzaamheid deed begriipen dat het geraadzamer was zijn « klikken en klakken » op te zamen en de streek te verlaten.

Het visschersgezin waar hij zijn intrek had, zonder hem effenaf de deur te wijzen, maakte het hem duidelijk door een gewilde vertraging in alles wat zijn onderhoud aanging; het werd ondraagelijker dan een openlijke vijandschap. Karoen snoof overal aanbrandende lucht op.

Hij deed een paar aankooopen in Nizza, dat enkel op twaalf kilometer van daar lag, verschaftte zich ook een mes met een vastzetbaar lemmer en borg het in zijn broekzak.

Na het avondeten, vergezeld van Orengo, stapte hij de « Lou mas del mare » binnen; het schenkhuis waar de dorpelingen zich meestal 's avonds ophiielden. Hij voelde zich tot alles bereid; de gezamenlijke laffe haat van dat Zuidersch volkje, die woeste aanranding, die kneuzingen die brandden in zijn vleesch, de onge-rechtigheid der overheden van 't dorp, deden hem opvlammen van verbolgenheid. Zonder publieken smaad ging hij van hier niet weg!

Het meisje van het dansfeest zat aan, met een jongen kerel

in chauffeursfrak. Karoen laveerde langs de tafels, het hoofd recht en met een gedempte wildheid in de oogen. Toen hij bij het meisje kwam, boog hij zich en gaf haar snel een kus. Dit bracht natuurlijk een oogenblikkelijke opschudding teweeg; de naastbijzittenden sprongen recht en er werden Karoen seffens een vloed van gewestelijke onheilspreuken over het hoofd gegoten, waarvan de diepe zin hem jammerlijk ontging.

— Oun a la volta, pas tan de confuzione!... riep Karoen. Dit was een spotspreuk, het eenige wat hij van hun taal machtig was en dat zoo wat beteekende : « Allemaal niet te gelijk ! » Het bleek dat de voorvechters van het dorp niet aanwezig waren; misschien was het ook de onverklaarbare autoriteit van Orengo die sommigen terughield; althans, Karoen kon ongehinderd den aftocht blazen; het was Orengo die hem voorzichtig weer buiten bracht.

Den volgenden morgen, om zes uur reeds, reed hij met den voermanswagen van Orengo, naar het station van Beaulieu.

Toen Orengo de afreis van Karoen bekend werd gemaakt, toonde hij niet de minste spijt of verwondering; hij vroeg ook niet naar uitleg, deed geen enkele poging om hem te weerhouden; het scheen of dit vertrek de natuurlijke en degelijke beschikking was van hun vriendschap en geheel in den aard lag van hunne betrekkingen.

De beteekenis van hun vriendschap was merkelijk aan oorlogsgeheugenissen verbonden. Inderdaad, de soortgelijke vriendschapsband, die om twee mannen sluit, was een der schoonste gevoelsuitingen van den oorlog; wanneer men zich tot iemand voelde aangetrokken, wist men bijtijds en was men er op voorhand in getroost, dat die vriendschap niet zou duren... Duren, dat wil zeggen, ransig worden..... 2

Zoo traden ook Karoen en Orengo uit elkaars leven...

... ..
... ..

Het licht lag nog onverdeeld in bundels en stralen; eerst later in volle aanvoeling met de ontwaakte aarde zou de luchtruimte de klare sereenheid van zulk buitengewoon zuiver gehalte, opnieuw verkrijgen.

Karoen liet, in den trein, het raam zakken.

De gloed der morgenzon sloeg in de baai van Beaulieu en weerkaatste zich op het schiereiland met een waaierige uitspat-

ting van gebogen schichten, waartusschen een vlies gespannen was; in dit vlies bloedde een licht geiriseerde opaalglans. De palmboomen, in sterrenvorm, ontsprongen midden de vlokkige bultigheid der olijfboomen. De landhuizen, overal op de hoogten verspreid, stonden tot aan hun grove riool-pannen in het groen gedolven.

Al de klaarte aan gene zijde der opgaande zon was gezameld in een daling, die nauw scheen als een ravijn en nochtans twee bergen afzonderde en waarin een stad schuilde. Het licht was er samengehoopt, blindend en poeierig, getint naar de voorwerpen waarop het rustte, als een geestesnevel die de kleursgezindheid, den gedachtengang der dingen oploste en kenbaar maakte.

Karoen was hef landschap vóór; het vlies van zijn oogen was gescheurd en zijn klare aanmatigende blik had zich losgewenteld. Het was of hij zijn verval van de laatste tijden, de nijdige bewoners van St. Jean ten laste lei; alsof al die nieuwe opgebeurde strijd lust, dien hij in zich voelde oprijzen, tegen hen gericht werd; er was iets dat gedurig in zijn binnenste herhaalde : « En we gaan 't een keer zien... en we gaan 't een keer zien! »

Den eersten schok van zijn herleven was hij gewaar geworden toen hij met bloedenden mond, onder het vuistbonken van den bokskenner, op het aardplein van St. Jean neerzwenkte.

Het sloeg met den rauwen kreet uit zijn binnenste, als iets, dat lang gekneld, meteens losschiet. Die ruwe behandeling had hij van doen; indien zijn moeder die inzakking van zijn wezen beleefd had, dan zou ze zeker ook het gepaste redmiddel gevonden hebben en haar kloef op zijn weerbarstigen kop geslagen hebben; die kloef die het onfeilbare heilmiddel schijnt te zijn voor vele jongelingsziekten, en dat zou wellicht het abces doen uitbreken hebben, de tegenwerking doen ontspringen.

... Toen de buil van het kwade in hem gesprongen was, kwam er iets anders om de wonde met zachtheid te draineeren en met een weldoende zelf te bestrijken : dat was de lenigende atmosfeer van het armoedig, stoffelijk kerkje, waartoe hij nu zoo dikwijls zijn schreden wendde... Het was niet die gedoken, koude ordegeest uit de weeldenatuur, rondom, met zijn heidensche opvlagen van wulpschheid, zijn zuchten naar onvoelbaarheid en dood, die hem bijstand verleend had; de zegening was gekomen uit een doffe spelonk, waarin warmte en gloed leefden. Het was of zijn nieuwe aandoening opgenomen werd in dien Godgewijden walm,

die van uit dit kerkje ophief. Een walm, die de geuren droeg van aarde, kribbe, engelen, herders en dieren en die zich langzaam openspreidde over de wereld en nieuwe levenskiemen deed ontschieten. Dan was het dat Karoen's ziel aan 't verhalen ging, lijk een boot die van uit een verkeerden hoek naar een veilige ligplaats wordt getrokken... Zijn spartelend zinnengebroui zou voor de meer uitwendige redding zorgen... ..

... ..
Hij staarde over de ontwakende en goudbeschenen streek waar niets hem weerhield... Het graf van zijn broeder ?

Hij had er die laatste dagen geen stemming meer gevonden; de geest van toelichting bezocht hem niet meer en die tekortkoming, die hem eerst als een wroeging was, had hij verstopt en weggeschoven met veel zorgen, met een ijzeren hek dat hij er met zijn laatste centen liet ommaken.

... Het blijft een eeuwig misverstand en een gedurige oneenigheid tusschen de dooden en de levenden. « Ze zijn dood » zeggen de levenden. « Het is al goed en wel, maar wij moeten voortleven! Zij liggen stil en met rust gelaten in 't graf en kennen geen noodwendigheden meer; wat wenschen ze meer dan gebeden! Kunnen ze verlangen diepe stoornis te brengen bij de levenden die het zoo druk hebben, die van alle kanten bestookt worden en wien gedurige zorgen en levensbehoeften op de hielzen zitten !? Zoo iets moet ingezien worden. Menschen spreken menschen!... »

Karoen had veel gedaan voor de gedachtenis van zijn broeder en hem een heel schoon graf bezorgd. Het dient niet gezegd te worden, maar toen de trein wegschommelde, was het menschelijk dat hij met al die nieuwe bekommernissen van een aanstaande leven, er vergat aan te denken...

Toen Orengo zijn laatste « tjauw tjauw! » nageroepen had, begon voor Karoen een tijdlangte, van twee dagen en twee nachten reizen, gedurende dewelke, in sprakeloosheid en met een diep indenken, hem het uitzicht van zijn dieper wezen, klaar en duidelijk werd. Voor 't eerst nu zag hij wat zijn te vroegtijdig doorschokte leven geweest was en op welke gevaarlijke helling hij gegleden had.

Hij moest van heden af iets vinden, hetwelk dat alles vastschreefde. Iets dat een bestendigen gelijken draai had, zijn lichaam verplichtend meetilde, en zijn geest in banden hield ge-

sloten; zoolang, totdat hij weer verlicht en geordend was. Hij moest werken! Ja! dat was het, veerkrachtig werken! met die overmaat van krachten, die in hem lagen, in de werkelijkheid grijpen, een gareel opnemen, opbrengst zien, een vergelding voor zijn doelloos tobben!

Zoo, had ook zijn moeder het noodlot bestreden... en ten slotte was het toch, alsof Karoen, de kloef van zijn moeder op zijn kop gekregen had.

5. Karoen's Naoorlog

Als men niet wil dat het nakomelingschap ineens tot de ontdekking komt en er onkiesch op losgaat — hoe meer begunstigd, hoe min decent — dan wordt het allengerhand tijd, dat we eerlijk en rechtzinnig bekenen, dat die tien jaar naoorlogsche tijd, bloeiend en vruchtopbrengend geweest zijn. Strenger zou men kunnen zeggen, dat het gestorte bloed een geldoogst heeft opgebracht....

Het ware, zonder de kwestie van het nakomelingschap met hetwelk wij, willens of niet, rekenschap moeten houden, aanvankeijk wijzer, het eeuwig zwijgen daarover te bewaren; al ware het ook maar om de spreekwoordelijke goudwaarde, aan 't zwijgen gehecht, te eerbiedigen.

Wie zich maar roerde won geld!

Men stak zijn vinger op, deed hem stillekens bewegen, en dadelijk kwam er een gouddraad rond gestrengeld...

Een onnoozel schaap kocht een huis, betaalde het de helft meer dan zijn waarde en het volgende jaar, kreeg het, bij verkoop, het dubbel terug van de betaalde som...

Handelaars die de menschen buitenstaken, die met hun buik in 't deurgat gingen staan om de klanten den weg te versperren, wonnen meer geld met hun waar in magazijn te laten dan met ze te verkoopen. Er was ten anderen een bestendig hunkeren in de menschen hun oogen, een zucht om bedrogen te worden en te mogen betalen.

Die geen fortuin won in vijf tot acht jaar, was een stomme aap; die kenner was van de visch, won er twee!...

O schoone naoorlogsjaren! De menschen dragen U in hun hart,

ze koesteren U diep in hun binnenste, al laten ze niets blijken, al zwijgen ze uit voorzichtigheid, als vermoord. Gij zult eerstdaags geboekt staan als een gulden tijd in de geschiedenis...

Die versehe bezinning van Karoen die seffens oversloeg naar een nuchtere opvatting van 't leven, paste bij dit koortsig naoorlogsch tijdperk. Het was een snellen om vooruit, een afbreken met al het oude, het voorgaande, het muftig-zekere der vooroorlogsche tijden. Voor iemand zonder vooringenomen gedachten, en die vroeg op de kaai stond, was het maar om te grabbelen. Zijn moeder, in slechtere jaren, had er zich doorgewrongen al schartelen en klawieren; waarom zou het Karoen niet gelukken met zijn gezonde armen en zijn meewillenden geest ?

Het was ook geen leeftijd om nog te zien naar voorkeur van positie, om zich te houden aan een loopbaan, welke de kinderen traditionneel werd opgelegd; in een betrekking waar een soort van familie-eerbied aan verbonden was en van dewelke men niet mocht afwijken op straf van eerverloochening; dat bleef bij den ouden voortijdschen rommel; eerst telde opbrengst, tastbare opbrengst.

Het was ook niet meer waar, dat iedereen gebonden was aan onveranderlijke strenge indeelingen van 't leven, waaruit hij niet los kon, de getelde jaren van 't schoolgaan, de jaren van stielaanleeren, de jaren van familievestigen, de jaren van genieten... dat gedurig stelpen van individueele opborrelingen ; het menschelijk leven, met zijn oneindige mogelijkheden dat langzaam, om beters wil, door de orde gebreideld en geatrofieerd wordt.

Dit alles verbrak de oorlog, het meest ordelooze geschieden, dat tot in den uitersten uithoek van 't menschelijk wezen diepte en peilde, de ongekende kanten der ziel blootwoelde, lijk de zee die op 't strand, altijd nieuwe gronden loswentelt.

Karoen was in die wanorde gekweekt en vatte den toestand ; hij onderging hem, waar hij niet begreep. Zijn evenwicht was hersteld maar nog bleef tijdelijk in hem die oorlogsstoornis en onrust, dat bewegingsgemak, die ongehechtheid aan dingen en plaatsen, dat uitpompen van alle gevoelens en gemoedsstemmingen de levensuitspatting, die de te huis gebleven liedjes, welke stil waren blijven staan in den vooroorlogschen toestand, bij den terugkeer der « frontgasten » zoo onthutste en bijna afschrikte.

... ..

Karoen woonde eerst bij zijn oudste zuster Clemence, Mijn-plaats, de trapjes op.

Zij was gehuwd met een ombtenaar van de haven die een bevoordeeligden post bekleedde. Zij was het ook, die het ouderlijk huis inkocht waarbij Karoen een famelijk sommetje geld in handen kwam.

Hij zocht de beste uitkomst, en hield zich tijdelijk aan de « vaart te versche » om over regelmatigigen tijd aan wal te kunnen beschikken.

Hij besloot een eigen boot te koopen. Dat geleek op een waagstuk, genoeg om met zijn beperkte geldmiddelen, nek en bek te breken. Clemence, die op weg was naar burgerlijken welstand en reeds met fonctionnarisch overleg en voorzichtigheid was be-deeld, weigerde instemming en geldhulp. Zijn tweede zuster, die meer in den trant was van het ouderlijke huis, en een man op zee had, vertrouwde hem haar aandeel; ook zijn grootvader, Pepee-tje van den Vuurtoren, gaf zijn spaarcentjes in leening. Beiden vonden ook zijn inzicht roekeloos en betwijfelden het welgelukken, maar zij gaven, als de eenvoudigen, met open, lamme hand omdat die menschen, al lijden zij soms honger, maar niet de waarde van 't geld kunnen begripen.

Karoen had van zijn moeder de verbluffende manier om iemand te overreden ; de aankoop geschiedde en was belangrijker dan Karoen het gemeend had. Het was een tweemastige « dandy »-kotter, een stevig vaartuig, lagscheeps getuigd, met lompe, volle vormen. De prijs was niet overwaardig geschat, maar er bleef heel wat aan tuigage en mastwerk te herstellen ; inhouten en stutten moesten versterkt worden ; langs den kant waar het net opgetrokken wordt, was door het slijten der korijzers het « staande boord » deerlijk gehavend en moesten er huidplanken, gangen, nieuw aangespijkerd worden, wrijfhouten en korreeling opgelegd, Karoen mocht, met dat al, diep in zijn zak schieten en de geleende sommen waren bij lang niet toereikend ; enkel het net en toe-behoorten, het « korreboeltje » kostte reeds bij de vijftien duizend frank.

Dan waagde hij ineens een grooten slag. Hij wilde op zijn sloep een motor van twintig paarden.

Hij wendde zich tot een der huizen der stad, die bij de vis-schers zooveel « tegoedvinden » als banken. Zij waren ook opge-nomen in dien warrelenden geest van vooruitgang, die toen

heerschte en ze verleenden hem alle gemak, mits intrest en regelmatige afkortingen.

Toen kwam de geest van zijn moeder volop los in Karoen. Hij kende denzelfden opbruisenden strijdlust ; dat, met zijn ellebogen altijd tegen iemands ribben stooten, dat verassend en overtuigend spreken, die rustelooze jacht en kitteling naar 't werk. Het had zijn moeder opgeteerd, maar hem, die in zijn opkomen was, maakte het volslagen man...

Jaren verliepen in die spanning.

Karoen was een der beste en koenste visschers van de haven geworden.

Ieder najaar legde hij zich op de sprotvangst toe en was altijd een der hardnekkigsten in dit soort van wedstrijd, om de eerste lading sprotvisch binnen te brengen ; die eerste hoeveelheden visch konden soms den visscher een half fortuin opbrengen, en Karoen's kotter schoot al een spoel door het mistgordijn.

Hij kortte, tijd op tijd, zijn schuld in ; verhaastte zelfs eenige termijnen, zoodat degenen die hem geld leenden en vroeger wantrouwen lieten zien, nu zijn vlugge vereffeningen ongelegen begonnen te vinden. Ten laatste, plaatste hij een deel geld in verzekering op de bank. Een visscher geld op de bank ! Valt om !

Dan was zijn doel bereikt. Hij lag aan de eindpalen van zijn streven gemeerd.

De spanning die al zijn vezels in een richting vast gebundeld hield, zou nu langzaam verslappen en een nieuw leven zou aanvangen. Hoe zou hij dien wisselgang doormaken ?

De branding had den dijkmuur genaakt, nu zou de golving terugslaan en den opkomenden vloed tegenwerken.

Hij stond op de punt, waarop de oorlogsteruggekeerden die hun temperament jaren volhielden, hun weerspannigheid wegdoeken, hun koortsig driftgejaag in vreedzame bezigheden deden overloopen en nu eindelijk inzagen dat ze definitief aan het gezapige ordeleven moesten vastgebonden blijven. Dat was voor velen een lastig tijdperk en sommigen konden er heelemaal niet over ; de oorlogswoeeling die nog inwendig woekerde, als een ziekte, kwam zich op de huid zetten en sloeg over tot verbazende en ongewone doenswijzen. De visschers hebben den Roeschaard, een kwelgeest, die hen aan wal te pakken krijgt, maar ook de « tran-

chées » kenden een kwelgeest ; hij walmde uit de poelen en uit de verstrooide lichamen, hij werd zichtbaar in rekkende phosphorvlammen, soms kreeg hij stem in het onheilspellend gekrijsch van een nachtvogel ; en die geest verhuisde, uit die gewesten, met de soldaten naar hun vreedzame bezigheden mee ; hij bleef in hen ondergedoken ; maar toen de gemoederen traagjes aan 't doezelen gingen werd het te eng voor den oproerigen furie-geest. Hij brak los.

En hij verklaarde zich bij den eenen, als een diepprangend heimwee naar iets onbepaalds ; bij anderen, die lang reeds de dreiging voelden van lichaamsstoornissen, in oorlog opgedaan, brak plots de wil, als een steng, en ze gleden, onaangrijpelijk, naar een volledig ontredderen en vernietigen ; bij anderen weer, was het driftgejaag, plichtsverzuim, echtbreuk, een onbeschaamd afschudden van de hun opgelegde levenshoudingen met een driest hoonenden grijnslach, die hun familie en omgeving, verstomming en onrust in 't hart jaagde.

Het verstorende van dien overgang werd Karoen gespaard ; hij had zijn strijd, voordien, met bijna tragischen uitslag, uitgevochten. Bij hem was het iets gewilds en beraden. Niet dat hij zich goedsmoeds in het kuddeleven, dat hem opeischte, schikte, dat niet ! Hij wilde een vrije visscher zijn ; zich een nieuw leven bouwen naar eigen wil en opvatting... zoo is 't goed ! 't gaat mij aan ! schuurt ze !

Van zelfs, werkte Karoen in die jaren zijn jongmansroes uit en spartelde vrijlijk rond. Hij deed mee aan al de feestelijkheden en al de stoetgangen der stad, was de eerste op het bal-à-l'air van de Groote Markt, de eerste in den Schotschen dans en de tweede in het zakloopen... Daar was Fikke Maene hem voor, hoe vet en zwaar ze ook was. Tusschen beiden kwam het dan tot scheldvlagen, die befaamd bleven en waar heel de kaai, zijn kot in had. Zij was eigenlijk, om zoo te zeggen, de eenigste die het hoofd dierf bieden aan Karoen. Op de vischmarkt, achter haar kraam, als ze aan den gang ging, dierf geen één van de andere vischwijven, die nochtans ook op hun muil niet gevallen waren, nog roeren. Er brandde een koud vuur in haar oogen, de menschen die per ongelukke bij haar kraam kwamen, werden onmiddellijk geschoepd en tegelijk bevrozen door haar blik, ze kochten zonder opzien. Zelfs de hoteliertjes, die algemeen bekend staan als mannen met koel berekend overleg, lieten zich bij haar

foppen en bij hun thuiskomst snauwde « madame », overdaan van 'twerk hun toe : « Je hebt zeker weere bij Fikke Maene gekocht, hé ? »

Een verdienstelijk schilder van stad, had haar beeltenis op doek gebracht. Daarin lagen duidelijk de kenteekens van Spaansch bloed bij de Vlaamsche visschersvrouw uitgeprent : die zwarte karbonkels van oogen, die zware wenkbrauwen, die lange, uitspetterende pinkers, bevestigden de herkomst ; maar de mond was ontwijfelbaar gedraaid naar Vlaamsche scheldwoorden. Toen Karoen vernam, door een vriend, dat Fikke Maene een overblijfsel was der Spaansche Furie ging hij dat overal uitbellen en verzon er een liedje op, op de wijs van :

*En zij is de dochter van Marie Plancher...
Marie Plancher*

...Fikke vloog Karoen in 't haar, gedroeg zich als een werkelijke furie en rende, zonder het spel goed te begrijpen, naar het deftig burgershuis van den schilder, rinkelde de bel en verzocht hem dreigend haar aangezicht, onmiddellijk « uit te vagen ».

Dergelijke gevallen deden Karoen's vermaardheid in 't kwartier, hoogstijgen.

Hij had ook al 't jong volk op zijn hand. Klein en groot, 't riep al achter hem, tot de blutsepoepertjes toe, die nog geen haar hadden !

De week van St Niklaas liep hij verkleed langs de kaai met een zwartgemaakten helper, Pier Klakke of Engel Keyserlich, en op de hielen, een bende joelende visscherssnuiters die aldoor riepen : « En je' n' hebt geen koekjes mè, én je' n' hebt geen koekjes mè!... »

Dan moest Karoen heele handsvollen piekeniekjes tusschen de grabbelende jongens werpen, en telkens gebod hij hun : « Zingen!!! » en de meeloopende bende hief aan:

*Als mijn moeder dronke in de goote lag,
Ze koste niet meer gaan of staan van dronkenschap!*

De vrouwen van de kaai stonden dikwijls in beraad, om te weten wat ze eigenlijk doen moesten, hem den zegen geven en meelachen of hem uitschelden voor schoon en leelijk.

Iets dat een mensch toch altijd een vreemd gevoel bezorgt en bij nader overdenken doet ijzen, is, wanneer men over iemand, die overdadig of beulsgewijze of ellendig leeft, hoort zeggen: « Die vent ware liever dood...! dat hij in 't water stuikte, 't ware een schoone verlossing voor hem en allemaal... »

« Dat hij kreveerde, 't ware een zuivering... »

Dit soort van moreele moordaanslag, die orde-en vredelievende menschen zoo maar in lichten zin en onbedachtzaam weg plegen, is vreedvaardig; men behoeft eerst den prijs en de waarde van 't leven op zijn eigen leven te toetsen.

Zoo'n uitschudsel der samenleving, waarover men dergelijke dingen zei, was Pier Klakke.

Zijn gezicht bestond uit een behaarden bak, waarop een klamp rustte en er boven een voorhoofd dat wit was, weggevaagd.

Pier Klakke was een sul, een onnoozelaar, een kieken, wat men eertijds noemde, en nog, een « Wansje ».

Men sprak hem aan in kinder- of negertaal, slaperig en fleemend : « Pietje gie een pintje drinken hé — Pietje en koud zijn hé, gie een beetje bij de stoof zitten, ventje zijn handjes warmen — Pietje dronken zijn, hé... »

Hij sprak zelden en als hij sprak was het waarschijnlijk ook zoo. Er was geen licht in zijn hoofd ; er lag enkel, als 't ware, uitdrukking in zijn handen ; zware, eeltige zwoegershandsen, grauw en gezwollen.

Aan wal dronk hij bijna gedurig, stilzwijgend in den hoek van een café, de eene pint na de andere binnengietend. Aan boord, geleid door zijn handen, werkte hij als een beest.

Zoo was hij sinds jaren. Eens bracht hij visch toe en gleed uit, over een schol ; hij had zoo dwaas gekeken dat er geweldig gelachen werd en de jongens hem nariepen.

Zoo begon zijn ondergang. Hij dronk om kapot.

Op een avond verliet hij, krimeneel patat, Tant' Ortense' s hel verlicht café en een oogenblik daarna hoorde men een plons en een watergeklots ; men snelde toe : « Laat hem liggen » riep er één.

Karoen sprong van den kaaimuur, bereikte den drenkeling, bedwelmde hem met een vuistslag en geraakte met hem tot aan den kaaitrap van het piertje ; op den boord kwam de ongelukkigaard tot bezinning.

— Gie mien laten verzupen... mummelde hij.

— Wadde, gie nondedjuuschen nietweerd ! barste Karoen uit,

Moest ik daarvoor mijn kleeren nat maken.

Hij schudde hem met den kop tegen de steenen en riep toen :

— Allee, naar je kot !

Hij nam den half vernietigten dwaas onder de oksels en sleepte hem weg, een waterspoor nalatend op de kasseien en op de trappen van het huis, waar Pier woonde ; hij beukte de deur van 't achterkamertje open en wierp hem binnen.

— En morgen te zessen bij mij aan boord, verstaan hé ! gie godverschen aap !

's Morgens om zes uur duwde Karoen met den schouder de deur open, trok Pier uit zijn nest en stampte hem vóór zich uit, naar het varende schip ! 't Was of er in den loop van dien dag op zee, van langs om meer leven kwam in die menschelijke vod ; zijn handen tastten, wrongen, klampten toe. Karoen gaf hem 't grofste werk en behandelde hem lijk een hond.

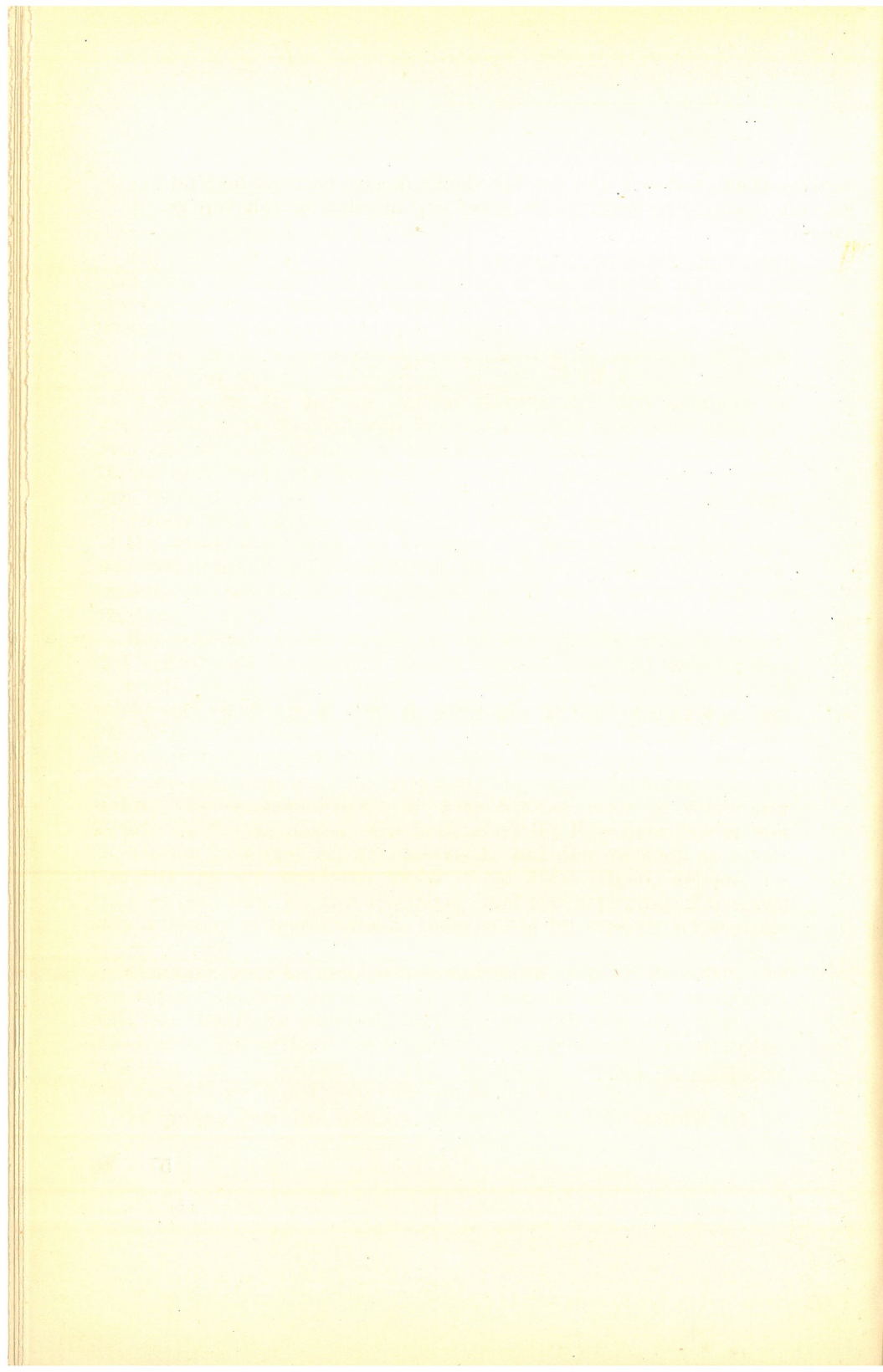
Hij sprak hem aan, niet kinderachtig zooals het de gewoonte was met den sul, maar met korte, duidelijke woorden en beroepstermen, hij werkte met den geest op die nog bevende, bezielde handen.

Het was een harde week ; zij vaarden op geernaas en sprot, met schrob- en stroopnet ; slechts enkele uren rust werden tusschen de wachttijden in 't logies verleend. De ongedurigheid en de werkgeest van Karoen deelden zich aan al de opvarenden mee. Pier Klakke kreunde en schuurde als een tuig dat wringt en weerstand biedt ; Karoen liet dat verkrankte lichaam niet meer verpoozing toe dan zich zelf, en bespiedde de logge werktuigelijke bezieling, die langzamerhand bij Pier Klakke weer te voorschijn kwam. De laatste dagen, aan kaai, zond hij Pier naar boven met de bennen geernaas en de kleinvisch, om den verkoop te slechten. Hij zag die hondsche vrees in de diepe oogen, gebod, en ontving hem dan, bij zijn terugkeer, met een berisping of met een kort woord van tevredenheid, maar altijd op strenge natuurlijke spreekwijze.

Eenmaal, toen hij zich bruusk omkeerde, zag hij de oogen van den dwaas op hem gericht, met een blik die lastig te verdragen was, zoo slaafs en honsch was hij. De blik van een menschelijk wezen, dat afstand doet van zijn voorrecht en zijn waardigheid een ziel te hebben, en zich heelemaal verlaat en overgeeft aan den wil en 't zieleven van een ander mensch.

Sindsdien beef hij Karoen verkleefd met het instinct en de

dankbaarheid van een dier en dan dacht ineens de triomfeerende
Karoen : « De deze heeft ook de kloef van moeder op zijn kop ge-
kregen ».

TWEEDE DEEL

KAROEN'S VOLLE LEVEN

TWEDE DEEL

RAHONEN'S VOLLE LESTEN

1. "Visschen in Godsnaam,,

Pepeetje was zijn vloer met zand aan 't vagen. Hij trok er krinkels en slingerlijnen in, met nauwe doorpassages; hij deed dat met liefde den godganschen dag. De zon deed de zandkorrels dansen.

Als een schim, wilde Karoen naar zijn voutekamertje vluchten. Hij wilde Pepeetje niet storen, maar deze had hem toch gehoord.

— Hewel, moe je geen koffie hebben, jongen ?

— Neen ik Pepeetje, ik heb bier gedronken en droogvisch gegeten...

— Bier, altijd bier, en droogvisch; ge zult gij nog een heele droogvisch worden, als het zoo voortgaat.

— Och, Pepeetje toch, kloeg Karoen, wien het de gewoonte was schelmsch kinderachtig te doen, wanneer zijn oude grootvader knorde...

... Hij had zijn hemd open gevouwen en lag met bloote borst op het bed uitgestrekt. Het gele stoortje was zoo hoog mogelijk opgetrokken en hij hield het snoer er van in zijn hand gekneld. Met een zacht briesje kwamen gulpen licht over hem gerobbeld. Hij voelde een goeddoende verlamming ; de Slaap zou komen, Karoen wilde hem speelsch, met de hevigheid der klaarte tegenhouden, verschrikken, doen terug deinzen... Hij was lijk iemand die van 't danig lachen zich niet meer kan tegenweren... en toch niet toegeven wilde... Met neer te liggen had hij de zoenen van den Slaap uitgelokt en nu trechte hij ze schalksch en ondeugend af te wijzen... Pepeetje's merelaan trekkebekte in den tronc der haag ; verre geluiden kwamen door de leegte der stille duinen rond

het huisje; schrille en verstompte tuithorens, kalfaathamers die klopten op holle rompen... Karoen lachte dom en gelukkig, 't ging hem al niet aan...

Zijn gedachten woelden voort, nu wat trager; zij gingen vaneen en kwamen dan weer bij elkaar; zij waren reeds rustig en éénkleurig in groote klompen geschoold en plots bleven ze houtstil staan en wat Karoen ook deed om ze weer in gang te krijgen, 't was al noodeloos.

... ..
... ..

Plotseling roffelde iets met geweld naar beneden, schoot er iets uit den haak, sloeg er een knuppel met geweld op den plankenvloer; een oogenblik vulde zich het kamertje met half-duister, dan werd alles weer schitterend klaar en sprong de zon met geweld binnen... Het stoortouwte was uit Karoen's gevoelloos wordende vingers gegleden en het stoortje was met heel den boel naar beneden gekwakt...

Karoen's gedachtenklompen gingen nu weer, moeizaam, aan 't rollen.

Pepee, in zijn keuken, trok, van 't verschot, een leelijke schram in zijn sierlijke zandkrullen en grommelde iets binnensmonds.

Karoen fluisterde, en het docht hem dat hij luid riep:

— 't Is ik, Pepeetje, niet kwaad zijn Pepeetje, 'k ga 't ik seffens vermaken... — en terzelfdertijde gleed hij weer uit de werkelijkheid der dingen.

Karoen staat 's namiddags om vier uur op, met den nasmaak van die opgeroepen herinneringen; hij snuffelt de zandlucht op van Pepee's keukentje om dat alles flink te doorniezen.

— Pepeetje, 'k heb voor 't schietje van den dag, dat nog overblijft, een been in mijn rug! Wij hebben nu al veertien uren op zee geklopt! Zend eens mijn katte naar de kaaie, ik heb de mol...

— Dat past goed, jongen, zoo kunt ge dat stoortje herstellen dat gij op den grond verdond hebt.

— Maar Pepeetje toch, juist alsof ik het niet gezien had, dat het al in orde is; zeg Pepee, wat gaan we eten van avond?

— Ik heb daar nog een « pooche » strangeschuilen van vannacht, heb je goeste?

— Ja 'k weie, Pepee, da's klasse!

— Gij zijt toch altijd een bekkeneerig ventje geweest, hé!

— 't Is waar... maa'r droogvisch is toch nog beter !

— Met uwen droogvisch altijd, den eersten keer dat ik u zag, 'k meende dat gij een droogvisch waart.

— Dat was zeker als wij in dat afgedankt Engelsch platgat woonden, in de vaart, aan de Titte brug ? Daarmee deed Karoen zeker leelijk in Peepee's rapen.

— Zwijg maar op, apekalle, g' hebt ook nog tijd om krebbe te bijten...

— Katje mien, katje joen, Peepeetje ; moet ik een beetje helpen in uw hoveetje, Peepee ?

— Met uw bollekieps van schoenen zeker ! zou je 't willen al verdestrueeren ? Gaat maar liever achter een putse mossels naar 't hoofd!

Karoen loopt op den zandweg nevens den Vuurtoren, dien blanken spuit der aarde.

Het kristallen daglicht brokkelt en smilt, de vooravond maakt het zichtbaar en gevoelig.

De zee gelijkt in de verte, zooals de groene wouden, op een massa aandoening ; van aan den horizont voelt het oog haar lilling aan... En als men er vóór staat wordt haar duizendvoudige onrust vatbaar...

Het weerbarstige Noorderelement is nu begenadigd met kalmte en zachtheid ; zijn vlak ligt gestreken en getaand.

De kinkel van Karoen's riem stuwt het vlet naar het staketsel. De beide Hoofden, lijk ze staan, op den spiegel, met de stutbalken en de gebinten, die op 't water breken als stokken, grijpen met hun weerschijn, diep naar 't hartje van de zee. Als duizendpooters beklimmen ze de helling van 't water.

Karoen trekt en eet mossels. Hij kruipt over de dwarsliggers en bromt tegen de voorbijsnellende booten, die een tijdelijke emotie, een klotsen en likken in 't ribbenstel teweegbrengen en zijn broek bespetteren.

Het is hier frisch ! Hij zit als tusschen den kiel in de spanten — het « inhoud » van een schip, dat wacht op een huidbekleding, waarvan de gangen nog moeten aangespijkerd worden. Om dit hier klaar te spelen heeft men een woud uitgekleeft, de stammen gepeeld en gezaagd, naar hier overgebracht en met heihamers in den zeebodem gedreven ; de dwarsboomen aangelascht, met ijzeren beugels verbonden, met klink en moerbooten dichtgeschroefd...

Maar den woudgeest heeft men niet kunnen uitdrijven, hij woelt hier rond.

Uit de reten, tusschen de balken der vloering, schuiven doorzichtige schutsels van getaand licht naar beneden, en het door de zon zijlings beschenen water weerkaatst en toovert op de hoogliggende wegering, loover en twijgbewegingen. Er heerscht een gouden, kerkelijk halfduister tusschen dit forsgebintwerk. Het water, rond de palen, keuvelt en plast; verre geruchten komen zich, als aan een eindpaal, hier vastbinden; galmen uit de stad, horens van de haven en dat ijzig schuren en stooten, dat wild beestengebrul van een zware boot, die wrijft tegen het palenhoofd van een aanlegplaats.

Dit alles ontsnapt Karoen niet, alhoewel hij geen natuurwonderaar is of wil zijn. Hij is wantrouwig en schuw tegenover zulke dingen. Dat opzoeken van schoonheid, dat uitpluizen en uitpramen van een natuurfafereel of van een gevoel, zooals dat in de boeken voorkomt, die hij overigens nooit leest, vindt hij een geraffineerde ziekelijke ontarding, een viciëus aanlokken en ophitsen van iets, dat natuurlijkerwijze tot uiting moet komen of wegblijven, naargelang het innerlijk wezen het vrijelijk beschikt.

Het leven is voor hem, het lichaam harmonieus doen bewegen, met eigen wil bestuurd, en het part van de ziel goedsmoeds ondergaan. Hij stort zich hals over kop in gevoelens en opwellingen, die hem onophoudelijk te voorschijn komen, maar hij zuigt er niet aan! Hij baat ze niet systematisch uit en laat ze niet overloopen tot zoeterige sentimentaliteit.

Karoen vindt zijn vriend, Willy, een oprecht kunstenaar; hij doet aan technisch teekenen en brengt plichtmatig duizenden lijnen en bewegingen op het papier en dan meteens voelt hij uit al het werkelijke, een geestelijk vocht opwellen: het is de kern, het enkelvoudig bestanddeel, het « zientje », dat uit zijn bedrijfstaak gekropen is; het is iets zuivers, iets geheiligds, en van zoo haast hij het gewaar wordt, zoekt hij er naar, dagen en nachten lang, zendt zijn werk en broodgewin naar de maan, en als hij het te pakken krijgt is het een stuk geestdriftige, heerlijke kunst. Zoo ook is Karoen's opvatting van kunst en leven.

Hij gaat over zich zelf en verschiet er van dat hij een jongen als Willy zoo heel en al begrijpt; in 't algemeen wordt de teekenaar zoowat beschouwd als zijnde van « Lotje getikt », dat zeggen

de menschen van dingen en ook van diegenen die buiten het gewone, en buiten de palen van hun eigen begrip staan.

— Dat zeggen ze van Wilfried, en dat mogen ze godver ook van mij zeggen, denkt Karoen, als ik uitwerp wat in mij te eng zit, als ik niet uit voorzichtigheid en gevoegdheid den opstokenden drang van mijn wezen demp, als ik voor de menschen « zot en aardig doe ». De dichter van den oorlog deed niet lijk andere menschen, en Paster Pype is ook een uitzonderlijke ziel, die niet ieder begrijpen kan, en nochtans zijn het beiden koppen. Hoe kunnen ze, de menschen, mijn zottigheid aaneen koppelen met mijn boot, die heelemaal ingekort is en dat geld op de bank, waarmee ik loop te boffen ! En Karoen, lijk een haan op een stok, staat op een dwarsligger, ziet de dwaas-verbauwereerde menschengezichten voor hem oprijzen en lacht voor zijn eigen, dat het over 't water klinkt.

Die norsche trots van moeder, die hem lang naar school zond met het inzicht haar tweeden zoon een andere bestemming te geven dan de zee en 't visschersbedrijf...

Die voorbeelden van zuivere gedachtenlevens bij mannen die in zijn bestaan een min of meer dramatische rol gespeeld hadden, gelijk de grijze dichter en Paster Pype, en waarvan hij dikwijls, binst de duistere wachturen op zee de mobielen trachtte te doorgronden die hun uitzonderlijke daden geleid hadden...

De oorlogsschok en de pijnlijke omwenteling, de marteling van zijn geest...

Die grond van diepzinnigheid die zijn vader met stilzwijgendheid liefkoosde en Karoen gedeeltelijk had overgeërfd en met meer geordende, duidelijker beelden vervulde...

Dit alles had Karoen verstandelijk uitgediept, maar hij hield zijn zieleleven, met het instinctmatig terughouden van de eenvoudigen, diep weggedoken. Uitwendig toonde hij zijn ontwikkeling met een scherpste in den geest, een vlug begrip, een komaf in het beslissen. Op de bureelen was hij niet gegeërd, geen enkel bediende die hem kon uitstaan ; hij was stout en niet meer dan beleefd ; hij stond daar in zijn trui of oliejakker met koude, vorschende blikken, zijn haar vernesteld, en zwaaide breede arm-bewegingen, die het hem overal te eng maakten.

Karoen was een product van den nieuwen naoorlogschén tijd, een uitstooteling die nog niet geklast kon worden in de orde en

de indeeling der samenleving ; noch intellectueel, noch werkman ; in feite een onuitslaanbaar wezen dat nergens thuis is, dan in zijn eigen wezen.

Hij neemt omtrent de plaats in van dengene dien men niet min of meer verachting een « demi-lettré » noemt...

Als wij bij een werkman of een visscher navorschingen doen, dan verwachten wij ons aan hetgeen we graag van hen hooren : het conventionneele ; een soort van tragische-weeke liefde voor zijn vak ; een hoog woord van vertrouwen ; een hoop in 't vage, die niet heelemaal mag kunnen verwezenlijkt zijn ; de verzekering dat hij voor niets ter wereld zijn levenswijze zou veranderen...

Wij verwachten ook van hem een gemoedelijke primitieve manier van zeggen, die de poësie en den reuk van zijn werk moet doen opstijgen, opdat wij zouden kunnen uitroepen : dat kloek volk toch, hé ! die wonderbare visschers !

Van het oogenblik, dat wij voelen dat een werker aan onze sympathie en gemaakt-eenvoudige uitvragingen met verzorgde taal, te rechtstreeks antwoordt de zaken blootstelt, zich voordoet alsof hij een persoonlijkheid zou hebben — hetgeen wij juist van hem niet verlangen, hij moet « De Landman » of « De Visscher » zijn — dan werkt hij op de zenuwen, wij voelen het valsche van onze eigene positie. Wij kunnen niet aannemen, dat die man, in verwaarloosde kleedij en die toch maar een werker is, zoo meteen in betere taal, de zaken begint te bepleiten, zooals wij ze ook wel in werkelijkheid zien. Hij verliest seffens alle belang, als wij niet minachtend het hoofd keeren ; wij zijn gekrenkt, egoistisch gekrenkt...

Hoe vrij ook onze opvatting meent te zijn, vooroordeel en kastengeest blijven ons aankleven.

Als wij op wandeling, een vuil boertje, op 't land, de tong willen pellen en van hem hooren : Zeg, Heerschap, wil ik u eens wijs maken waar de vitaminen in een graankorrel schuil zitten ? dan verlaten wij onmiddellijk, met groote stappen, het veld ; die domme boer die wil verstand hebben, verdient ten zeerste ons misprijzen en is het voorwerp van onze hooghartige verontwaardiging...

... ..
Een vischbak schiet voorbij, zijn witte steven, waarop de boegfender rust als een zware snor, rijdt diep in een blok bruin kristal dat ritsend openspringt. Het vaartuig is wit geverfd, als een toe-

nadering met verre blanke einders. Langsheen de boeg, is een gebogen opfladdering van schuim alsof onder den kiel een ver-raste meeuw wanhopig met de uitgestrekte wieken sloeg...

Een gedeelte der bemanning bevindt zich op 't achterdek, beschut door de hooge kap.

Karoen, zijn handen in trechter, schreeuwt den gebruikelijken heilwensch bij 't uivaren : « Visschen in Godsnaam ! »

Zij kijken in zijn richting met strakke blikken ; zien ze hem niet of versmaden zij dien vent onder het staketsel ? Geen één, die zijn wensch of zijn handgebaar beantwoordt.

— Zij hebben gelijk, 'k zou het, Godver ! in hun plaats ook niet doen ! ze zijn méér waard !

Karoen's oogen blinken van geestdrift en meegevoel.

Het zijn al kerels van middelmatige, meer fijntige gestalte ; treffend vooral is hun blik, hun innerlijk wezen puilt eruit. Zij hebben scherpe, meestal donkere oogen, die niet neerslaan, strak gericht in een droom van werkelijke dingen ; zeevogelooien, met die vastheid er van, die bijna een wreedheid is.

't Zijn mannen zonder weekheid en zonder ondeugd ; er ligt een kalme bezadiging over hen ; zij zijn voldaan van rust, van drank en van liefde... ze voorzien werk en levensstrijd.

Zij bezitten al de eigenschappen van het oorspronkelijke leven. Zij kennen het ongestoord, benijdenswaardig evenwicht, tusschen het dierlijke en het geestelijke, der wezens, die nauw de natuur aankleven.

Naarmate de treiler van de haven affrekt, gaat hij op en steigert, zoodat het dek in de heele lengte zichtbaar wordt, het is of de meeuw, die onder de boeg geprangd zat, nu eindelijk langs voor is losgewrongen, voortroeit in de lucht en het schip meetilt...

Wat Karoen eigenlijk onder het staketsel kwam vinden was stemming en kalmeering voor zijn gemoed. Lang bleef hij onverschillig aan het trage gevoelsleven der heim omringende dingen ; maar de avond valt en beveelt aan de natuur diepere inmenging en verbroedering.

Stilaan komt zijn menschelijk geraffineerd gevoel in samen-vloeiing met de primaire gevoelsontwikkeling der dingen. De onderzeesche golfslag, die de palen doet rillen ; de avondtocht die 't water aanspreekt ; de lichtbeschijsing, die een regel volgt ; 't krijgt alles een eigen beteekenis. Hij ontdekt een nietigen, onbeholpen levensstrijd in 't wezen der dingen, raadt onnaspeurbare

geluiden en bewegingen, die leven uitmaken : het hout dat rot, water trekt, warmte en lucht verbruikt ; het water dat rusten of bewegen wil, zijn corrosieve drift van verteeren ; het verweer tegen het « niet » dat in de dingen, lijk in de menschen, ligt.

God ! wat is het hier goed en deugdelijk.

Scheepshorens klaroenen als jachtbazuinen, het licht teekent fladderingen van zwiigend loof en bladeren op de zee. De schaduw-schemering rondt de blokkige peilers af, als volle stammen. De zon kan het zeevlak niet meer doorboren, ze ketst er op, als een schijverende steen, en gaat er langs liggen, uitgelopen en geklast als een dooier.

De zee wordt kerkglas, Karoen staat in een heiligdom. De opkomende nevels zijn beschilderd als kleurwolken. Laag op den gezichteinder hangen stormzakken... een half gekken douanier van 't houtland, een van heimwee kwijnende Zuid-Vlaming, zei eens Karoen :

— Als ik wil, kan ik bosschen zien in de zee !

Dat kon Karoen nu ook, ginder aan den einder blauwen erwouden waarin het geheimenis der zee verborgen zit, een diepte leidt er naartoe, een droomerige diepte, die Karoen wenkt.

Het zoutwater geeft op, de nevels duwen de uitwasemingen terug ; er hangt een zwoele, prikkelende geurenlucht, een gezonde verrotting in pekewater, de ademtucht van wieren, mos en schelpgedierte, pek en kalfaat van scheepsrompen ; wierook en balsemgeur der zee.

Een geernaalschipje, een « boetje », vordert traag en droomerig in die bedwelvende atmosfeer ; buiten, in open zee, herleeft het zeil en begint het te rimpelen en te klapperen ; de neusstevan werpt zich op, alsof hij niesde en verademde uit een bange lucht. Karoen ook wordt het te eng, hij moet in 't vrije ! Hij steekt zijn jol buiten, 't Hoofd en roeit op « 't smoelwater ».

Opeens zijn lucht en zee samengestremgeld ; een nevelwerving draait een opgaande zuil rond hem ; er is een vervloeiing van kleuriicht, opaak en verblindend als de zon zelf.

In 't open zeeveld ondergaat hij, lijk het geernaalschipje, die oprijging, dien lust naar klimmend tegenwerken, maar hem ontbreekt die norsche tegenstand der dingen. Hij is een wezen, uit vleesch, waarin de natuur een diepen inslag heeft ; en die nevel, die in hem dringt en die dronken verrukking doet ontstaan, is het uitvloeisel van verscheidene natuurelementen.

Plots schiet een gedachte als een flits door zijn geest ; hij moet dat heerlijk gevoelen, dat tot een hoogtepunt gekomen is, waarvan hij nu langzaam zal neerdalen, ineens vastleggen, stollen ; door middel van een hevige tegenstelling, afzonderen... Hij werpt zich over boord...

... ..
Het havenwater was Karoen niet vreemd, hij had er een vrouwelijke omgang mee, maar de kilheid sloeg hem om 't hart, hij kwam weer boven, spoot water, snakte naar adem en tilde zich terug op in het schuitje.

Het is of de warmte en de helderheid eensklaps uit de nevel-lucht verdwijnen. Karoen huivert en doet geweld met zijn riem om zich te verwarmen ; zijn kleederen dampen, koude tochten spelen rondom hem ; hij is een zeilsteen geworden, die in den roerloozen avond winden aanlokt ; de havengeul wordt meteen een leelijk trek gat... de kwelgeest heeft hem weer eens beet genomen met zijn schimmen en zijn sirenenverlokking.

... ..
Toen hij onderdook was het niet de aanvoeling met het kille nat, die hem ontnuchterde, het was die ondoordringbare grauwe muur van prikkelend zilt, die voor zijne geopende oogen stond ; het sloeg direct in zijn geest als de weigering en de wilde trots van 't zeeëlement.

Hij had gedacht den mensch te zijn, die eindelijk toenadering met de complexe verschijning der zee kon bekomen, verzoenen zou met haar geheime wezen ; en helaas, tot volle bezinning teruggekeerd, ziet hij in, dat er tusschen dit wezen en den mensch geen gemeenschap mogelijk is...

De zee is heden, zooals ze den derden dag der schepping, de bron-handen van God uitvloede ; en is hetzelfde, onveranderde oerelement gebleven.

Men wordt er van overtuigd, er van doordrongen zoohaast men de zee nadert. Haar winden hebben iets van dien straffen adem, der eerste dagen, die het leven over de aarde blies.

Haar planten en dieren, enkelvoudig, onbeholpen, stom en monsterachtig, de minst ontwikkelden der aarde, geven het treffend bewijs van een onveranderlijken wentelgang.

De mensch, integendeel, is een licht-beschenen wezen ; hij klimt van natuurswege van duister naar klaar, van chaos naar orde.

't Is alsof de oorspronkelijke mensch gedurig herschapen wordt; het blijkt dat God een ideaal wezen zocht, een synthesis van het al-bestaande. Hij moet het vormen uit den mensch ; de mensch is een proefstuk dat God in 't heelal werpt, dat hij terugneemt, hergiet, gedurig zoekend naar den afdoenden vorm, dien hij hem zal geven.

Hoe kan er dus aansluiting en samengevoel bestaan tusschen den mensch in eeuwenlangen wentel omgroeid en de zee in haar bestendige oeroude verschijning ?

Het leidt tot wanbegrippen. Soms denken wij de ziel der zee te vinden, het sirenenspel dat ons droomend oog op het deinend zilt ontwaart ; als onze jonge droomfantasieën sierlijk schijveren over een waterheuvel ; wanneer we bij nachte, diep in zee den echo opnemen van onze weeklachten...

Erreur ! 't Is al bedrog en muilemakerij, kraakijs ! waag er u op en ge valt er door, lijk Karoen, kletsnat en van koude versteven.

Om overgang met het innerlijke wezen der zee te verkrijgen, dienen uitzonderlijke gevoelsaandoeningen, die wortel schieten in de oneindige diepten van ons oorspronkelijke wezen, in die diepte der tijden, waar de mensch ontstond bijna gezamenlijk met de zee.

Aandoeningen, die wij soms bij een diep inkijken van onze ziel, bevroeden maar niet kennen ; die wellicht, moesten ze opdoemen, een akeligen en monsterachtigen wanklank in ons verbijs-terd gemoed zouden verspreiden.

Neen, neen ! Met het sentimenteel duikhaan-spelletje van Karoen is de verborgen ziel der zee niet te genaken !

Dat wist de jongen nu ook.

Ware het de aarde geweest ! Dan wel.

De aarde en haar gewassen zijn samen met den mensch gegroeid, ontwikkeld en tot orde gebracht ; er is ongetwijfeld een hartklop in de aarde ; er is iets dat lilt en zwelt als vleesch ; men raadt onder haar schol een gutsen en stuwen van bloed...

Een machtig zielsverlangen van den mensch, kan een landschap dat zich in gepaste harmonie bevindt, samenkneden, aanlengen, tot de kern uitzuigen en verteeren... Meteen de ziel van den mensch met de ziel der aarde samen koppelen...

Zeg, beproef dat eens met de zee, of ze u niet vierkantig uitlacht ! Of gij er iets anders uit krijgt dan spot, zout en afgrond...

Nu maar rap naar Pepeetje's !

Het klotsen en zoemen van 't havenwater rondom Karoen

schijnen niets anders meer dan schaterlachjes in 't klein en muziekjes in 't vuil ; er is niets dan hoon in de zee.

Hij grijpt naar beelden uit de werkelijkheid, naar wat zeker is en standvastig ; dat is 't leven ! Zich houden aan staanders en landvasten, het schoonste van de zee is aan wal ; het beste en veiligste schip is die vischbak op de schouw, bij Marina, in het « Hopend Hertje ».

De wezenlijkheid en 't zekerste, en het beste, dat is Gravelientje en haar pakvast..., en Pepeetje's strandschulletjes, die altijd lekker zijn om er van te beven...

Karoen kwam al leeken bij Peepe binnen, hij deed als een beteuterde jongen die slagen vreest.

— Ik ben in het water gevallen, Pepectje !

— Weeral ! Maar welke apetoeren zijn me dat toch ! Dat is nu geregeld twee keer te week dat gij zuipend nat naar uw kot komt ; gij wordt nog rondzot !

— Maar Pepeetje toch, kloeg Karoen, en spoedde zich naar zijn voute om droge kleeren.

Peepe kende maar twee gezindheden : hij knorde of schertste.

Hij zag Karoen's slagputs, halfvol met mosselen.

— Is dat al wat gij hebt van mossels ?

— Ja, 't Pepeetje, 't is al wat er deugde aan de twee Hoofden, al de andere stonken naar de mazout.

— Gauw, gauw ! Je kunt het gij goed zeggen, en wat hebt ge dan gedaan met de rest van den tijd ?

— In 't water gevallen Pepeetje, g' het het toch gezien, hé ! en Karoen trok het onnoozelste gezicht van de wereld.

... ..

De schollen komen in een pâte terecht, gaan daarna in een kokend mengsel van smout en olie en blijven uitleeken op een zeef. Karoen bekleedt een platte pan met boter, schikt er de vischjes in en bedekt ze met een besmeerd oliepapier ; dan gaat dit in den oven om stillekens te « ramolieren ».

Peepe is heimelijk in zijn schik met die voorbereidsels ; beide mannen stellen groot belang in eten en Peepe zit uren lang naar de prentjes van Karoen's Fransch keukenboek te turen alswanneer Karoen in zee is.

Deze brengt de pan op tafel als een luxe-gerecht.

Door het jaren lang wijkruimte geven aan zijn blikken om de zeehorizont te vorschen, heeft de oude visscher de oogjes inge-

drongen en diep in de gefronste oogholten verdoken. Die scherpe verre oogjes kijken dien avond deugnietachtig.

— Zeg, Karoentje, ik geloof niet dat het vrouwmensch van Antwerpen alzo zal kunnen den kok slaan!

— Laat Gravelientje maar los, Pepée, je zult er van verschieten.

Karoen eet gulzig en onbeschoft en doet daarbij zoo geweldig zijn oogen draaien dat hij er van scheel ziet; twee dingen, die danig Pepeetje ergeren, maar Pepeetje is luimig gezind.

— Ik heb het altijd gezegd, van als je in de wiege laagte, dat je scheel zaagt; je moeder zat eens te prakkezeeren, met veel verstand, om te weten waarvoor zij je zou doen leeren, en dan zei ik haar: voor schelen apotheker... zoo rap of kijken vloog ik buiten met een kloef naar mijn hoofd.

Pepée lacht; Karoén kijkt nog scheeler; totdat de oude man er zijn bekomste van had.

— Gij zult nooit geen manieren leeren, gromt hij.

2 Urbanietje en de verboden liefde

Aan den draai van 't Hoofd tuit een hoorn zoo vervaarlijk, alsof die hoorn de ontzetting uitgilt van een driedubbelen nood, mist, storm en aanvaring... 't is de macht van Karoen's blazen, terwijl zijn « Judoca-Evelyne » binnenloopt...

... ..

In het beschermend aanschijn van den virginalen vuurtoren en den luchtigen hemelbouw der hoofdkerk gaat het menschenlijke, in de kom van de visschershaven, zijn bedrijvigen gang.

Al 's levens inhoud wordt daar ruimschoots en onbewimpeld opengespreid : het ernstige en het luimige, het harde en het weeke, het tragische en het stil eenvoudige. Slaat de slinger van het noodlot breuk in dien drukken menschenhandel, luidt de onheilsklok, dan rijzen beide torens hooger op, uit hun voegen ; ze worden de stutpalen, tusschen den dreigenden hemel en de lijdzame aarde, geslagen en gespannen, en waaraan de beklemden harten en de ontredderde zielen zich komen aanmeren.

... ..

De wind is onvoelbaar en toch zwoegt het havenwater ; een onderzeesche golving jaagt onder 't vlak, een roering die gescha-keld ligt aan de breede deining der volle zee, als een aderslag, in rythme, met het ontzaglijke merenhart.

Nabij de vischmijn, in den diepsten hoek van het kaaidok, woekert een verblindende warreling ; een gedurig slaan, een flikkeflakker van gloeiend licht en schaduw in een grijzen damp gehuld. Het lichte vaarttuigje dat daar ligt, met opgespannen netten en kwispelende weerschijnen, verpulvert en verwazigt in die flikkering en wordt op en neer geheven in den nevel van licht.

Rond het uitstekende deel der kaai, het «piertje», is een andere luchtwerking; het gewelfde, zwangere water is er bleek en spiegelen als de ruggelij van een kaal duin, een «blekker»; Daar, op het gemoorde havensop, flitsen sombere lijnen en kleuren-schichten, nu eens volop opaalglans, dan weer het uitvloeien van gesmolten paarlemoer, waarin vluchtige blossen striemen.

De opgeschoten netten der aanliggende booten omsluiten met het hoog tij, langs weerskanten, het uitspringende kaaigedeelte, met een grof mazengordijn.

Daar tusschen is de marktbeving. Een bedrijvige, bonte roering van lieden die azen op de gestorte visch, als meeuwen op een schelpbank.

Een machtig vertoon van concupiscentie.

Er wordt daar uitgekeeld en stil gefluisterd; soms klinkt er, bovenop, een ratel van vloeken, of galmen er van die rauwe, driestige schreeuwen die den pekelsmaak hebben van de zee. Bij poozen zijn het langgerekte naamroepen, eigenaardig gemoduleerd en van een bizondere geluidskracht.

De gezichten zijn er het meest gespannen en het meest uitgelaten; het meest gehuicheld of het meest openhartig; nu zijn het toppunten van gekke of kwade vrijpostigheden en uitgelapte zegewijzen en dan weer het ergste wat men aan zoeterige fleemerijen en zakelijke verdraaiingen kan uitdenken; iets waarbij men, met verstand van bedriegen, toch nog bedrogen wordt...

Van drie, vier zijden tegelijk komen de mannen, met loomen, rhythmischen stap, beladen met gevulde zeven en hazemanden, zich een weg banen in de samengekliste menigte; ze storten de visch uit en roepen naar gelang:

— Tongen...! Vischjes...! Grieten...!

't Is Donderdag, na de botermarkt komen de boerenmensen afgezakt om goedkoop visch.

Er is een machtige toeloop van volk, wanneer Karoen insgelijks zijn deel op de straatsteen uitschudde. Hij richt zich op uit al zijn lengte en schreeuwt boven de koppen, om het te laten hooren tot op de groote markt.

— Tongen, plakkers en rare visch!

Er is een speleman bij die seffens aantrek heeft bij de nieuwsgierigen; welhaast staat een dichte drom rond Karoen's hoopje visch geschaard.

— Vijftien frank ! schiet er één uit. Karoen snuift, minachtend, de lucht op, blijft staan zien, gelijk in de verte, wijdigescheerd en met de handen op de heupen, alsof het hem heelemaal niet meer aangaat.

— Zeventien, achttien, negentien... twintig roept opeens een bedeesd stemmetje, dat van achter de groep schijnt te komen.

— Wat biën ze daarvan, klonk de ruwe stem van een vischvrouw, die haar zwaar lijf tusschen de menschen wringt.

Vier en twintig, zes en twintig, acht en twintig, daartusschen nu en dan het fijn boerenstemmetje, dat meer en meer trilt en immer maar vreesachtiger het cijfer uitstoot, naarmate het opbod rijst.

Er zit een heer op, die met puiloogen en met zoetaardigen wellust, een groote tong belust, die ligt te zieltogen, terwijl, bij poozen, een rilling loopt op het paars omrande vel van zijn binnenlijf.

De dikke Ulle 'T Jonck, die een « commande » heeft, zat er bij neergehurkt, keert en bepootelt de geelbruine schollen, kijkt zijlings naar den speleman, schat en maakt haar rekening.

Een pezige boerenkooper met schel ergerend stemgeluid doet van uit den hoop volk, den prijs gedurig rijzen, zonder maar eens de visch te bezien.

— Dertig frank ! dit is het zacht stemmetje dat het cijfer rond maakt, het klinkt gejaagd en als 't ware hulpeloos verschrikt.

Er is een poos. Twee en dertig ! herneemt de luide stem van den mageren kooper van den buiten, en het is zoo kort en onbeschoft afgebeten, dat Karoen's franke oogen hem koud opnemen en hij op het punt was hem iets onaangenaams naar het hoofd te slingeren ; maar dan ineens keert hij zich naar het benauwd meisjesstemmetje toe en er slaat hem iets aan 't hart !

Het is een beeld van een boerendochter met mollige, roze wangen en zuivere neuslijn. Haar gezicht, opgewonden door het zeker ongewone van het aankopen en den omgang in dat ongemanierd midden, is aan 't gloeien van onrust en ontroering ; het was of haar zieltje te dampen lag op haar gelaat. Er is iets in dien weelderigen warmen blos, op die open trekken, dat met een schuchtere beschaming, heel haar zacht-vrouwelijk wezen schijnt te ontsluiëren ; het krijgt Karoen te pakken ; hij voelt een frisschen gezonden lust in hem opwaaien ; het is een landelijke luwte, die meteen zijn streng zee-temperament met mildheid overgiet en de

spanning van zijn ruwe levenstaak doet lossen. Hoe komt die ontlokn bloem, uit de velden, hier aangezeild ? Hij buigt zich naar haar toe :

— Zeg, meisje ! hoe komt gij hier om visch té ?

Zij kijkt onthutst op, denkt dat hij haar misschien entwaar kent en antwoordt bedeesd :

— Moeder heeft een zeer been en zond mij in haar plaats...

— Hoejoejoej toch ! wat een chance hé... dat ze joen kon zenden !

Het meisje durft niet meer opzien ; nu ze voelt dat vreemde blikken op haar rusten schijnt haar wezen te sluiten ; de schelpjes van haar oogleden luiken en haar gelaat effent ; de lijnen der donkere wenkbrauwen en het zwarte festoen der lange wimpers teekenen iets als avondcontrasten op den gloei van haar huid.

Karoen, wien's gevoel 's morgens, nu een onrustigen nachtocht, altijd bijzonder aantastelijk en verscherpt is, ondergaat een versche ontroering, waarin het stoere van zijn nacht op zee heelemaal versmelt en verteedert. Hij krijgt de visie van een kalm gemoedelijk landsleven, dat als het ware in het milde, opgevende meisjesgezicht een weergave heeft.

Hij moet er, denkend, het hoofd van schudden...

— Haal maar bij meisje ! 't is gedaan, zegt hij en begint haar blikken pander met visch te vullen.

— Wat is me dadde voor een komedie, valt Ulle, die een com-mande heeft, scherp uit, 'k staan ik al hooger.

— 't Is nie verkocht, 't is gegeven, bijt Karoen kort tegen.

Er is een algemeen protest, alleen de zwaarlijvige heer, met zijn droefgeestige begeerlijkheid, gaat stil, elders zoeken. De magere kooper slaat er, van ver, een vloek door. Ulle 'T Jonck schiet leelijk uit haar kot en de andere vischwijven laten ook luidruchtig hun misnoegen kennen :

— Wat zijn dat nu voor manieren, 't is raar dat het niet op sch... uitloopt met dien half-gedraaiden Karoen !

— Mijn visch ! snauwt Karoen hen toe, en zijn stem klinkt uitdagend, hoonend en barsch ; voor een poos blijft op zijn mond die wrong in de lippen, die kwade trek, dien de vrouwen goed kennen. Zij staken bijna onmiddellijk hun gekijf, het grijpt hen aan met een soort van ontzag en vrees ; die ruwe bejegening, die in die twee woorden ligt, slaat hen in 't lijf ; zij voelen er den man in, hun man ! gelijk hij is en gelijk ze hem gaarne hebben als hij uit

zee komt, dreigend en liefkoozend... Het werkte weekend op hun gejaagde gemoederen, en er is er een die zegt, met een verdoken streeling en een teederheid in de stem :

— Ba ! 't is die vent zen goed, hij doet er mee wat hij wil !

Het buitenmeisje staat daar, bedeesd en sprakeloos, bloost maar aldoor. Karoen grijpt den speleman en slingert hem op den pander, na eerst gedreigd te hebben hem in de tanden te slaan van den boerenkóoper, die scheldt, maar zich voorzichtig op afstand houdt.

— Kom, spreekt hij tot hei meisje, ik ga met je mee naar de tram, die pander is te zwaar voor joen.

Het kind is heelemaal versteld en antwoordt zoo maar arge-loos op Karoen's looze vragen.

— Van waar zijt ge té, me jongche ?

— Van Gistel-steedje, meneere.

— Ha ja, en je heet Godelieve, hé ? Het meisje ziet verwonderd op.

— Hoe weet gij dat ?

— Ehwel ! omdat ge van Gistel zijt !

— Neen neen, mijn zuster heet Godelieve, ik heet Urbanie !

— Urbanietje ! ehwel, Urbanietje, met Godelievekermis kom ik naar Gistel en dan slaan we samen een flikker ! Dans je geeren ?

— Ik mag niet gaan dansen, zegt het meisje met de oogen neer en weer die lange wimpers die een zacht trillende borduring vormen onderaan haar ooglid, en die iets glimmends duiken, als een winterboschje, waardoor een rijzend zonlicht flikkert.

— En van wien mag je niet dansen ?

— Van vader.

— Wien is dan je vader, té ?

— De rijkste boer van de streek...

Het komt er onbedacht uit, zonder bedoeling en zonder hoogmoed, enkel omdat ze verbauwereerd is en haar gedachten niet goed in 't hoope heeft. Die zin ligt daar opgemaakt en gereed in haar geest, gelijk zij hem 's morgens op den trein een boterboerin tersluiks hare geburin hoorde toefluisteren.

— Ziet ge dat jonk daar ? Ehwel, 't is de dochter van den rijksten boer van de streke, ze zal millioenen te trekken hebben. .

— Wel, als het zoo is, Urbanietje, zal ik er maar van af zien om met u te trouwen.

En ze lachen beiden, het meisje heel en al beteuterd en verlegen.

Karoen legt er zijn oogen op.

Zij is noch groot noch slank, maar buitengewoon zuiver van galbe ; er is zoo'n volmaakte, gelijke draai in ieder deel van haar figuur, er loopt zoo'n harmonieuse lijn rondom haar lichaamsvormen, dat een kunstenaar, dit kind-naar-de-natuur, met een enkel lid van haar hand, met een afdruk van haar wang, getrouw zou herbouwen.

Het meisje schijnt als uit den grond getrokken, met sap en bloei en al. Er ligt een vette glans van gezondheid op haar wangen. Aartsvader Koning David zong, dat olie op het gezicht een zegening is en een teeken van levensvreugde ; die zegening, die levensvreugde heeft Urbanietje op het gelaat ! En nochtans omfloerst een vluwend dons, als een halo, haar blossen en neemt het hevige glimmen weg...

Dit week vrouwengezichtje, doet Karoen, die uit een ijlen nacht op barre zeevelden komt, opnieuw en machtig denken aan landelijke uitzichten, aan sappige, bedonsde plantenstengels, aan vele weiden, die donkergroen blinken van vettige groei-kracht ; aan een van die warme, natte voorjaarsdagen te lande, wanneer een wazige band vol levensgevende atomen alles aan elkaar schijnt te leggen ; waarin alle dingen den aanstoot voelen der levende, vooruitstuwende natuur...

De tram staat voor hen.

Urbanietje, op de zitbank, hervat haar zinnen. Ze bevindt zich op wonderbare wijze en kosteloos in 't bezit van een vollen pander visch. Maar daarop kan ze niet onmiddellijk de aandacht vestigen, gedurig zweeft haar voor den geest, het beeld van Karoen, met zijn groote, vrije oogen en zijn ruw-kranig voorkomen. Zij heeft hem boven haar gevoeld als een kracht, die haar geheel overvleugelt, die zij vreest, als iets dat haar overrompelen en vermorselen kan, maar aan dewelke zij heimelijk haar vertrouwen moet schenken... Welk mysterie uit haar diepste gevoelen zit daarin verscholen ?

Urbanietje verstaat het niet, ze wil, met een huivering, die innerlijke beschouwingen verwerpen.

Is er iets meer geweest dan een van die banale ontmoetingen waarvoor moeder haar zusters en haarzelf, in acht neemt ?

En al meteen komt als een licht, een nog onduidelijk begrip

haar voor den geest staan. Het bewustzijn van een andere wereld en van een levensbeschouwing, die zij tot dan toe niet eens vermoed heeft, en die heelemaal verschilt met het midden waarin zij opgebracht is. Een wereld waar liefde, opschietend als een vlam, een hoofddoel is; waar geld, rang en goed achteruitgedrongen worden en belanglooze genegenheid als opperst aardsch goed beschouwd wordt en een alles bevattende levensdroom is.

Die liefde kent men niet in haar midden. Voorbeelden uit het leven getrokken wijzen, daarenboven, dat ze onnoodig is; men verfoeit ze, men zwijgt daarover als van iets dat vaag onzedelijk en bederfelijk is. Liefde in haar wereld is iets lichamelijks en geheims; het aanpassen met een wezen van 't ander geslacht, wiens uiterlijk voorkomen geen belang heeft, als er maar genoeg praktische voordeelen aan gelegen zijn. De aanpassing met dien persoon begint met de inwijding van 't huwelijksleven, die inwijding welke het meisje allerlei onduidelijke schrikbeelden voor den geest brengt; maar die als iets onvermijdelijks beschouwd word, fatalistisch wordt aangenomen als de dood zelf... Dan komt de gewoonte en het natuurleven, die het samenhooren van twee wezens tot harmonie en tot genegenheid brengen en dat volledig wordt door de gemeenschap van stoffelijke en lichamelijke belangen.

In die korte poos droomt Urbanietje — wier moeder haar maar best niet meer naar de visscherskaai stuurt — van die andere liefde, die geen sociale bezorgdheid kent maar die opflakkert uit den plotsen aandrang, die twee wezens naar elkander voert; een diepliggend gevoel, dat met de natuur instemt, er mede één is en dat terzelfdertijd een geestelijk vuur wordt, dat brandt en zuivert...

— Uiterlijk bloost Urbanietje van 't verschot van haar gedachten, maar in haar binnenste, waar ze alleen is, durft ze de dingen aanzien gelijk ze zijn, en haar ziel en lichaam doorvorschen... en het komt haar als een lichtstraal vóór den geest, in de zuiverheid van haar hart gevoelt ze, dat hetgeen haar en haar vriendinnen afschrikt van 't huwelijk, de gruwel der inwijding, dat beestachtige dat haar wereld als het onvermijdelijke beschouwt, doch waar men rap overheen is, volledig zou wegvallen, indien zoo'n diepe, onstoffelijke liefde heel haar wezen zou beheerschen en doordringen...

Urbanietje is onderhevig aan een felle aandoening die haar

doortrilt en bijna tot tranen noopt. Haar geluk komt haar vóór den geest schijveren, verwijdert steeds zijn kringen, maar slaat stuk tegen de vaststaande vooringenomenheden van haar omgeving.

Nu ziet zij tijdelijk het afschuwelijke in van het huwelijk dat haar verwantschap eens wilde makelen tusschen haar en den heereboer van 't kasteeltje, die daarna met een vreemde vrouw de streek verliet.

Nu begrijpt ze ook het ongehoorde van haar zusters doenswijze die ze eertijds bijna redelijk gevonden had... Het was een Zondagnamiddag na 't lof; zij zaten bij hun tante in 't dorp met een paar vriendinnetjes, achter 't venstergordijn. De zoon van Steurs kwam voorbij, een flinke, deugdelijke jongen, maar de oudste van zeven, en die zoowat een oogje had op haar zuster Clara. Een oolijk vriendinnetje riep ineens:

— Nè! Clara, daar passeert uw aanstaande vent!

Het moet zijn dat Clara er mee in haar kop liep en dat het haar zenuwachtig maakte, in alle geval zij begon ineens hard te snikken, en tusschen in bracht zij het uit:

— Kan ik dan niemand krijgen die meer is dan die jongen, ze zijn met zeven bij hem thuis... hij zal nooit gesteld geraken...

Die wijze van reageeren, die Urbanietje toen natuurlijk scheen, komt haar nu vreemd en onhebbelijk voor. Intusschen is Clara getrouwd met den krommen Patijn en ze heerscht als meesteres op een groote hoeve in Frankrijk.

Urbanietje blijft nadenken en staart in het ijle boven de basins. Ineens komt een versche laag rozige tint op haar voorhoofd en wangen gestreken; ze heeft juist nog den tijd om haar stralende oogen neer te slaan en die nieuwe ontroerde gepeinzen, die opwellen, weg te duiken... Het blijft haar geheim, maar het moet iets heel teeders en zoets geweest zijn... Misschien was Karoen er mee bemoeid...

De platte, hoekige kop van den speleman ligt zijlings uit den pander met zijn spotmond, te grijnzen; Urbanietje duwt hem terug naar binnen en om zich een houding te geven, en afleiding aan die onrustige gedachten, opent zij haar handtaschje en telt zorgvuldig het geld dat moeder haar toevertrouwd heeft.

Karoen loopt met groote stappen over de kaai, wind makend zooveel als hij kan; een jongensdolheid is los in hem, hij zou zijn twee beenen op maat in de lucht gegooid hebben. Hij komt

in verzoeking zijn Duitsche mondharmonika te voorschijn te halen en er hun helder trillend deuntje op te moduleeren.

Dat open, rustiek meisjesfiguur brengt hem in aanvoeling met een landelijk-vredige natuur, aan dewelke hij ontvreemd is. Hij hergaat, met het aantrekkelijke der herinnering, vroege kindertjaren, een langen vacantietyd, op den buiten doorgebracht, met de landen en de jaargetijden, in afwisselenden groei van gewassen; met afgebakende horizonten en landschappen, die op zij geteekend staan, met een molenkruis; al dingen die men op zee niet kent. En daartusschen flitst het beeld van Urbanietje met haar zacht-lijnende vormen en de warme hoogkleur van haar bedonsde wangen; zij is gehouwen, dat kind, en gekweekt uit die golvende aarde die murw en dauwend ligt, vol groei en levenskracht.

— 't Er is niets dat aan de geur van droogvisch kan, denkt Karoen, maar een versche rape, op den boer's veld gestolen, is frisscher en sappiger.

En hij ziet zich, in verbeelding, met de scherpe tanden, de vrucht pellen totdat het binnenste bloot ligt als glimmend wit vleesch...

Karoen hijgt er van en vindt het raadzaam dit in open zeelucht te gaan uitzweeten; in de reuk van pekelwater, met zoutsmaak op de lippen.

Zijn beenen kwakken, het bloed jeukt in zijn ledematen. Het deugt niet voor een zeeman het landschap op te roepen; er is een slappe wellustigheid in die natuur, waartegen zijn temperament niet bestand is, en dat hij schuwen moet, als den Roeschaard.

...Dikwijls heeft de zee slechts het vierkantig stuk zeil van een visschersboot om haar ontzaglijke naaktheid te dekken en toch is ze veel kuischer dan een landschap in vollen tooi; haar zedigheid wordt bewaard door een gedurige verwisseling, een grondig bewegen, een zilten lijfreuk; er is niets dat uit de zee komt, dat stinkt!

De aarde integendeel, heeft stilstand en verrotting als principe... de staarten van mest en vuilnis steken tusschen de weelderige gewassen uit; het gaat al zijn loomen gang in zwijm, gelil en gekwab...

Sommige overdadige landschappen, rijpgezwollen van gewassen, schel van kleur, opgekropt en verzadigd van sappen, liggen zoo bloot, zoo aanstootelijk wulpsch, dat men er zich met beschaming van afkeert. De aarde is ver van treffelijk.

En dat wulpsch bederf sluipt t^o in de beschrijving ; sommige landschapsschilderingen, die nauw de vormen der natuur omlijnen, maken zulke obscene gebaren, dat ze doen blozen en een boek toewerpen...

De zee is duivelsch of engelachtig, maar de aarde is dierlijk.

De aarde is berekend en genietend, de zee is belangloos en zuiver.

De driften der zee zijn ontstuimig en gezond, die der aarde zijn murw en pervers.

De zeemeermin, tot aan haar buikeputje bloot, is zediger dan een boerendeerne, afgesnoerd tot aan haar keel, maar met een bloot gezicht, dat bloest en damp^t en al het gedokene doet bepeinen.

... ..

Karoen gaat de kaaitrap neer, maakt zijn jol los uit den ring, springt er in en wrikkelt tusschen de boots weg, 't zeegat in...

Bommetje Catloor, de grootste treiter van de kaai, met zijn leelijken apekop, zijn bochel langs voor en langs achter, zijn puil-oogen en zijn stoppelveld op de kin, staat vooraan op de boeg van zijn korderboot, de ellebogen op de reeling geleund.

Toen Karoen voorbijvaart, trekt hij een afgrijselijke glimlach :

— Ewei Karoen ! he je een nieuw « sliptje » opgedaan tenne, fatsoenlijke dregger !

Karoen slingert hem terug :

— Gá'n riek het ! 't schiet juist in mijn gedacht !

3. Wantje en de Dood

Het gebeurde met Wantje.

Vrijdag, en een macht van volk op de vischmarkt.

Wantje keek voor 't laatst haar bekomste van 't leven af en liet het dan liggen.

... ..
Uit ieder venster der omliggende straten, die op de vischmarkt uitgeven, kijkt een oud wijvetje met bloedbelopen oogen, een kanten, gesteven vleugelkap op het hoofd.

Zij leven niet meer mee, maar 't bedrijf gaat hen in 't harte ; die wachtende zieltjes verwerken de uitvloeiing, die langs hen opgaat, van die menigvuldige gemoedstemmingen, de handelingen, listen, grappen en kwaadheden, die onder hun venster plaats grijpen.

Dat opnemen met hun tranende oogen is de voldoende en eenigende werkzaamheid van hun versleten lichaam. Waren ze blind, het opsnuiven van de visch zou hun levensbehoefte voeden.

En één voor één verdwijnen ze van vóór de vensters, als schijfjes die vallen ; en dan komt een onzichtbare hand een geel, blind stoortje neerlaten...

Wantje is één van die wijvetjes. Zij is bovendien Karoen's grootmoeder, langs moeders zijde.

Langen tijd nog, in haar ouden dag, stond ze bij 't kraam van Klette, haar dochter. Ze werd sullig en onhandig, aarzelend en was als verloren. Ze spoog bloed in een potje ; niemand zou het opgemerkt hebben, er was bloed genoeg op 't kraam, indien Klette haar niet van tijd had toegesnuwd, als het potje ergens in den weg of te bloot stond :

— Go je nonde... haast die komme wegsteken...!

Soms werd ze, met een platte mand, ondermaatsche visch, de straat opgezonden en ze vroeg, sul bezorgd aan Klette wat zij er voor moest eischen.

— Al wat de menschen willen geven ! was het antwoord.

Het duurde totdat Wantje niet meer uit de voeten kon. Dan bleef ze in haar achterkamertje, dat lucht schepte en een volledig uitzicht toeliet op de markt, doorheen de opening van den blinden gevel waaraan ons Heere hangt.

Ons Heere hangt op den blinden gevel, met de gekleede Lieve Vrouw in haar kastje en de kaarsenlantaarn, temidden schreeuwen- de reklaamplakkaten.

De kleuren dier plakaten zijn strijdend, de teekeningen zijn misvormde wanbeelden, die de begeerlijkheid aanwakkeren ; terwijl het kruisbeeld, daarin, het lijdensgebaar maakt van verzoening en verzaken.

Op de zwart, arduinen tafels ligt de visch neergestort.

De kabeljauws, met de wit en geel-groene schemerschiijnen der diepe noordzeeën, getint.

De roggevlerken, met hun fijn en kunstig graatweefsel als kant dat in bloed is gedrenkt. En al die rond- en platvisschen, elk in eigen kleed, die door een traagzaam, eeuwenlang mimetisme, de wonderbare en geheime natuurwet, de kleur aannemen en den aanpassenden vorm, van het midden waarin zij leven, of van den bodem waarop zij schuilen.

Op een berg volle makereels, ligt één van die vratige visschen met een teer wijtingkje, halfwege in den muil ; de vanger is op beurt gevangen geworden, de dooder, bijna gelijktijd met zijn slachtoffer, gedood... een leerles van het noodlot... Waarom zoekt men, onverwijld, naar een Latijnsche spreuk die best dit treffend zinbeeld moet kenschetsen ?

De volksche verbeelding heeft er de figuurlijkste en grappigste benamingen op uitgevonden, men noemt ze :

Zon-, maan- en sterrevisschen ; spelemans, ook hier zeeduivels, elders zee-engels geheeten.

Snotolven, papzakken en apekallen ; mooie meisjes, kusjes ! ; gledders en bulten.

Steurs, knorhaans, inktspuigers, zeeverkens en strontvreters.
't Barbhereintje, 't herdertje, meivisch en de Onze Lieve Vrouwe vischjes...

Er was een ringel in Fikke Maene's buik, klaar van 't duwen tegen 't houten berd dat de arduinen tafel verbreedde ; haar kraam lag vol kookvisch. Zij figgelde en vijlde, de menschen op zij duwend, groote stukken ; als zij met haar groot mes door de middengraat niet kon, schoot zij haar kloef uit en sloeg er mee op 't averrechtsche van 't lemmer.

Clemence, Karoen's zuster, in een kort fourruren manteltje gehuld, en die zich zeker door haar aangeworven burgerlijke deftigheid heelemaal afgescheiden en gevrijwaard meende, van al wat visch en visschersvolk aanging, stond aan het kraam en wees onbedacht, met een viezigen vinger, naar een klomp visch.

Fikke, die met ingebukt hoofd zenuwachtig aan 't vijlen was op een weerbarstige ruggegraat, stopte, hief haar wreedaardige, zwarte oogen op, ging Clemence eens goed opnemen, gezicht tegen gezicht, en wierp er dan hoonend uit :

— Is da kabeljauw ! — en dichter nog en luider — is da kabeljauw, schoone madame, wat is het tenne ! is't misschien apekalle ? Gij kent geen kabeljauw meer, hé ! gelijk of dat we niet weten dat je in uw kot opgebracht zijt met kabeljauwskoppen uit de Mijne, je kreeg nooit anders onder je neus, stuk stront dat jij zift ! Gâ maar..., loope...!

Middenin 't gewriemel en 't gedoe riep er al in één keer, een schelle stem :

— Klette, je moedder is gevallen ! en het herhaalde zich twee, driemaal.

Klette kopte gedurig voort aan een bestelling wijtingen en gebaarde dat ze niets hoorde, haar gezicht stond strak en kwaad.

De vrouw van 't kraam daarneven zei haar iets, ernstig en stil. En Klette barstte los :

— Kan ik hier, nonde... mijn kraam in plan laten !

Het vischwiif, dat eerst geroepen had, blikte op zij met groote, rond-verbaasde oogen, alsof zij een onzichtbare getuige zocht van hetgene men daar te hooren en te zien kreeg, en zij luchtte haar verontwaardiging :

— Ewei ! da vrouwmensch en e geen herte !

Dan kwam een andere dichtbij en schoof Klette op den kant

— Kom hier, 'k ga ik voor je kraam zorgen.

Klette kon zich aan niets meer vastpakken ; ze stond er met hangende armen. In één oogenblik verwrong haar gelaat in leelijke mulen en ging ze erbarmelijk aan 't snikken ; met haar schort voor de oogen, drentelde ze, waggelend en stuikend, met haar

stijf been, tusschen de kramen door ; de zwijgende, medelijdende menschen zagen haar gaan...

Het duurde nog twee dagen eer Wantje over aarde lag.

Klette had een nest van jongens, die piepten en met de vlerken sloegen om eten. Haar vent was in den oorlog gebleven.

Toen Karoen de mare kreeg van Wantje's doodgaan, ging hij er naartoe en waakte. Hij kon als jonkman nog best zijn tijd verspillen, twee nachten bij het stervend wijvetje.

Het vlammetje van haar leven blies ze uit in Karoen's aangezicht.

Men mocht haar de schoonste woorden uit zijn lijf spreken, klappen van markt en van vangste, van ons Heere en onze Vrouwe; 't ging haar al niet aan ! Zij bleef snakken en boosaardig staren, met vergrijsde oogen, naar iets dat ze nog wilde, HET LEVEN.

— 't Leven is zoete, en doodgaan is 't laatste, zei ze vroeger altijd als ze gezond was.

En voor ze heelemaal uitging hield ze met twee handen Karoen's vuist. Karoen's vuist was breed, knokig en met roze bloedplekken bedekt ; Wantje was er over gebogen, keek er standvastig op, duwde ze tegen haar holle borst, alsof ze er het jonge leven wilde doen uitvloeien in haar verstijvende leden... maar het leven was haar te sterk, zij moest het laten schieten ; de vuist ontglipte haar ; zij werd er afgeschud als een dooren stengel en viel dood achterover.

Karoen herademde 's morgens in de lentelucht. De vroege zon trok water en er hing een natte glimlach in den nevel. Er lag iets wreeds, en tevens meewarigs in de vroegjarige weergesteltenis. Al wat stervensgereed was en door de winterverlamming nog behouden was gebleven, moest verwijderd, uitgekuischt en verwoest worden. Het was of met het schieten van 't blad de nevels die nieuw leven aanvoeren, over land en huis gingen, om er al het onnuttige, het vergane, dood te nijpen en uit te gooien en er ter zelfdertijde de wekkende kiemen te laten van het aankomende leven. De natuur slaat en geneest en 't bestaan holt voort...

Karoen liep de straten af en keek met aandacht rond ; nog nooit, sedert de vrijmaking uit zijn vroegere obsessie, had hij zoo het leven aangevoeld en betast.

De voetpaden waren nat en glibberig. De steenen droogden niet en de vloeren bleven een heelen dag wak uitslaan, 't was om

de propere huisvrouwjes te doen zot worden van ongeduur.

De oolijke kolenventers, Karoen's vrienden, hadden hun wagens en karren met groote witte letters, spijs stof en koolgruis, versch beschilderd ; 't was als een dwaze lentesteeek in hun kop. Hun zwart-omlijste oogen blekterden en hun mond stond vol levendige vette spreuken.

Er was overal vertrouwen en verwachting.

Hij ontmoette een groep opkomelingen. De jonge kerels hadden nog een linksch, grof en rauw uitzicht, 't ongeordende der opschietende jeugd, met een excuse, de verwachting van de alschikkende toekomst. De halzen waren vrij, de nekken van ongewone lengte, lijk uitgerokken ; zij legden hun nauwe, nog ongevormde koppen op zij en reikhalsden naar de meisjes toe.

Het jong vrouwvolk reutelde in haar kleeren, gichelde en niesde alsof het zijn levensbloem aan 't openschudden was.

Al dit ging Karoen voorbij als een vloed, de mensch houdt zoomin het leven als den tijd.

Karoen genoot de deugd en den triomf van zijn eigen wezen, van dat vrij en onafhankelijk bestaan, dat hij naar eigen regeling opgericht had ; van zijn forsche jongmanskracht, van zijn spartelende gevoelens, waarover hij 't meesterschap voerde.

Zijn lichaam bewoog vrij en onbelemmerd in zijn losse vischersdracht. Hij had niet het minste besef, waar zijn maag, nieren en lever, in hem lagen; hij had van 's levens nooit hun aanwezigheid gevoeld. Er was geen zwaarte in hem; onder zijn breedte, uitgeworpene borst was een leegte ; zijn spieren waren als gespannen rekkers, die hem gedurig wilden optillen.

In 't Zuiden had hij dikwijls beproefd, zich zonder bewegen op den bodem der zee te houden, maar telkens werd hij opgetild door de vastheid van het zout-beladen water en naar de oppervlakte teruggeduwd ; nu had hij hier ook soms den indruk dat de lucht die hem omringde diezelfde stuwingskracht als 't water, ginds bezat. Zijn levenslust, het subtiële van zijn wezen was zoo licht, dat het meleen de zwaartekracht van zijn lichaam vernietigde... Moest hij nog ietwat verlichten, zoo met een groote blijdschap, dan zou het hem niet verwonderd hebben indien hij na een sprong in de lucht, bleef hangen.

In Karoen's nachtelijke droomen op het voutekamertje, werd het uitwerksel van zijn godsjeugdig gevoel soms verwezenlijkt en ging hij zwaarteloos, zwieren op de lucht...

Bij 't waterhuis stond een roomijswagentje, door een opschietend meisje bediend. Zij had reeds den harden, koelen blik van jonge dochters, die vele vrijpostigheden van jonkmannen af te wijzen hebben.

Het scherm der begeerlijkheid werd bestendig, langs haar afgerold, en toch droeg haar wezen nog : die opvallende verwondering van het meisje, dat zich pas komt te ontdekken, dat haar zelve ontgroeid is en het nog niet heelemaal begrijpt.

Het meisje, dat de eerste beschaming ondergaat van duidelijk wordende levensverwachtingen, die zij nog niet goed voor oogen nemen durft; en dat, telkens die nieuwe wenschen opborrelen, een warmen blos van kuische verlegenheid, niet weerhouden kan.

Het meisje dat gedurig gestord wordt door de nieuwe lichaamsweelde dat het zich voelt aankleven; door den dwang die daardoor haar nog kinderlijk gemoed opgelegd wordt, in kleeding, gebaren en vlug bewegen. Hetgeen voor haar beteekent een eerste verplichtig van levensernst, waarmee ze voor altijd van de kinderschare afgescheiden wordt.

Hoe zij ook voorbereid en op haar hoede was, gelukte Karoen bij haar een bruusken aangreep, met een van die korte snerpande zinnen, treffend, gewaagd en tevens vleiend omvangend... het meisje plooidde de lenden alsof zij een zweepslag kreeg, haar jeugdig bovenlijf wrong, haar oogen weken een oogenblik, een hevige roze blos bedekte haar volle wangen.

't Was of Karoen een spuit van levensap had zien losspringen, rijzen en rondspreken. Een beeld van volle leven.

De koude kreem liep hem binnen; ze teekende, met haar kilheid, den weg in zijn binnenste; het was de veropenbaring van zijn organenleven.

Hij gaf geen acht meer op het verstellde meisje, de proefneming op haar was gelukt.

In de mufte kamer, waar Wantje als een drogen stengel zijn vuist afviel, had hij aan 't leven getwijfeld; met die opbeurende beelden kwam zijn vermoed terug.

Hij vermeed voor deze maal den drank. Hij voelde behoefte zijn eigen zelf klaar en beter te vatten, dieper te doordringen in de beteekenis van dien schat, 't LEVEN.

Rond den avond stak hij over naar d'Oostkant en richtte zijn stappen langs den eenzamen zeeoever,

De ebbe liet het strand als een pas ontstane wereld, met al de kentekens van een herbegonnen primitieve aarde ; waterleegten, slingerende zandstroomen, zwemmen en killen, naakte vlakken door weifelend licht beschenen en overweld door dien banger geest, die voor de komst van het menschedom op den oorsprong der tijden drukte...

De zee stond op een paar rijen ; vooraan, vormde zij een wit klavierblad, waarop een onzichtbare hand, de toetsen trommelde. Als die hand heel stevig drukte kwamen er klanken bij uit den stillen geheimen schoot, den dieperik, der zee, die dieperik waarvan de stomme visschen niets verhalen en waaruit het schrobnet, ontrederd en verslagen, met losgereten mazen, terug getrokken wordt.

Karöen schreed Oostwaarts. Achter hem speelde, in het gepurperd mooren van de zee, een rusteloos golvengekabbel. Hij zelf stapte in een archipel van fauve eilandjes uit schelpengruis, die een zachte schemering in zijn oogen sloegen.

De prijs van 't leven ! neen ! het kon niet overschat worden.

In het Zuiden, waar hij eens verbleef, was het verschillend, het leven bood er geen tegenstand ; het was een weeke doorzakking, men viel door het leven zooals de blik er door de ijle lucht viel.

De dood alleen was er overheerschend en werkelijk. Hij was eigenlijk de gedoken ziel van het land ; die aarde, die bestond uit onvruchtbaren rotsgrond, had als taak het behouden van den dood. Die streek hield meer aan de gedachtenis van het leven dan aan 't leven zelf ; dat stond duidelijk en overal ingedrukt en gebeiteld ; in puinen en archaische gebouwen, in de rotsgraven waar de beenderen der dooden, de eeuwen door, door dien grond gedroogd en bewaard, gekoesterd en gebalsemd werden.

Hier, in dit land, is de waarde van 't leven meer 't leven zelf, de natuur jaagt den mensch naar 't leven terug. Men voelt gedurig de schaduwen van ondoordringbare gevaren, die ons den horizon beperken ; de dreiging der natuurmachten ; de schimmen van doodende nevels, die naar de menschen komen toegehold, de weerstandskrachten aanwakkeren en ons ontelbare handen doen aangroeien met allen hetzelfde afwerende gebaar...

Neen ! niets overtreft de waarde van 't leven !

Onze aarde is de functie van 't leven, zij draagt het geheugen niet van het verleden en van den dood ; de dood hier is een

verdwijnen in het « niet ». De vruchtbare gronden zuigen de lichamen op als meststoffen, de dooden worden humussen ; onder de steenen deksels van onze « eeuwige gronden » zwemmen en verteren de beenderen in 't water.

Het ploegmes laat geen puinen en geen herinneringen staan ; de levenden hier schimpen met hetgeen geweest is, zij hebben dien ironischen vernielenden glimlach, dien glimlach die zooveel doet instorten voor al de sporen van 't voorgaande.

Men neemt de zee niet als vertrouweling ! Die gedachten sloegen in Karoen, als blasphemiën uit de schemerschimmen van de zee en uit het fosforgroene licht van haar zwelboezem.

Wantje had het leven begrepen en was vijf en tachtig jaar oud geworden. Zij had zich nooit aan ongevallen en miseries gestoord, zich goedsmoeds geschikt in 't dagelijks bestaan ; als het slechts ging, zei ze : « 'k en hebbe 't niet, 'k en hebbe 't niet » en ze ging met haar achterste in 't zand zitten, « Bourgogne laten waaien en op tijd purgeeren om 't bloed zuiver te houden, dat is 't mannetje ».

Dat was het ! het leven verlengen, verdubbelen, het eigenzuchtig inrichten, slechts de levenden hebben, overigens, tel ! De oproep, de preek voor 't gazamenlijk best, wantrouwen en ontwijken... de berusting, het fatalisme in leven en dood, van heidendom en godsdienst mistrouwen en ook soms de wil van de natuur tegengaan, en alles wat den enkeling vernielt en tot zelfvernietiging aanspoort, om als slachtofferande, als meststof voor het gemeen-zame leven te dienen...

Zie moeder ! zij had zich verteerd en opgevreten en was jong gestorven ; en de vrucht van die onrust en dat zwoegen, die haar leven sloopte, had gediend, tot scheuring en breuk bij haar kinders ; zij had onwillekeurig die familieoneenigheid doen ontstaan, die een beleediging is voor afgestorvene ouders en als een vloek op hen rust.

Er was een gebeurtenis in zijn leven die hij, zijn eigen, ver-zweeg.

Moeder lag op sterven.

Karoen moest uit de kamer, Pastor Pye bleef alleen met haar. Dan kwam Pastor Pye buiten en Karoen moest alleen bij moeder.

Het blauw van haar oogen was vergrijsd als het blauw van de

zee, wanneer de winter nakend is. Die twee oogen keken hem aan, sterlings, tot dat de jongen niet meer wist of die oogen leefden of dood waren ; nu waren ze dood, dan weer leefden ze, en die vliemende blik hield aan, tot dat Karoen zich wrong onder den greep en een schreeuw uitwierp.

Het was zijn kinderziel te sterk geweest. Wanneer die starre blik reeds lang verborgen was, met zijn rustig geheim, onder de diep ingedrukte schelpen van haar oogleden, lag Karoen in een zijkamertje met ijkooorts...

Het duurde twee dagen ; dan kwam Paster Pype en bezag hem met zijn stillen blik, legde de hand op zijn hoofd en 't was of zijn lippen iets prevelden ; dan was het onraad geweken. Zou moeder met dien doods-blik die als ultiem voorrecht, het eigenschap bezit, door de harten en gewetens te priemen, zijn lateren onstuimigen zielestrijd ontwaard hebben en op voorhand in hem bestreden ? Van toen af, hoe vrij ook zijn doening, hoe onstuimig ook zijn wil ; lagen aan beide uiteinden van zijn vaarwater sterke sluizen waar hij niet doorheenspoelen kon : moeders starren blik en Pastor Pype's vredig aangezicht.

Het eene hield hem, als een wroeging, het andere, als een vreedzame aanklacht. Met zijn doorbrekersgeweld en zijn jongmansdriestheid had hij beiden willen omwerpen, maar tevergeefs, die beelden waren ingemetseld en gesteven in zijn geest ; zij konden niet veranderen of geknakt worden ; zij behoorden tot die stilstaande marmergestalten van 't geheugen, die door het evolueerende leven heen, onwrikbaar blijven, zonder sleet of uitknaging... En telkens als Karoen, zooals het nu weer ging, in zijn gepeinzen of in zijn daden te ver afweek of dwarsgleed, dat zijn vaart, zijn « drift » te hevig werd, dan kwam zijn kiel op die klippen stuiken. Dan was het gedeelte van zijn levensboot, dat onzichtbaar onder den waterspiegel gedompeld was, «het levenddeel», dat zijn gedachten uitmaakte, geraakt en geschonden ; langzaam dan, ging ook zijn lijf, het bovenschip, dat men « doodedeel » noemt in visschers-taal, aan het hellen.

Hij voelde dat de eeuwige gedachtengang der ziel, de overmacht bezat op zijn hoogmoedige, doch vergankelijke lichaamskrachten... Zijn stutten, zijn mastwerk, zijn stag en want en vallen, 't was al onttakeld en ineengeslagen ; als een samenklissend wrakhout met mos en slijk en lijkvreter dat op 't strand aanspoelt.

Dit was het loon voor zijn blasphemien, de vergelding voor zijn

drieste beschimpingen !

En in zijn verwarring kwamen de waarheden vóór hem staan, geslagen als bliksemroeden...

...Dat de beteekenis, de zin van 't bestaan, dieper ligt dan de eindelooze ziel der zee, dat alle menschelijke rede en bepaling te loor gaat als het levensbeschouwing geldt.

...Dat de schikkingen van 't leven niet uit menschelijk vernuft komen maar het besluit zijn van het *verhevenste machtbezit* ; dat het geen wijsheid is, de voorgeschreven wetten van 't samenhoorend leven tegen te gaan ; dat een verstandelijke verklaring van 't leven omvergeworpen wordt, zonder uitleg of argumentatie, door het opkomend intuïtief gevoel ; dat de stem van de winden, die waaien in de holte waar onze ziel in zweeft, alles overschreeuwt...

Dat het veeleer geraadzamer is, noodzakelijk blijkt, zich langs gebaande wegen in de handen van 't Godsgezag en 't Natuurgezag over te geven.

... ..

Het rosse avondlicht pijnigde het oog, als de vlam van een lamp die bluscht en uitsterft.

Op den dijk, ten Westen der stad, profileerde zich een lange, rechte gaanderij, die rustte op een rij kolommen, waartusschen telkens een breede en vrije uitkijk op de zee. Iets dergelijks was Karoen's leven. Iets rechtdoor, zonder struikelsteenen en slingerpaden ; helder staaide hij door zijn wezen... maar langs beide uiteinden zijn gesloten deuren. Waarom had hij die ingangen geforceerd ? Waarom, in zijn overmoed, de sluitingen van zijn leven geweld aangedaan ? Nu ligt, weer alles in hem overhoop en verwrongen.

Hij onderneemt zijn terugweg, geschokt en verlegen.

Zoo'n instorting was hem sinds jaren niet meer overkomen.

Hij zag nog eens om, naar 't strand, en zuchtte, de diepe groeven van zijn stappen teekenden een kronkellijn in 't effen zand ; hij begreep nog eens hoe moeilijk dat het is in open vlakte, in rechte lijn te gaan als men niet gedurig en onafgewend één punt vóór oogen houdt.

Zijn leed brak uit. Wat had hij dan zoo erg misdaan ; mag men den dood niet hoonen ? Niet over zijn leven beschikken ? Wat waren die gemoedsstrijden zwaar en lastig ! Hij was toch maar een visscher, die wat zonderling deed, volgens zijn medemenschen

van de kaai, en hij had de ontwikkeling niet, en het begrip, om klaar te zien in zijn onstuimige gewaarwordingen.

Beide naturen, die van zijn vader en die van zijn moeder, stonden gaaf in hem, zelfstandig, met eigen kracht en met eigen werking; tegen elkaar opgericht, zooals ze tijdens hun aardsch bestaan geweest waren. De diepzinnigheid van vader en de stoute durf van moeder sloegen vlam in hem, als kei en vuursteen.

...Eens te meer ook voelde hij, dat de bovenmenselijke emoties van zijn oorlogservaringen, al waren ze overwonnen en genezen, toch diepten hadden uitgehold, horizonten hadden ontgind, die dienen voor den mensch gesloten te blijven. Daar was het, dat hij nog soms ging inzakken of met wangedachten dolen... iets dergelijks was zijn opstand geweest tegen den dwang van den dood en den dwang die de samenleving hem oplegde.

Hij hoorde kleppen in de stad.

Wantje lag over aarde.

Karoen ging het Capucienekerkje binnen.

En zooals de vertwijfeling gekomen was, zoo kwam ook de verlichting; zonder rede en zonder begrip — al Gods werken !...

Het is een kerkje, aangenaam voor God en gezellig voor de engelen.

Het is klein en heeft onafzienbare vergezichten; met den achtergrond der schilderijen, reikt het, met bevolkte wolken, ver over de zee; het is vol hoeken en kanten in halfduister, die verborgene diepten en verten ontsluiëren.

De deuren en poortjes der talrijke heiligdommen geven uit, ergens op eindeloosheden van den hemel.

Er staat een witte bloemtuil vóór de beeltenis der Lieve Vrouw. De laatste avondstralen hebben hem bont geschakeerd, of 't zijn de engelen, die hier heelemaal thuis zijn, die elk met de kleur van hun kleed langs een zonnestraal gegleden komen om zelf hun roos te verwen; zij neuriën of fluiten een gebed in het halfdonkere en gaan dan weer rustig hun plaats, in 't raam, betrekken.

Wantje, en ook Karoën's moeder, en al de vrouwtjes van de kaai, als ze oud geworden zijn, komen hier een poosje vertoeven, vooraleer ze de eeuwigheid intrekken. De uitverkorenen onder hen vallen dood in dat kerkje; dit gebeurt dan gemeenlijk, den Dinsdag gedurende de St-Antoniusmis van negen uur.

4 Het straatje waar-dat-Bubbelinnetje's-droogvisch-hangt

Karoen was er weer boven op.

Hij ging bij Tant'Ortense's binnen om te zien of zijn haring nog niet wilde braden ; er was geen kans, Tant'Ortense trok een gezicht als een oorkruiper.

Hij hield zijn linker hand verdoken achter zijn rug en kletste toen opeens drie versche katterogjes op den toonbank, dat het slijm en het snot tot op de glazen van de berden spatten.

— Dat is voor joen, Tant'Ortense, om in je kaarte te staan, en met een onnoozel gezicht was hij weer de pijpen uit.

Nonkel Charel zat bij het venster, scherrelings, te paarde, op zijn stoel en keek naar den vuurtoren ; hij schokte merkbaar, zonder te lachen en zonder zijn gezicht te vertrekken.

— En gie, je zoudt nondedju, dat ik het zoo leelijk moet zeggen, je smoel niet roeren als die nieuweerd komt, schopt da buiten !

— Mak zeere die roggen gereed voor van de noene loope, zei Nonkel Charel, afwijkend en die Karoen, met wiens vader hij lang gevaren had, een handje toestak.

— 'k En zou niet geerne ! 'k verdom ze liever weer in de kaaie... en Gravelientje krijgt hij niet, aan zijn neuze, alzo zi, 't is een geraffeneerden deugniet, een beslagschieter, met een kop alsof hij 't Hoofd ingezwolgen had ; hij is zijn moeder gespogen ! Ach heere ! dat ik het zoo moet zeggen. Hij werkt en vaart als 't mijn-heere aanstaat, een zuiplap is hij, die krimeneel is, en sterre ! drie dagen in de weke en alle soorten van zotte toeren uittijneert. Een riekier is 't, een stinker ! En dat zou willen trouwen met een eerlijk proper jongesche als ons Gravelientje ! Van zijn leven nooft, hier

zi, en goed weten !

— Alla ! alla ! alla ! vrouwmensch, 't is een specie van een aardigaard, zijn vader was ook alzo ; zijt maar kalus, als hij niet vaart 't is dat er geen sleep te doen is van d'Oost naar de West en wat zijn drinken aangaat, iedereen drinkt, kent gij een mensch die niet drinkt ? Waarvan zouden wij dan leven ? 't Is van den wind dat de meulen draait. 't Is er één die het bachten zijn ooren zitten heeft, kijk en keer, dat sprotjaar, dat hij den eersten binnenliep en zijn goed tegen vijfhonderd frank de benne verkocht. Hij heeft, Godver ! in één seizoen, bijna de helft van zijn sloep ingekort, en dat staat met geld op de bank.

— Geld op de bank ! geld op de bank ! 't is wel een affeiren, die schoone menheere », gebaarde Tant'Ortense, die voor het laatste wel een beetje verbluft stond en van er op te peinzen, niet seffens woorden vond « Als het maar allemaal waar is. »

Binst dat zij aldus van kardjas gaven op zijn verdommenisse, liep Karoen « 't Hopend Hertje » binnen. Prosje zat daar, het vrijertje, met zijn laké schoenen aan en bij zijn vierde pint.

Karoen gebaarde niemand te zien en wilde seffens beginnen met Marina in de leën te grijpen.

— Dat is toch een ferme mokke geworden, hé, met visch aan de grate en volk in de statie ; zeg, Marinaatje, wanneer gaan eens tegare vrijen ?

— Je pooten thuis, gie zwijneschoe, als ik wil zand hebben 'k ga'n naar 't strange... loop naar Gravelientje, loope, zeere !

Karoen snoof de lucht op.

— Het riekt hier vies, 't is hier... « eitje ! », hij deed of hij Prosje het vrijertje, voor 't eerst zag.

— Wel, goeie morgen ! 't is Prosje, geloof ik, ik had je niet gezien ventje ; Mille breng ons elk een pinte, Prosje en ik.

Terwijl de bazin hen bediende, kwamen Klippe en de Schreimer binnen, twee reuzenbonken ; ze zweetten, trokken ernstige gezichten en zeiden :

— We zij Goddome van den dijk moeten vluchten van de macht van de hitte. »

Het uitsteksel van de kaai stond proppensvol menschen. De vischwijven en leursters liepen van de eene groep naar de andere van visch naar geernaas, duwden het volk op zij, en wierpen er hun geijkte vraag tusschen :

— Wat biën ze daarvan, menschen ?

Die hun bekomste hadden, verkochten aan de karretjes en als hun aanlokkend geroep geen gehoor kreeg voegden zij er een scheeve bij.

— Komt hier en koopt, mien slakke ziele, je moogt dan een keer op mien karretje zitten, maar je moogt men tramen niet breken...

— Awei, schoone jongen, moe je geen twee kilo's geernaas hebben van mij, gouw, ce soir à neuf heures, achter den hoek...

Een gekleede heer kreeg de onvermijdelijke kaaispreuk naar 't hoofd.

— Acht frank voor die tongen ? Maar gij zijt gij zeker van alhier niet menheer ? met een uitdrukking van het diepste misprijzen.

— Ge zoudt me geeren een ophangen hé, moeder ! neen zei-je.

— Mijnheer is kenner van de visch, 'k zien 't, zijn moeder was een rogge !

Bakkertje kroop uit een groep, met een zeefmand op de heup en te midden 't volk, aan niemand, dacht hij luidop : « Zestien frank, 't is de sleete niet van 't garen... je kunt zoowel uw korre in de goot leggen ».

Miel Zoete kroop uit zijn boot, en kwam boven 't kort staket-sel met een balk op zijn schouder ; hij wierp hem op de kaai en bleef er voor staan met een aangezicht rood als zijn kiel.

— Dat is er één die wij een « beetje » in onze korre gekregen hebben, asjeblief ! vijf frank stoofhout en honderd frank schâ aan 't net !

Er kwam seffens een kring volk toegeschoten, die bleef staan gapen op het dom stuk hout. De Witten, de bollenventer, stond er ook bij met zijn witte schorte en zijn bak met smoutebollen die men « broeders » noemt ; hij steekt zijn bollen op een fourchet en snuit zijn neus met een zakdoek ; hij is de properste vent van de kaai met zijn handen en de vuilste met zijn tong. 't Is aan hem dat een voornaam raadsheer, bij wien hij kloeg over pacht en patent, geantwoord had :

— Als gij het te duur vindt... maak uw bollen wat kleiner en doet er een beetje meer suiker op. »

Al opeens gaan twee scherpe stemmen op, schelden ! Het verwachtte « intermezzo », in het zakelijk stemmengekwetter ! 't Is een verluchten, een deugddoende ontspanning, die twee vrije-

laten monden te hooren, die het over een gevoelskwestie hebben.

De eene is een papzakkige kwabbe met roze plekken in 't ge-laar, met naieve, clowneske oogjes, die kwaad en verwonderd kijken. Zij keert zich, bij 't schelden, gedurig om, als naar een onzichtbaren toehoorder, zonder iemand te bezien, als blikte zij op haar eigen kolerie.

De andere is merkelyk jonger, met ingebeukte borst en hooge schouders. Haar mond is groot, vooruitstekend ; de lippen kleur-loos en gebogen, een echte vischmond ; haar platte neus is er op geduwd, haar oogen staan zwart en puilend.

Het gaat over een onnoemelyken bijnaam, die het lobberig bo-venlijf van de dikste vrouw aangaat en die een vriend van den man van de jongste, zoo begrijpt men het, haar, van uil een café, heeft toegeroepen.

De heele scheldpartij is als een gedurig herhalen met op en neergaande gramschapsvlagen. Twee spreuken komen gedurig als motieven te berde.

Bij de dikste is het : « Ik ben niet benauwd van een vent, van geen vent zoo groot als de Groote Markt...! » en haar oogen gaan telkens wijd en dreigend open.

Bij de magere : « Wij zijn jong, wij mogen ons amuseeren, dat gaat niemand aan. »

Bij de eerste is het iets gezonds en los, vereenvoudigd en ongehoord spontaan, zooals het in den toon en in 't karakter van 't kaaivolk ligt.

Bij de andere is die uitroep vreemd en ongepast ; er zit een rechtvaardigende verklaring in, een geheim, een prang, iets dat mogelijk een tragisch verband heeft, met de tegenstelling van dit. « Wij zijn jong » en haar rimpelig, verslenst gezicht met phty-sieke gestalte... of was het maar eenvoudig een dom herhalen, zoo haast zij er niets anders meer op vond, van een zin, dien zij rondom zich gehoord had ?

...Van waar komen, ineens, die kleine verneukelde oude vrouwtjes met perkamenten vel ? Ze waren er eerst niet ! Er zijn er drie, vier, van zeker in de zeventig jaar ; ze staan te luisteren met afgewende, grimmige gezichten. Ze vertoonen een machtig dissimulatievermogen ; maar die monden, die soms heimelyk ver-wringen, die glim, die over hun geblutste maskers ligt, verraden een innerlijke rusteloosheid. Zij beleven een gedoken genot, een terugdenken, een opgeven van concupiscentie, die in aanmerking

met hun ouderdom iets satanisch wordt. Meteen verdwijnt op hun gezicht dat zacht-weemoedige, dat bij ouderlingen den eerbied en de aandoening opwekt. Was dat heksensabbat !

Dan riep er een grappenmaker : « Groote longen ! ». Seffens kwam er een verschot van begeerlijkheid in de menigte ; maar er was geen visch te zien ! Er werd gelachen, en het scheldengezanik verviel.

Er lag een teere, grijs-mauve tint op de dingen ; de lucht van dien dag was als niet verwen ingewreven en gestompeerd. De schilders hadden het geroken, 't zat er vol van op 't piertje, op 't arduin van de kaai, op 't gaanpad ; jonge teekenaar liepen tusschen de menigte met hun schetsenboekje.

Er zat een oude schilder Ulle en Stiffe af te beelden, die, hun zware lijven met een geperkte schort omspannen, over een benne geernaas aan 't razen waren.

Een jeugdige schetsennemer zette den karakterkop van den baardigen schilder op zijn boekje. Een krans van gapers stond er rond en eene Engelsche dame zette haar pikkelstel om een camerabeeld van die gezamenlijke groep op te nemen.

Karoen stond dit af te kijken van op den drempel van het ongastvrijwordende « Hopen Hertje ». Het tooneel zat zoo klassiek zoo beweegloos ingeschakeld, dat Karoen dacht dat, Willy, zijn kunstlievende vriend daarmee zou gelachen hebben. Wacht, dacht hij, ik zal daar eens iets van maken waar verrassing en ongedwongen beweging in zit en dat Willy zal bezielen.

Hij stak de kaai over :

— Zeg, Berthaatje, zei hij tot een magere rosse die « shells » draaide in den oorlog (al de gevluchte vrouwen van de kaai hebben shells gedraaid in Engeland) mag ik eens uw « lorry » hebben voor een tijdetje ?

En zonder op antwoord te wachten greep hij het karretje en stormde al tierend en brieschend op de groep die rustig schilderde, schetste, aangaapte en opnam.

Hij reed vlak tusschen het schildergestoelte en de opgestelde camera door ; het verging slechter dan hij gedacht had ; om een scheepsjongen zonder ziel, een « laver » van de dorstigen aan boord, te ontwijken, die daar ook stond te kijken, als een uil op een zieke koe, wierp hij het fotograaf toestel om. De jongen wipte

op van verschoot, sloeg zijn handen in de lucht en vloog het schildersgerief aan, dat ook naar beneden kwam.

De schilder was door zijn stoeltje gezakt, het Engelsch dametje lag met haar vijf pikkels omhoog, de omstanders maakten hulpe-looze sprongen met ontredderde gezichten. Karoen stond daar nu met zijn zweetvoeten ; hij begon in te zien dat men moest bezeten zijn om zoo iets uit te voeren. Er was een algemeen protest op 't piertje, een aanklagend geschreeuw ging rond den schuldigen Karoen op, en een paar mannen wilden hem te lijf.

De dienstdoende politieagent baande zich een weg tusschen den hoop. Het was de onverbiddelijke « Neuzebijter » ! Toen Karoen hem zag kwam zijn schalkschen geest onmiddellijk weer boven, hij voelde zich de onschuld zelf. Hij kon het niet helpen maar hij had altijd veel plezier aan dien man, den schrik der vischwijven, die nochtans zelf aan de kaai gekipt en geboren was.

— Uw naam en domicile ?

— Wadde, menheer de politie ? gebaarde Karoen.

— Waar dat ge woont ?

— Ah ! in 't straatje-waar-dat-Bubbelinnetje's-droogvisch-hangt numero vette schulle.

— Gij moet niet lachen met de reglementatie van de Wet of anders zal ik overgaan tot een onmiddellijke arrestatie !

— Maar menheer de politie toch, weet gij niet waar dat Bubbelinnetje's droogvisch hangt ? 't Is bij de Vischmarkt, waar je moeder aan haar kraam zit !

Toen alles weer klaar en vergeten was en de bedrijvigheid op 't piertje haar normalen gang voortzette, kocht Karoen, melancholisch gestemd en met ietwat wroeging over zijn misdrijf, twee smoutebollen aan den Witten, en ging, vooraan op 't piertje, op dien balk zitten die Miel Zoete een « beetje » in zijn korre had gekregen.

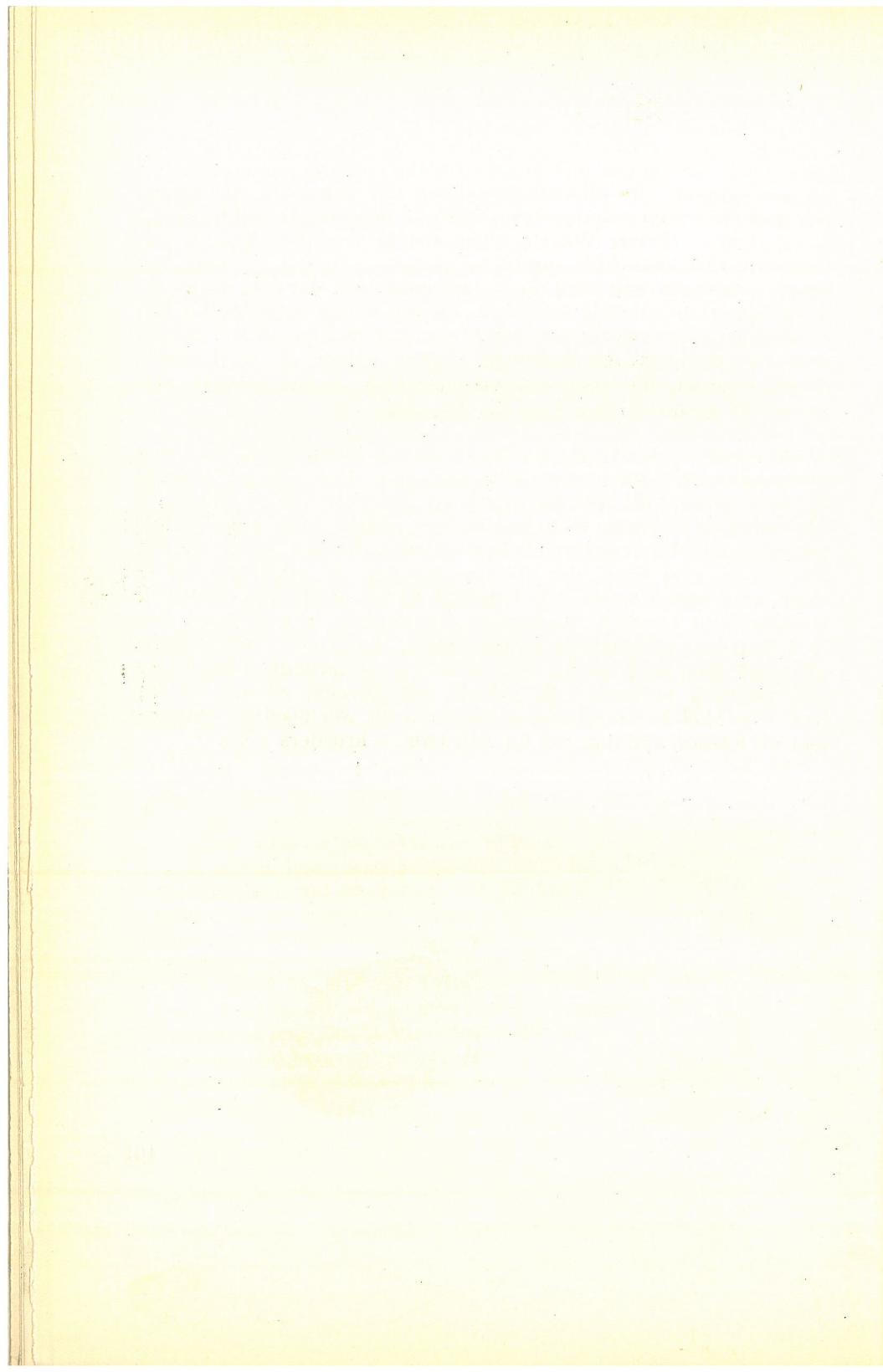
De maalboot trok op zijn zokken, voorbij het kaaigat ; zij slierde vooruit en reikte zoo hoog dat meteen dok, staketselgebouwen en sloepen in speelbucht en kleutergoed veranderden. De zware rookwalmen uit haar schouwen teekenden letterkringen en beschreven op de gestreken lucht, beloften van verre tochten en vreemde streken...

— 't Is gelijk, dacht Karoen, Willy zal tevreden zijn.

Vanmiddag vindt hij hem bij Alice op de kaai ; hij zal de

scène klaar weergeven met kleur en klank, met de onvoorzienheid der bewegingen, die uitspattende lijnen der lichamen, die sprongen naar de veiligheid, de verwrongen en ongemaakte uitdrukking der gezichten. Toldat Willy's scherpziende oog, dat altijd in een krul van zijn haar ligt, begint te gloeien ; en dat hij met den langen nagel van zijn pink op de bedoomde ruit het spel uitbeeldt. Al in lijnen, doorzichtig en wazig, op den vollen achtergrond van de kaaien en de sloepen, den witten vuurtorenfakkel en het samenslaan van takelage en mastwerk, netten, vallen, en bardoezen : al die rommel, die voor een visscher orde is en waaraan zijn leven ligt gesnoerd.

Beneden, op het platte water, staan vier kerels op het dek van een uitgeladen korder, met stille gezichten, hun schraal deelgeld uit te wisselen. Elk twintig frank en daarvoor van 's avonds te zessen tot 's morgens te tien in zee, zestien uren kloppen met levensgevaar. En zeggen dat Tant'Ortense, Karoen uitschold omdat hij op kaai bleef. De mannen trekken de schouders op en slaan weer aan 't werk. 't Is lang dat zij het opgegeven hebben te trachten hun brood te verdienen ; ze denken er niet meer aan, 't is daarvoor niet dat zij in zee steken, 't is voor 't amusement, uit sport, men mag stilaan de visschers gaan verdenken een beetje aan yachting te doen... Zoo denkt het Karoen, zittend op den balk van Miel Zoete en met gelatenheid en weemoedige overgave aan de lotsbeschikking, eet hij zijn twee « broeders » op.

De Oude Toren

Een vrouw kwam voorbij, ergens ijlings geroepen, waar t' ongeluk gevallen was ; ze luchtte halflied haar gemoed ; een mensch zou de helft van der tijd zijn kop in een zak steken en de wereld bedanken...

Zoo ontstond de stemming van de verlaten haven.

Een visscher in blauwen baai, kwam uit een der zijstraatjes en stak de kaai over met zijn tenger, opgeschoten zoontje aan de hand. Op hem woog reeds het gewicht der jaren en de uitdrukking van zijn gelaat was zwaarmoedig en diep nadenkend.

Hij daalde langs de touwladder neer en stond met de borst ter hoogte van den arduinen kaaidorpel, toen het kind hem op beide wangen kuste.

— Hè je nog entwadde, Pà ?

De visscher was alreeds twee schreden dieper gezakt, hij richtte het hoofd op : duidelijk leesbaar was op zijn trekken, en in zijn blos, de vluchtige aandoening, die een kinderzoen, bij de eenvoudigen en zeker bij iederen vader, doet opwellen ; nu keek hij, even versted ; zijn gedachten, waarop loomheid drukte, konden zoo snel niet, als die van het luchtig kindergeestje, tot het onmiddellijke, terugkeeren.

— Wat zou ik nog he'n, jongen ? zei hij, met ernst of spijt.

— Een kwartje, Pà !

Er verscheen iets onverklaarbaars, als een legenzin, op 's mans gelaat ; onwetend, had de jongen met zijn argeloos levenslustig egoïsme, een welig, gaaf gevoel geschraamd ; het laken er van zou zich echter in stilzwijgen uiten. De visscher boog weer het

hoofd, dat nu onder den kaaimuur dook ; hij legde den arm rond de touwladder, trok een geldbeurs uit den rechtgesneden zak van zijn broekbil, zocht er een stuk en reikte het den knaap over.

Hij daalde op het scheepsdek, drentelde hier en daar rond, regelde wat aan tuigage, haalde een landvast binnen, wachtte zienlijk op zijn maats om zee te kiezen. Die diepe zwaarmoedigheid op zijn verouderd wezen, die druk van 's levens eischen en verplichtingen was ook reeds dieper ingegroefd ; bovenop lag nu die weerbarstige onverschilligheid, die een visscher ontoegankelijk maakt ; die blik van strenge gelatenheid, die den stempel is en 't karakter draagt, der omringende dingen, binnen de kaaimuren.

De uitgelaten knaap, zoohaast hij het stuk in handen kreeg en zonder zijn hoofd te keeren, rende, drie sprongen doende en dan iedermaal wippend op een van zijn magere beentjes, een straatje binnen.

Het kaaiwater, aanwas der zee, draagt altijd een vreemd en fragisch wezen. Het is ontvalbaar, zijn kleur ontspringt uit zijn eigen en is altijd in tegenstelling met de belichting van den hemel en van de omgeving. Zijn gedokene somberheid breekt totaal af met het levendige menschenbedrijf langs den overkant.

De eerste davering en de zenuwachtigheid van 't seizoen laten zich daar gevoelen en de laatste banden gespannen tusschen het kaaiwater en de huizenreeks, worden gedurig losgerukt en stukgetrokken door voorbijhollende rijtuigen en ijzer-rinkelende hotelcars, die alle gemeenschap afsluiten.

De zon schijnt. De gaanpaden worden ingenomen, er is een wedijver om het eerst zijn terras te plaatsen.

Tant'Ortense was in de war, haar aschkleurig krulhaar stekkerde ; de twee vlakken stonden er al, dan kwamen de ijzeren tafels en de rieten stoelen. Toen alles kant en klaar was, zei ze, handewringend, tot nonkel Charel :

— 'k Zijn benieuwd om te weten wie onze terras zal handgiffen ! »

Ze had het nog niet heelemaal uitgesproken of tusschen de rijen droogvisch voor 't venster, zagen ze iemand plaats nemen aan het tafeltje vooraan.

114

Tant'Ortense ging in 't gat der voordeur staan, keek, snakte zich onverhoeds om en smeed de handen in de lucht, gek van kwaadheid.

— God verdomt den duvel, 't is Karoen ! die leelijke ezel, als die handgift is geheel mijn seizoen naar de wuppen. Allè schopt dat weg, schopt da weg zek ik ! of anders krijg ik een atakke.

Met het zuivere inzicht Tant'Ortense te handgiften en met haar goed te staan, rookte Karoen een groote sigaar en kruiste zijn beenen. Nonkel Charel gaf geen gehoor aan zijn vrouws boosaardig bevel ; hij bracht Karoen een pint en zei :

— Hier zi, besten !

Karoen zat er, den tijd van een halve sigaar. Dan kwam er een koolwagen in 't zicht en klonk er almeteens een krachtige, dreigende stem :

— Kâârroeoën ! »

Die Kââ... was lang gerekt, verhoogde en versterkte.

Zoo gelijk een sneltrein, die den ingang van een spoorweg-halle genaakt, gedurig zijn geraas verbreedt en verdubbelt, tot dat het oorverdoovend, de heele ruimte vervult.

Die « roeoën » was het neerstorten van een omgeslagen tuimelwagen, met een nagalm, die ergens in bergen ging uitsterven.

Engelbertus Keyserlië !

Die Keyserlië had een stem die certijds, in de fleur van zijn jaren, de gewelfsleenen van de hoofdkerk deed afbrokkelen, en de zinding van zijn keelgeluiden is nu nog waarneembaar in de middenzuilen als men er het oor aanlegt.

Op zijn koolwagen gezeten, nevens zijn forsche, blozende vrouw, droeg Keyserlië prachtig zijn verval. Het wenkte Karoen en vroeg of hij meereed.

Karoen trok eerst, met zijn onnoozel gezicht, de gelagkamer binnen en reikte Tant'Ortense, die haar kwaadheid verbeet, zijn geld toe.

— Hier zi, Tant'Ortense, en 't is handgiftgeld, je moet een kruisje maken. Tant'Ortense was niet gemakkelijk, maar danig kristelijk en bijgeloovig.

— Ik voor joen een kruis maken, riep ze in een nieuwe vlaag koleerie, nooit van mijn leven, 'k heb liever dat geld te verliezen.

Karoen wierp nonkel Charel een wenk toe.

-- Awei, Tant'Ortense, ik zal het op kant leggen, totdat ik op speelvoyage met Gravelientje ga.

-- Aj-gie leelijke loeder, !

Karoen kroop op Keyserliëk's wagen. Keyserliëk was in zijn zotte toeren. Hij liet het paard draven; zij reden de kaai af en de rampe van de Isegrimlaan neer; de veerlooze wagen schokte en daverde; beide mannen stonden recht en 't bibberde al wat aan hen was; de vrouw kwakte in haar dikheid. Die geforceerde verroering van hun wezens, die stijf-geschrante houding van hun lijven gaf hun ineens het uitzicht van geschudde beelden. Het was of de wagen een drietal allegorische reuzen de stad zou invoeren.

Karoen verbeeldde de zee. Hoe grof van bast, hoe kloek gebouwd, hij, alleenstaande, ook was, bleef hij, vergeleken bij de plompe, klompige gestalte van Keyserliëk en zijn vrouw, veraf de lichtste en de tengerste; maar hij overtrof beiden in levendigheid en lenigheid; met die vlugge en rusteloze reflexen; met die uitspattende kracht die van hem uitging; die vellooze spierenweefsels; die borst die opgetrokken was als de zwelling van den zeeboezem; met zijn kop, waar het complexe, het veelvoudige van de zeeverschijning in zat. Hij was de uitbeelding van een wezen, dat aantrekt door zijn gelijkmatige lijnen en den rijkdom van levensaanvoeling, maar die tevens iets terugstootends heeft, door zijn overmoed, den schuwen, ruwen trots, die plotse veranderlijkheid, dien schaduwslag op het gelaat, die alle toenadering afscheept.

Karoen heeft een fijnen, rechten neus, met ietwat invallende vleugels, naar zijn voorhoofd opgaande, in zijn gelaat breed en schijnt plat, zijn koonen steken lichtjes uit en blinken. De sneden waarin zijn oogen liggen, zijn fel afgelijnd; en de bollen van zijn oogen hebben een snel en zenuwachtig verspringen, hun beweging en ontoer is zoo vrij, dat het soms den indruk geeft dat Karoen scheel ziet! Zijn kin eindigt bijna vierkant en effen, de lijn van den mond, met fijne, kleurige lippen, sijdt bijna, rats, het ondergedeelte van het gezicht door.

Er ligt op dat wezen iets als een uitgestrektheid; men kan onmogelijk zijn gelaatstrekken op een vlak houden; het worden waarnemingspunten en einders. Dit soort van gezichtmirage, bij Karoen, is buitengewoon ontroerend, voor wie het opvalt en is waarschijnlijk te wijten aan een verwisselenden schijn, een

glimmen, dat op zijn wezentrekken ligt, als een onzichtbare waas.

Wat Karoen, op dien wagen geheschen, nog uitstraalde, was de naïeve, grootdoende ziel van den visscher; zijn luidruchtige tegenstand, zijn geestdriftig opkomen als men ergens zijn rechten wil benemen en hem doodnijpen. Dan ziet men den roes van zijn eigen geestdrift, die hem overmant en beheerscht, tot dat het al zot in zijn kop staat en « verbroenst » ligt, tot dat hij, grollend en voldaan, de zee kiest, de reden van zijn oprijging lang vergeten en onachtzaam over zijn bedrogen en misleid zijn...

Mina, Keyserliek's vrouw, verbeeldde de aarde en het binnenland, haar beweging was een traagzaam ontwikkelen; er lag een weelde over haar van rijke en rijpblonde heuvelingen, beladen met oogst-gereede vruchten en beschenen door de kersen-morgenstonden van haar wangen. In haar oogen lag alle geestesvuur versmacht en de reflexen uitgestorven onder overdaad en voldaanheid...

Als men Engel Keyserliek, die als een reus gebouwd was, aanklopte, klonk hij hol, als men de vuist tegen zijn lenden zette, sloeg hij om, als een kartonnen pop. Hij was een wolf en een schaap. Hij had uiterlijk den prachtige kop, de scherpe arends-oogen en den sterken pijlkopneus van een romeinschen «Dux». Hij veinsde een kranig optreden, sprak met ruwe, uitdagende taal, maar in den grond was hij valsch en laf als een tengerling, die geen ander middels tot verdediging bezit.

Er was eigenlijk iets lichamelijks gesloopt in Keyserliek, een failliet van zijn vleesch! Daardoor ontstond die gedurige strijd tusschen den schijnbaar sterken man van 't uiterlijke en den zwakkeling van 't binnenste van zijn wezen. Die tegenwerkende strekkingen verlamden Keyserlieks eigenschappen en brachten al zijn ondernemingen ten onder; hij was een ontredderd man, die al zijn houvasten kwijt was. De menschen vonden hem potstierlijk.

Op den wagen, verloonde hij 't beeld van den tusschenmensch, den handelaar. Een mensch, die losgeslagen is van zijn natuurlijke aanleggronden; die de gedaanteaanneming, het vergroeien met aarde of zee ontkloopen is, en daardoor den steun mist en het levensevenwicht, dat zich regelt naar den rhythmischen maatslag, die in de natuurelementen ligt. De handelaar, wiens macht en

eigenwaarde rust op schijn en betrekkelijke waarden ; die hoog en laag zwalpt op een kunstmatig meer.

Zoo trokken zij door de stad. Keyserlieks machtige stem wekte tot in de achterbuurten de aandacht der menschen :

— Kolen...! Charbons...! »

Mina bleef roerloos op de zitbank als een tronende godin.

Karoen loste welhaast den hijgenden Keyserliek af ; hij nam de zakken op, tusschen de schouderbladen, als een benne geernaas, en droeg ze naar de hoogste verdiepingen. Het meest leverden zij in drankhuizen en verdronken er de waarde der bestelde kolen. Karoën was gauw zoo bestoven als Keyserliek ; zijn oogen en de binnenzijde van zijn lippen stonden wit, in zijn zwarte tronie.

Zij ontmoetten andere kolenventers en dronken somen.

St. Oban, met zijn liefdehistories uit het vreemdenlegioen. Baltus, de weggeloopen koster. Ceuninck met zijn dubbele breuk, Hagars met zijn éénarm. Pito, de schipper, met zijn misvormde kneukels. De Blinden, de sterkste verkooper van al. Kerels met groote levenservaring en voor dewelke Karoën achting voelde. Bij sommigen was het verval iets, dat verscholen zat in de innerlijke samenstelling van hun wezen en dat, bij nader onderzoek, den natuurlijken uitweg van hun persoon bleek te zijn ; iets dat ze niet konden ontkomen en dat hen eindelijk rust verschafte. Zoo was Keyserliek, die van den begoederden burgerstand kwam, en St. Oban, die een authentieke edelman geweest was. Het scheen iets dat de menschen rondom hen niet begrepen ; en ze met schande en laster belaadden waar zij enkel, zelf niet begrijpende, slachtoffers waren.

Daar waren er ook bij, van niets tot niets gekomen, en die daar zouden blijven ; zij droegen hun hulsel van armoede en zedelijke diepligging als een pelder van levensvoldane gelatenheid. Nog iets was het voorrecht van hun laag zedelijk peil, een volledig gemis aan schaamtegevoel over hun menschzijn...

Karoën stelde aan St. Oban de gebruikelijke vraag :

— Eh bien ! comment se porte Madame de St. Oban ?

— Comme un charme, monsieur... comme un charme...

Men moest weten wat een ellendige sloor, Madame de St. Oban was.

Zij brachten weer kolen thuis en liepen verder de café's af.

Zoo kwamen ze aangeland bij Bubbelinnetje, in 't Straatje-waar-Bubbelinnetjes-droogvisch-hangt. Er was geen levende ziel en 't jonghe zat daar moedermensch alleen te ljoerelen achter het gordijn. Karoen had er deernis mee. « Wacht », zei hij, « dat zal beteren ». Hij haalde zijn Duitsch mondmuziek voor den dag, speelde zoo luid hij kon, smeeet tusschenin bradde schreeuwen uit, verschoof stoelen en tafels en deed de glazen rinkelen. Keyserlied, die van 't spel wist, klom op een tafel en zette zijn keel open, zoodat het galmde tot op de Groote Markt.

De menschen konden maar niet gissen wat voor een zottekot het daar was ; er was seffens een samenscholing vóór de deur en het duurde geen kwartier op het cafétje zat stampvol. Bubbelinnetje was in den hoogsten hemel en Karoen vertrok met zijn gevolg.

Het begon avond te worden ; de wagen was los en 't paard werd gestald. De toer ging voort, ze bezochten 't « Waterhuis », de « Panneschuite », 't « Looze Visschertje », het cafétje « Komt zien, ze zitten hier », « Bij den Vetlegger », « Ons Huisje », en in de « Zestien Billen ». In het laatste cafétje kwamen ze eigenlijk te onpas, daar had een oudstudentenbond zijn intrek genomen en vond er zijn pluk...

Het was laat geworden. Karoen's luidruchtige groep brak alleen de nachtsilte der straten ; de drank ging naar de hoofden ; St. Oban was hemelste-stakelam-blind.

De gemoederen gistten ; hier en daar kregen ze ruzie. Keyserlied, met zijn grootspraak, zijn dwaas-kwaden blik en zijn alles verslaan, stak gewoonlijk 't vuurtje in gang ; hij sprak maar gedurig van iemands hoofd af te wringen en hem een pugge te geven dat hij op drie stoelen viel en er bleef liggen ; wanneer zijn tegenstander moe gesard hem te lijf wilde, ging hij schuilen achter Karoen, keek met wreede oogen en riep :

— Karoen, pak gij hem vast, ik ben veel te koleerig !

Zij liepen over den weg, tusschen den ouden toren, met zijn sombere spits en het fijngeribd geraamte van de met wit licht beschenen Hoofdkerk. Een lang-gerekt, akelig geluid trof incens hun oor, het geleeke op het krijschen van een pasgeboren kind of op het laatste kermen van een stervende... Onder den toren, in een rotsachtige holte, likten gele vlammen de lichamen van lijdende zieltjes ; achter het houten schutsel gaapte, verkoold en donker, het binnenste van den toren, waar het rook naar ouden

brand. Dat benauwend klagen in de nachtstille nam plots in hun bedwelnde geesten reusachtige afmetingen aan; er was er een die een verradaasche beweging maakte, een ander wierp een bruusken uitroep, die de heele groep deed opschrikken.

— 't Is een verlaten kind, dat schreeuwt !

— 't Zijn de zieltjes van 't vagevuur, die lamenteeren !

Keyserliks vrouw wierp een gil uit en vluchtte weg ; de mannen liepen haar achterna. Ze gooide de deur open van « 't Lammetje » en stortten, ademloos, op stoelen en tafels neer.

Stotterend verhaalden ze het gebeurde aan den baas, die ze uittachte :

— Go weg ! ge zijt gelender zeker zot of dronken... 't is kattenjacht ! »

Ze wilden er in 't eerste niets van hooren. Keyserliek zwoer zijn zielezaligheid, dat het een weggeworpen kindje was, dat kermde. Als ze goed hun bezinning terugkregen en overtuigd werden dat het wel hitsige katten waren, die zoo akelig deden, viel hun woede al meteens op die domme beesten ; ze wilden er op losgaan, met al wat ze in handen konden krijgen, en dat katten-gespuis verjagen...

Een zwarte kaler bekeek Karoen met gele fosfooroogen en glariede als een duivel. Karoen stormde er op los ; het beest sprong op de onderste trede van de wenteltrap, bleef Karoen nog een oogenblik met fonkelende, geheimzinnige karbonkels aanstaren, ontweek een slag en verdween langs den omdraai in de hoogte, en Karoen hem achterna.

Hij struikelde in de duisternis op de nauwe schreden, maar klom maar altijd hooger, die spookachtige kater verwenschend. Hij geraakte in den krop van den toren ; er kwam een schaarsch licht uit de kijkgaten, hij zag maar half zijn buik vol en daar sprong opeens de kater tusschen zijn beenen weg weer naar beneden. Karoen riep naar zijn maats en bleef toen even, met de armen in een klokgat, rusten.

Er twinkelden sterren aan den hemel. De huizengedaanten lagen rustig in hun slaap. De opene ruimte en het breede, onduidelijke zicht vóór hem, trokken Karoen hypnotisch aan. Er was een oogenblik van benauwende stille en bewegeloosheid, dan begon in langzame wenteling alles te draaien, sterren, aarde, huizen, rond den toren, die als het middenpunt van een draaikolk was. Het scheen of die zwarte, van God verlaten toren, de klauw van den

duivel was, die in stads vuilnis en zonde kwam roeren ; en werkelijk, het duurde niet lang of Karoen zag vlammetjes opgaan met zieltjes aan gevestigd die, aangetrokken als stofondeeltjes, rond den toren dwarrelden.

Het waren de zieltjes der stadsbewoners, die elk met hun kleine en groote zondetjes openbare belijdenis kwamen doen.

Eerst kwamen de hoteliers en de handelaars, met een aangezicht en een prijs van voor en langs achter nog een aangezicht en nog een prijs... Ze hielden in de eene hand een lange Blankenbergsche rekening en met de andere hand hadden ze een wegvluuchtenden, uitgemagerden klant bij de lurven... Het waren vetleggerige puntbuiken of taaie, oneetbare krekels ; allen droegen een deftigen bolhoed.

Dan kwamen de visschersuitbuiters en havenschuimers, die met een stroopnet de kaai afsleepten en de zeelieden vingen als sprotvisch.

De havenpolitie droeg kleine galgen, waaraan schuldige vischers, met roode kielen en slobkousen, zwingelden.

De agenten van de stad trokken een scheldend vischwijf, met het haar, over de kaaisteenen.

En er was een heer, in zwarte kleeding en hoogen hoed, die er bij stond, een zwaaiend gebaar deed met zijn armen, en zei : — 't Is de Wet en 't is de Reglementatie ! en als gij bollen wilt verkoopen maak ze kleiner en doet er meer suiker op !

Dit laatste was, natuurlijk, weer voor den Witten die patentvermindering gevraagd had, en die daar ook stond, met zijn bollen...

...Er gebeurde iets wonderbaars met den Witten, dat Karoen toen ook zag : zijn tong stak ver uit zijn mond en op dien vetten, aangeladen lap, speelden en dansten, in opgehitste omarming, wangedrochtige mannetjes en wijvetjes ; in hun naakte verdommenisse, en deden allerlei obscene gebaren. De Witten zelf, hoe geblazeerd ook in vuilpraat, voelde er zijn hart van keeren ; en hoe meer hij walgde, hoe meer van die obscene ventjes en wijfjes in hun bloot kadaver er uit zijn keel kwamen getuimeld. Van tijd tot tijd, vielen er, van die tong, alleen of met heele klissen, in de duistere eeuwigheid van den hemel ; ze klakten dan als doodgenepen luizen.

Dan kwamen de veinzers en de lieden met twee gezichten ; ze waren ontelbaar en allen moesten zich bedienen voor hun

tweede gelaat in de Sinte-Christinastraat, bij Treesje Perrukke. Daar is sinds jaren de geheime bergplaats van de stadsmuilen. Onder het schuldeloos vertoon van kindergoed en speeltuig, liggen de maskers verborgen, die op alle gezichten passen. Het puntgavelhuizeke is verweerd en geslagen door regen en zon; het is verbrokken en heeft een gelen uitslag, die gevoelig is als de kleur van een verouderd gezicht.

Dit huisje, aan hetwelk door den aard van zijn bediening zoo veel roerende en jarenlange herinneringen verbonden zijn, is ongeveer het eenigste oud gebouw, dat in de stad nog van 't verleden getuigt. Deshalve worde, vanwege het stadsbestuur, het gaaf en pieus bewaren van dit huisje als een uitnemende blijk beschouwd van tegemoetkoming en samengevoel met het hart en den wil van 't volk... Het is een prijzenswaardige en delicate handelswijze.

Het eenige wat de overheid zich veroorloofde weg te nemen, voor 't zicht der vreemdelingen, was het gulden opschrift : *Hier verkoopt men Mombakkesen en valsche Neuzen.*

Dan kwamen de hoogmoedigen ! en 't was aanstonds alsof heel de stad het hoog op had zoo dat de ziele-zonde-vlammetjes, eenparig uit al de huizen oprezen.

Het was seffens een geharrewar, een boffen en klensen in de lucht ! De drie meest vooruitstaande deelen van het menschelijk figuur, die oneindig veel bijdragen om een waardig en wel bewust voorkomen te geven, de borst, de buik en het onder-rugsche spanden zich of wierpen zich vrijweg uit.

Er was een dikke visscher bij, met een bloed-rooden kop en een sigaar van een el in zijn bakhuis ; zijn wijf droeg een fourruren mantel ; zij perste eerst haar lippen samen en trok ze toen nijdig achteruit, alzoo zie !

En vooraan de groep ging, me zieltje Gods ! Karoen zelf, met een grooten scheepskarnavalluchter met drie kleuren aan zijn hand... en meer verdoken in het donkere, was er een ander vreemd personage, als een afdruksel van hem zelf ; iemand, die niet tot zijn dagelijkschen omgang behoorde, maar met denwelken Karoen zich, in al de deelen en onderdeelen van zijn wezen verwant voelde...

Almeteens, zooals in een angstwekkenden droom, ging de zee, die daarachter in haar dijk lag, geweldig aan 't razen, een rijzende golf, die enkel zichtbaar was aan haar kantwerk van

schuim, kwam overslaan en versmoorde de stad in een bruisenden brobbelenden nevelvloed...

Nadat de golf zich teruggetrokken had, was de stad als gekuischt en leeggespoeld, de straten glommen, in doodsche eenzaamheid.

Aan den blinden muur van de Vischmarkt was er ineens een krieveling, de affiches weekten los; en toen zag Karoen met verbazing, dat de bijzonderste personages, van de beurtelings verschenen zonde-groepen in de plakATEN geschuuld zaten en zich met de wangedaanten, die er op gedrukt stonden, vereenzelvigd hadden... Toen ze allen van den muur afgeweekt waren, sprongen ze met hun dunne beentjes tot bij de heiligenbeelden, haakten en rukten het kruisbeeld, het kastje met de Lieve Vrouw en de lantaarn met de weifelende vlammetjes, van den wand, tilden ze op hun vierkante schouders en klommen er mee processegewijze de lucht in.

...En de Witten, zijn hoofd op de borst gezakt, liep er achter, met zijn bollen. Hij scheen heelemaal van streek en strooide, onachtzaam, met zijn bus, een waaierigen suikerregen in den donkeren hemel...

Dan klonk in het trapgat een donderend Käärrooen. En Karoen dacht dat hij van al de trappen viel, dat het de duivel was, die hem riep bij de zieltjes van 't vagevuur, onder aan den toren... dat nu werkelijk de klauw van Satan, waarop hij zat, zich zou terugtrekken in het diepste der aarde met hem en al het aankleefsel der zielen...

Keyserliek haalde hem van boven.

Als opsluit van hun boemeltoer gingen ze Lange Pier, den barbier van de St-Andriesstraat, uit zijn bed halen. Daartegen was geen bezwaar. Lange Pier sliep altijd met col en manchetten aan. Ze beloofden hem, bij de naaste verkiezing, tot burgemeester te doen uitroepen indien hij dadelijk hun kop glad afschoor...

Toen dit gedaan was en ze allen met een « kei » stonden, gingen ze Juul, den koetsier van de « Débarcadène » opzoeken en zij deden, uit oude zeemansgewoonten, in open « calèche », zingend en brullend, een laatste zegetocht.

Na een roerende scheiding, sobbelde Karoen, met een stijve broek en den daver op zijn lijf, de kaai over.

Het was teveel « over stier » om nog den Vuurtoren te bereiken.

Pepeetje zou bedanken voor zulk een viezen klant, en zijn deur niet ontsluiten...

Karoen naderde het somber, windgevend kaaiwater. Zijn sloep lag ver van den muur verwijderd. Met een sprong greep hij in de wantwevelingen van het naastbijliggende schip en zwaaide zich op dek ; hij boog dan over de reeling en sjarde de jol bij, waarmee hij wrikkend zijn eigene boot bereikte. Hij had den indruk, dat de vaartuigen hevig slingerden en hij in volle zee was ; dit gaf een zekere vastheid aan zijn bewegingen, het was echter zijn laatste inspanning met vollen zin ; hij geraakte niet eens meer tot aan het logies, achter de machine-kamer ; maar wierp het luik open van het kabelgat en viel er neer op het harde plankiet, temidden waarloostuig en « boensje ».

De geheime voeling, het begin-leven der voorwerpen verduidelijkte zich op het diepliggende water van het dok. Het geflikker der wemellichten begeleidde en wakkerde het geluid der dingen aan : het schuren der boom- en gaffelklauwen tegen den mast, het geschuif der blokken, het piepen der manteltouwen in de talies, het spannen en kraken der houten. Maar doorheen dit ongelijke concerto schoof een breede, diepe zucht, vreemd en onheilsPELLEND. Het was als de adem van den Roeschaard.

Den Roeschaard weze te laste gelegd, al de stoornissen, onrusten, en wederwaardigheden in het leven van een zeeman aan wal.

Op dat punt waar de twee tegenstrijdige elementen, zee en aarde in botsing komen, heeft die kwelgeest zijn bestendig ontstaan ; hij blijft er boven zweven, uitgedampt, als de synthesis van die worsteling.

Zijn greep die altijd boven, bij of omtrent den visscher blijft en die hem 't leven op vasten grond onveilig maakt, is dubbel in werking. Het is, eenerzijds, de zee tot wien hij behoort, die hem terugeischt en haar enterhaken in hem slaat ; en, anderzijds, de aarde, die geen verwantschap in hem vindt, in dewelke de zeeman geen wortel schiet, dus met haar geen enkel gemeenzaam gevoel deelt ; de aarde, die hem uitdrijft als een vreemd, onverteerbaar lichaam.

Die kwellende ademwind voer langsheen de zijvlakken der booten. De boegen stijgerden onopmerkbbaar, er ging een gezucht op, uit de dichtgespijkerde voegen der scheepsrompen, als de

onbeholpene uitdrukking van het angst-en leedgevoel der vaartuigen.

Gelijk een walm, die doortocht zoekt, genaakte die ademwind den steven van de boot, die in zijn krop Karoen droeg...

Zijn kaal geschoren hoofd rustte op een hoop afval van netten. Welhaast kwam een gemummel op zijn mond, er ontsnapten hem korte gilletjes als lachvelleiteiten; zijn oogen gingen wagewijd open in het duister. Hij kwam wakker met een soort van verwensching als een wrangen smaak op de lippen, een walg, die uitliep in hitsing en gramschap en die hem heel en gansch van den slaap beroofde. Kwaadheid is een der meest wakkerhoudende gevoelens van den mensch.

De foltering kwam, als golvingen sloeg ze hem binnen. Altijd weer de twee uiteinden in zijn levensbaan opgesteld die, van zoodraast hij zijn eigen overtrad, hem aangrepen.

Eerst was het dat duistere wroegingsgevoel, dat moeder onder zijn geweten had gestopt en waarvan hij nooit! nooit! zou vrij komen. Hij herleefde nu die scène, zijn moeder ging er verwoed op los, onnatuurlijk voor een stervende. Zij greep hem nog eens vast, als met een wrok in haar oogen; hij voelde de fysieke pijn van haar oogschichten, die in zijn hersens priemden. Hij wilde weer vluchten, zich van haar afschudden maar zij was sterk, buitengewoon sterk, het was alsof ze iets in hem overzond, inentte, dat langzaam een kluwen vormde en aangroeide naar mate haar grijs-blauwe oogen weken... En dan ineens was ze verdwenen, lijk verdreven, en toen verscheen de vader der vischers, een verschijning vol vrede en bovenaardschheid, Pastor Pype.

...In zijn voorkomen scheen hij priester zonder mensch te zijn; zoodanig was zijn begrijpende menschheid van hem zelf afgekeerd en lang ze bij zijn medemenschen verbrokkeld en uitgedeeld. Zoodanig was hij priester, dat hij het lijden, den gewetensstrijd, den zondeval bij zijn medemenschen verspreid, zamelde en in zich opnam; de pijniging, die hij daarmee doorstond, was merkbaar op zijn gelaat; maar in zijn diep-eigen wezen, staande enkelvoudig vóór God, was hij door hoogere gunst gaaf en van knaging vrij gebleven; daardoor vertoonde hij die uitstraling van vrede en rust.

Het lot wilde, dat Karoen Pastor Pype's wezen zou begrijpen,

zonder er nochtans een verklaring te kunnen voór geven, zoomin als hij verklaring kon geven voor het geheime wezen der zee, dat hij insgelijks bevroedde. Pastor Pype's persoonlijkheid was aan Karoens wroeging verbonden. De priester had den kwaden, harden wil, die hem gekluisterd hield, twee dagen lang na moeders dood, opgeheven en doen wijken. Moeder, die de macht bezat van den dood en van het subtiële bovenaardsche leven, was achteruitge-
deinsd voor den levenden, brozen menschenwil van den priester, die de kracht van 't geloof bezat ; het geloof, wiens grenzen over de eidpalen van dood en leven uitgestrekt liggen, en dat beide wijken doet.

... ..
En toen schokten Karoen's baldadige lichaamsdriften op, in een soort van heerschend, trotsch geweld.

Die paniek in zijn gevoelens, op den ouden toren, was enkel een voorbijgaande bedwelming geweest, waaraan zijn dronken kop schuld had. Hij kon in werkelijkheid noch vrees, noch angst opvatten voor iets, als een vagevuur en een hel, waar vuur in branden zou, hij misprees lichamelijke pijn, het kon hem niet als een waardige kastijding vookomen. God zelf, dien hij niet verklaren kon, wilde hij niet vreezen. Hij was iets ontzaglijk hoogs, het Vlies, dat het Heelal omspant. Een ontoegankelijk opperwezen.

Neen ! hij kon er geen diepen schroom voor gevoelen, God was te ver verwijderd... maar Pastor Pype woonde hier, dichtbij, op de St. Pieter en Paulusplaats, acht-en-vijftig... O ! was die maar op de Lofoddeneilanden gebleven, om zijn vischrijke « gronden » op te speuren...

...Zoo raasde Karoen in de tastbare donkerte van het kabelgat, en langs de wanden van de boot schuurde de adem van den kwelgeest.

't Was de mare die hem bereed ; dat hijgen en die lachgilletjes, die hem ontsnapten... en er was niemand, geen stem, die zijn naam riep, Karoen ! zooals het behoort, omdat de mare hare prooi zou loslaten...

Zoo moest Karoen boeten...

... ..

Een langen tijd nadien, toen de morgenlijnen reeds getrokken waren, kwam er iets in zijn hoofd dolen, dat zijn weg aan 't zoeken was, een vergetelheid. Het liet hem geen rust ; het deed hem

slapeloos wringen en draaien totdat het eindelijk klaar vóór zijn geest stond, zijn drie weesgegroeitjes !

Hoe dikwijls reeds hadden ze zijn mannentrots getergd, zijn overmoed gesard, die onnoozele drie weesgegroeitjes, die hij iederen avond bidden moest ; en hij kon er niet over ; het was alsof moeder deze hem als kind opgedrongen gewoonte, met de priemen van haar stervende oogen in zijn hoofd gepraamd had. Eindelijk ging hij gebroken en zonder tegestand, als een kind, op zijn knieën zitten en bad.

Vóór zijn geest verscheen een oogenblik de reusachtige Lieve Vrouw van Laghet, die zoo treurig naar 't Oosten blikte op het schiereiland van Sint-Hospice ; en daar kwamen andere geheugenissen bij... hij daalde van daar neer tot bij het graf in 't ravijn en overdacht dien rustigen, toegeevenden doods-slaap die de weersplits van zijn broeders kalm leven was. 't Was of de vleugel van Warden's ziel over zijn voorhoofd streek ; hij hoorde lijk met goedheid fluisteren : « Och, Karoen, houd nu op, genoeg getobd... »

Hoe wonderbaar, dat zijn gestorven broeder, de vredesgezant was, die zijn oogen deed luiken.

maandagmidd.

6 Pastor Pype

Karoen had altijd veel moeite om zich zelf ernstig op te nemen. Slechts helden en dwazen kunnen in een durende betoovering van hun daden voortleven ; een gewoon mensch, na een opvlaag van geestdrift, aandoening of leed, wordt bestookt door een ironie en een twijfel, die de gaafheid van zijn gevoelens komen aantasten.

Men kan zich zelf wel even, in zijn gevoelens, vergodelijken met een : « Hoep ! » van geweld, zooals de zee die opwerpt, ook eenmaal den hoogsten dijk met een golf bevoorst ; soms kan men, in intieme koppeling, met den geest van de elementen samenvoelen ; of, bezield door sprankels van dien geest, een hoogtepunt bereiken. Maar van zoohaast de spanning verslapt, drijft men af en verliest men het zelfvertrouwen.

Het wordt den mensch gedurig herinnerd, dat hij geen God is en van zoohaast God of de elementen hem niet meer benadigen, hij nog enkel als grappenmaker voorkomt.

Hoe duidelijk men het gewaar wordt in zijn binnenste... Wij hebben schoon ons eigen uiterlijk, nadien, een schijnbaar vernerderd uitzicht te geven, of met een voornaam kwaad gezicht te verschijnen om ons zelf en onze medemenschen te overtuigen, dat wij steeds bij onze held-gevoelens verblijven, neen, neen ! Wij hebben het God en natuurverlatenzijn in de vouwen ; en hoe meer we ons opzetten hoe kluchtiger we worden, hoe meer ons spel het plakkaat verdient van « uren lachen ».

Maar voor de wereld staande, is het geraadzaam dat niet te bekennen en ook aan ons eigen niet en allermintst aan ons eigen ; onze ernst is een valsche baard en een opgezette pruik geworden, die we niet mogen afrukken.

Zoo ongeveer verliep het met Karoen den dag na zijn baldadigen uitstap. Die verbijsterde opdoemingen van den toren, zijn tragische wroeging, zijn werkelijk lijden in het kabelgat van zijn boot, waren bij klaarlichten dag nog enkel de nagedachte van een lastig doorgemaakten gewetensstrijd die uitgeloozd was en zijn drukking had geheven. Er was iets glads in Karoen, sedert zijn nieuw leven, iets glibberigs, waarop de klauw der folterende machten, die nog in hem aanwezig waren, uitschoof, als hij maar eens zijn greep losliet.

Hem bleef de spijt om hetgeen gebeurd was en tevens de wil alles weer goed te maken, maar de ernst was er van af.

Hij vond zich kostbaar en kluchtig. Hij had zelfs de neiging in zijn gelaatsspieren om het uit te proesten over zich zelf, en hij kende die neiging, zij was hem bijgebleven, als een nerveuze tik, sinds de oorlogstegenkomsten en zijn lijden daarna. Eens had hij zichzelf ernstig opgenomen, en het had hem op de boorden van de zelfvernietiging gebracht. Hij had bevonden dat het jeukend gevoel, zich eens flink uit te lachen en aan zijn eigen te zeggen : « Ga-je gaan, jaje ! » een natuurlijk ingegeven behoudsmiddel is voor het kostbaar levensevenwicht.

Wat ongetwijfeld meehielp tot Karoen's welgezindheid, was gemis aan nasmaak uit zijn braspertij. Een walgende, ontredde 's anderendaags is voor een buitensporig mensch een groote aanleiding tot leedwezen en beklag, zooals een misdrijf, dat ontdekt wordt, en openbare beschaming veroorzaakt, veel meer gewetenswroeging opwekt dan een misdaad, die onbekend in 't duister blijft...

Bij Karoen echter scheen brassen en hoogtij vieren, deel uit te maken van zijn gezondheid. Het purgeerde en gaf lucht aan zijn bloed ; de draaiingen van zijn hoofd werkten de fantasie op van zijn geest, het neigde zijn spieren tot geweldige ontspanning ; na zoo'n drinkpartij ging hij gewoonlijk het dek van zijn boot rakleeren, een paardenwerk, dat een overvloedig zweet deed uitbreken, en waarmee hij 't overschot van zijn driestheid luchtte. Hij was een door-gezond mensch en een door-gezond mensch is voor vele gevoeligheden onvatbaar... Er spant zich een bloedvlies voor zijn oogen, hij kan soms bijna onmenschelijk handelen, zonder het in te zien.

Het was eigenlijk Karoen's overdadige levenswelgheid, die

hem naar overdeden meesleepte, maar in hem was geen verwik-
keling, geen viciouse, ziekelijke diepgang in de ondeugd. Hij
kwam telkens van zijn boemeltoeren terug met een soort van
dwaas-onschuldige verwondering. De zonde bleef bij hem niet
gisten en rotten; 't was alsof de zee hem zoutte en pekeldde. Als
het kwaad hooggestapeld in hem lag, braken de sluizen en dan
stortte hij in zoet water, iet walgelijks en flets, waarin zijn gevoe-
lens kwijnden, als zwijmende zeevisch, die bovendrijft, maar
dan kwam het neergaande tij hem halen en dreef hem in het
zuiverend zeegemoed terug...

Karoen had een wezen te vergelijken bij de duinen.

De duinen zijn beweegbaar en onstandvastig in vorm, maar
de wortelstengels van het kelm of de biezen doorkruisen hun
schoot en zijn, als zenuwpezen, diep aan vaste aarde gebonden.

De duinen zijn zuiver van ratten en ongedierte, soms zal een
pad, het dier met zijn koud bloed en zijn geweldige passies, dat op
kevers of « meulenaars » jaagt, den dag doorbrengen in een uitge-
moord hol, maar lang zal het daar niet huizen.

Die zandhills zijn ruw, mager en veranderlijk; ze zijn twee-
zijdig, gelijk het meerendeel der visschen, die langs een kant hun
teere huid bewaren en aan de andere zijde gekleurd en gepant-
serd zijn, naar 't midden waarin zij leven en strijden moeten. In
één richting bootsen de duinranden de zee na; ze zijn verslagen
en ontbloot, de lange biezen golven, blinken en toppen zich samen
als burchten; de doode wortelstengels hangen losgereten uit het
zand.

Langs den binnenkant echter geven de duinen een nog ver-
streuvelden en min of meer woesten aanblik van zachtere veld-
gronden; in het grastapijt der pannen kiemen en ontluiken de
duinviooltjes, het kleurmos, de blauwe distelbloemen, de binde
met de parapluutjes, de kalvermuultjes, en de frisia's; malsche
geuren worden er door het zilt, verfijnd en als gespiritualiseerd...

Dien morgen, die voor Karoën een zekere beteekenis had, leek
ook voor zijn vriend Keyserliek van belang te zijn. Zijn vrouw
verliet met den vroegen het echtelijk dak en trok terug naar het
binnenland, van waar ze herkomstig was.

Meteen ruimde de wolf, in Keyserliek, de plaats, en 't schaap
bleef alleen achter. De sluwe tengerling en de uiterlijke woest-
aard waren ineens allebei verslagen en den kop in...

Den reus, met zijn hollen klank, werd een paats verschaft als knecht, bij de Zusters.

Karoen, van zijn kant, begreep dat in hem insgelijks, door eigen wil en voeling, een omkeer moest ontstaan. De zinding, die hij weer gevoeld had, in de uiteinden van zijn leven, was hem een verwittiging.

Die verandering in zijn wezen zou weer een beperking van zijn levensvrijheid zijn ; een inkorten van de touwlengen die hem aan de tucht en den regel van den vasten grond knelden. Dat wist hij.

Hij ontweek den heelen dag de binnenstraten, omdat hij zich niet gereed achtte om toevallig Pastor Pype te ontmoeten. Rond den avond trok hij naar 't kalme huis op het plein...

In het bijzijn van den ouden priester voelde hij een schroom, die een verteederend gevoel in hem bracht. Hij stond in de peripherie, waar Pastor Pype's invloed dadelijk werkte. Hij wist dat zijn schuld met een sterk voornemen seffens zou afgelegd worden...

— Mijnheer Pype, ik kom u zeggen dat het niet meer zal gebeuren.

— Wat zal er niet meer gebeuren, jongen ?

— Weet ge het nog niet, menheere, ik ben gisteren avond weer meegegaan met de bende en we hebben gedronken en gebak-zwijnd tot gat in den nacht. Ik kom u serieus beloven dat het de laatste keer is.

— Ik geloof het jongen.

Het uitzonderlijke in Pastor Pype's verschijning lag niet in 't gebruik van woorden, maar in de gave van uitstraling.

7 De boodschap aan Gravelientje

Het goud-blonde Gravelientje ontving dien morgen een kaart en een brief.

De kaart was van Karoen, die vast in zijn nieuwe besluiten, het geraadzaam vond, haar vóór de aankomst in de streek, een bezoek te brengen. Hij vroeg om met haar afspraak te nemen.

De brief was van Tant'Ortense. Als Gravelientje dien doorlezen had wist ze niet of ze schreien of lachen moest, en ze deed in haar ontroering een beetje aan ieder. De stil-knorrige grootmoeder met opvliegende scheldvlagen ontpopte zich in een praatzieke, devote schrijfster. Er waren passages lijk deze in haar schrijven :

« Ik weet dat hij bij u op visite zal komen ; 't is een slimme » duvel ! Maar verzint eer ge begint, gij hebt hem op die feeste » van « 't Kroontje » gekend, sluit nooit geen huwelijk tusschen » kannen en glazen !

« Er is bedrog in 't spel, 't is al geen goud dat blinkt, en » ik weet het, pas op, hij kan klappen als een gaai in zijn vanne ; » hij heeft het van zijn moeder die ook — ach heere ! dat ik het » zoo moet zeggen — een muile van lintjes had.

« Bid Jezus en Maria, en Antonius den Wonderdoener, opdat » hij u betere ingeving zoude geven. »

Karoen trok er heen op zijn best met een blinkend paar laké-schoenen aan de voeten. Gravelientje kwam hem tegemoet met haar vastberaden stapjes van tien op een telloortje, zij zag er beslist uit.

Hij, groot en wiegend, zij, klein en palrecht, laveerden door de lanen. Zij was hem gedurig wat vóór en liep hem zijlings vóór de voeten ; al leidend scheen ze hem te willen verdrijven...

« Geef hem den duvel voor zijn nieuwjaar » had Tant'Ortense er ook bijgeschreven... Karoen werd gewaar dat de wind in een verkeerd gat zat. Aanstonds deden zijn nieuwe laké-schoenen zijn voeten geweldig pijn ; hij zag dien krommen teen van hem wrijven tegen den naad van zijn schoentop.

Zoo kwamen ze aan de Geuzen-Hofkens. Hij bad voor een oogenblik verpoozen, op een bank.

De Geuzen-hofkens liggen temidden een kruising van wegen, die elk een dubbelen schakel hebben van op en neergaand, ratelend gerij. Ze zijn, die hofkens, als opgeworpen zandbanken tusschen uitdelvende stroomingen. Het drukke verkeer komt er aanklotsen en opbonken als een zee en werpt er al het wrakke en het stuurlooze van zijn boezem uit, de ouderlingen en de kinderen. De geruchten kwamen tot Gravelientje en Karoen, duidelijk en sterk. Door een zeef van groen gebladerte, zagen ze den verkeersagent midden de baan ; soms geleek hij, met zijn armbewegingen, op een weerhaan, die de richting wijst aan bulderende orkanen en suizende winden, op een wenk van hem schoten zwermen vogels voorbij... Soms ook was het verkeer zoo haastig en vliegend, dat alles vóór Karoen's oog in vliezen en lijnen verging, en de agent stond er zoo vast en scherp als een steven, die doorschijnend water klieft.

...In die open hofkens, onder den dekmantel der jaren, wordt er roekeloos en ongestraft, door de oudjes, gevrijd ! Hoe vreemd het schijnt, er worden daar tal van huwelijken en verbintenissen tusschen ouderlingen gesloten.

Die groene tuintjes, die stukjes zijn uit de natuur, bezitten den herlevenden geest der natuur en worden tevens door de jachtkoorts der stad aangeslagen ; de oudjes ondergaan die dubbele aanvuring. Ze komen samen in dit oord, door een zelfde gemis aan doel, een gelijke ledigheid ; met den éénlijken zucht, herleven na den winter.

Zij zijn hersteld van ziekten, al hebben ze den dood voor oogen gezien ; al heeft iedereen hen verloren geacht ; ze zijn gered ! Dat beteekent, dat het kostbaar leven herbegint, dat ze een nieuwe pacht hebben gesloten. Zij kunnen de certificaten van den dokter vertoonen, en die getuigen van hernieuwde krachten. Zij zijn vrij, hun gezelschap is lang verdwenen, de kinderen wijken af ; er ligt iets vaags in hen, de verveling komt, met de begeerte naar iets

dat niet meer vervuld is... Waarom zouden ze het leven niet herbeginnen en op de toekomst denken...?

Waarom denken de jongeren dat liefde noodzakelijk het voorrecht is der jeugd, dat de liefde zijn tijd heeft en meegaat met lichaamsslijt ? Een gedeseuvreerde ouderling, die het gevoel begint te krijgen van zijn alleenstaan, denkt aan de liefde, als een springer van twintig jaar !

...Het moet zijn dat in het naderend kindsworden al de verwachtingen en beloften besloten liggen, die de kinderjaren natuurlijk en eigen zijn ; het bestaan van een ouderling wordt dan vervuld door stoute plannen en toekomstdroomen...

Intusschen ondergingen de jongelieden den indruk van hetgeen hen omringde. Gravelientje's guitig wantrouwen en besliste houding vergingen, naarmate de gezelligheid van het samenzijn toenam. Alles hielp daartoe, de lichtzinnige oudjes rondom; de kleinen, die hun kopjes nieuw in de wereld uitstaken en uit hun kapwagentjes verkropen als slakjes uit hun gekuifde konk. Ze stoeiden over en 't weer en verdoken zich in de struiken ; welhaast geleken de groene wanden van de Geuzen-hofkens op prentkaarten, die bladeren en loover verbeelden en waarin gevleugelde kopjes hangen, mollige lijfjes verdoken liggen ; van die kaarten, die men eertijds aan kinderen zond, welke een broertje of zusterje verlangden, of aan jonggehuwden, die het wat te lang lieten aan-sleepen...

Daar was ook de breede orchestratie der baangeluiden, die aan de hofkens een atmosfeer van veiligheid verleenden en aan Karoen's uiterlijk, een voorkomen gaven van kalme zekerheid en kracht in den storm. Gravelientje werd iets gewaar, overeenkomend met dien zucht naar warmte en veilige omarming, wanneer de wind 's nachts langs de buitenwanden guurt.

Tot die langzame inpalming hielp ook Karoen's wakkere stem, die de dingen zoo maar uitwierp en ze van zelfs liet samen-komen ; en zijn oogen, die soms heel dicht en kinderlijk open, haar gezicht schroeiden, of zich terug trokken en konden draaien, scheel en rond, als lantaarnluchters, die wenken uit de verte. Zij was nog immer Karoen tegengekant, was Tant'Ortense's waarschuwing indachtig ; maar reeds, wanneer zij den veerkrachtigen bouw van Karoen's gestalte beschouwde en zijn mannelijken overmoed bedacht, kon ze niet nalaten te denken, dat indien ze midden

een brand zou hebben gestaan, of in't water zou liggen versmoren, of de grond onder haar zou inzakken, zij geen anderen man dan Karoen, dat was ze zeker, ter hulp zou geroepen hebben. Moest het ongeluk willen, dat ze ergens in bezwijming viel dan wenschte zij, dat dit in geen andere mannenarmen geschiedde, al zou ze haar oogen nog zóo toenijpen !

Karoen was juist het eeuwig liedje der verliefden aan 't zingen: dat hij haar op zijn hand zou dragen, dat zij een koningin in zijn huis zou zijn, dat zij nooit zou moeten werken of omtrent... Toen een wildbezonnen blondkopje tusschen zijn beenen kwam schuilen en van daar gichellachend zijn aansnellende grootmoeder uitdaagde... Als het lachte had het gefronste rimpeltjes boven het neusje en als haar kleurende « Bobonne » lachte had zij dezelfde gefronste, witgetrokken rimpeltjes...

— Denieske, kom hier mijn schietertje !

Die grootmoeder had een breed en klaar gezicht met roze koonen ; echte West-Vlaamsche koonen. Dat « Denieske » kon ook Antwerpsch zijn, maar dat « schietertje » was zeker West-Vlaamsch.

De West-Vlamingen bezitten de eigenaardigheid, onnoemelijke dingen een wending te geven, die ze gebruikelijk maakt voor ieder gemoedsuitstorting of liefkozende spreuk.

Ze omvatten die dingen, die geen naam behoeven te dragen, en alles wat er mee betrek heeft, met aandoening en sentimentaliteit. Zij hebben er een koestering voor en een verlichten glimlach ; zij mengen ze met kleinwoordjes en zoeterige voor- en achtervoegsels ; ze zouden er een strikje om winden !

Een West-Vaming kan geen moestaard zien of hij begint heimelijk te glimlachen... Als hij een boek schrijft over « 't Westland » dan zal het onvermijdelijk eindigen op kurremurre of mostaard...

Zoo kwam het dat, toen Gravelientje en Karoen uit de Geuzenhofkens trokken, er veel voor Karoen gewonnen was. Tant'Ortense's wijze raad was in den wind geslagen.

Karoen's nieuwe laké-schoenen nepen geweldig, maar Gravelientje leende gewillig haar arm om het wat steun te geven. Hij verergerde zijn leed, leunde meer dan het moest naar haar over, zoodat Gravelientje zich boutrecht schraagde, kleurde van de inspanning en glom van voldaanheid...

Zoo liepen zij over de groote boulevards, Hakke met haar Spakke, tusschen twee reeken boomen, met den wind van het

stuivend verkeer in 't gezicht, Zij hielden samen in één veiligheidsgevoel, hinkend en glimlachend.

...Twee schooljuffers sprongen uit een taartenwinkel ; het lag op hun gezicht te lezen, dat ze dicht bij de gebakjes gezeten hadden en ver van bestuurster en leerlingen. Het koppel viel hen seffens op 't oog. De grootste zei :

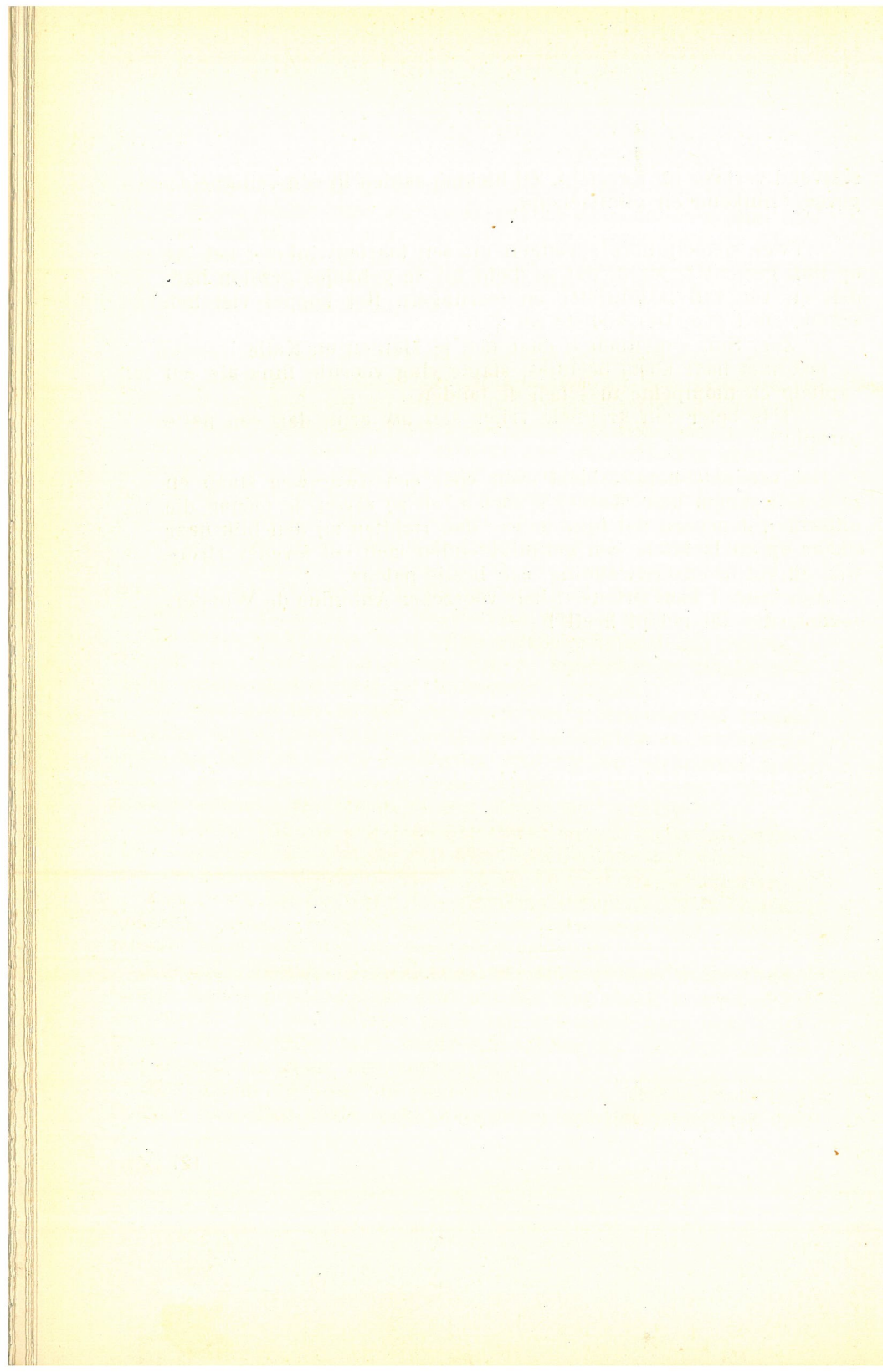
— Zeg, Sid, « mannen », daar heb je Manten en Kalle !

Sid, met haar korte beentjes, stapte vlug vooruit, flink als een kapitein en mompelde tusschen de tanden :

— 't Is beter een kreupele vrijer aan uw arm, dan een natte paraplu !

Het verliefde koppel bleef even voor een dwarsweg staan en ze keken samen naar Karoen's voeten, en ze zagen de teenen die uitbultten doorheen het fijne leder ; dan richtten zij den blik naar elkaar op en lachtten, een gelijkkluidenden lach vol levensvertrouwen en vol levensbedwelmings, een beetje pateus.

Ach heere ! Tant'Ortense ! 't is voorzeker Antonius de Wonderdoener, die dat gelapt heeft !

8 Karoen, Vlaming van de Zee

De deugd van de meisjes-van-de-kaai wordt in den Zomer op harde proef gesteld. Er is het rijpe-rijpe van de seizoendoeners en het tutti-frutti der badgasten, luizige, nietsdoende heertjes, met witte schoenen en stoeffertjes, die een el uit hun pochette hangen.

Langs den kant van Tant'Ortense's kwamen er maar gedurig rieken... Als er ergens een haas is, seffens zitten al de honden er achter. Gravelientje was ook dit jaar in de volle ontplooiing van haar bekoorlijkheid en meisjesfleur. Zon en wind, die onafscheidbaar zijn van de kaai, speelden om haar hoofd met licht en beweging; dat blonde haar lokte onfeilbaar alle blikken aan.

Zij had een lossen lach over zich, samen met een zekere woordkarigheid, die het meisje een « charme » gaf, iets onverklaarbaars, waaruit Karoen zelf niet wijs geraakte. Haar zwijgen, dat niets van haar innerlijke verraadde, en alles liet vermoeden, was deels het secreet van haar aantrekkelijkheid. Zij was van natuur uit een verschalkend wezentje; het was haar ingegeven, zonder dat zij het misschien zelf wist, dat de mannen onwillekeurig in een meisje, dat haar binnenste verborgen houdt, al de gaven leggen, die zij in de volmaakte vrouw, waarvan ze allen droomen, wenschen te vinden; en haar een ziel te fantaseeren, heelemaal in overeenstemming met haar uiterlijke bekoorlijkheid. Gravelientje wist ook of raadde het, dat niets een geheim nauwer sluit dan een glimlach.

Karoen ondervond, dat er iets was in haar, dat hij niet kon begrijpen; meestendeels stootten zijn blikken zijlings langs haar glimlach weg, maar soms hoorde zijn blik, onverhoeds, lijk een pijl, door haar aangezicht heen en vloog uit in diepten van haar

teruggehouden zieltje ; hij genaakte dan haar sluimerend liefdegevoel voor hem en het meisje was er telkens door gestoord en aangedaan...

Die moeilijke vatbaarheid van Gravelientjes wezen was juist hetgeen Karoen's liefde ontstoken had en maar gedurig aanvuurde; zij won er het meesterschap mee, dat in iedere liefde ligt.

Buiten dit was er in Karoen's vlammend gevoel geen verwikkeling of onrust. Zijn zekerheid en groot oordeel, dat hij over zijn eigen had, waren sterker dan Gravelientjes geheimen lach. Hij voelde dat ze aan zijn overweldigende begeerte niet kon ontsnappen.

Over de bewonderaars, die op beurt verschenen en waarmee Gravelientje ook wel lachte en vriendelijk deed, vroeg Karoen geen uitleg ; hij toonde zich daarbij noch slecht gezind, noch jaloersch en beschouwde het als lafhertig een meisje getrouwheid op te dringen met smeecken of scènes.

— Men verwijdert rond haar alle hinderpalen, zei hij, en dan valt een vrouw van zelfs in uw armen.

Tant'Ortense, nietlegendaar haar onwil, kon hem het café niet verbieden, en nonkel Charel, al was hij het, die daarna de knorhaans moest eten, had heimelijk deugd in zijn doening.

Iedermaal dat Karoen van zee kwam, deed hij een kuisching tusschen de vrijers. De vreemde riekers waren rap ontmoedigd ; Karoen deed zijn oogen toeren maken en bekeek ze om dood. Ze weken voor zijn breede carrure, met allerlei verdenkingen van gigolo en woesteling. Meer last gaven hem de stadsgenooten, die bevriend waren met een schrikwekkend uiterlijk als het zijne, en evenveel op Gravelientje's stralende frischheid lustten.

Er was een papzakkige croupier uit de Speelzaal, met opengesperde neusvleugels en wiens hand altijd machinaal naar zijn vestzak ging waar de blikken drinkgeldbus geborgen zat. Hij had de prestige van zijn zestigduizend frank, jaarlijksche opbrengst.

Er was Fransje, een hotelierken met zijn puntbuikje, hij was de eigenlijke « poulain » van Tant'Ortense ; had het van haar afgehangen, dan ware Gravelientje al lang geslacht en geleverd geweest, en in zijn restaurant overgebracht.

Er was Jef, de beroepsdanser, die haar met die rake vrijposligheid van een vrouwenliefhebber eens : « Mijn ratje » genoemd had. Gravelientje had het uitgeproest, maar Karoen had het niet

geduld en was er op los gesproken.

Er was ook het geval met den zonderlingen Engelschman.

Hij kwam er een tijd regelmatig een tafel in beslag nemen en bestelde scotch ; het duurde niet lang of in een Parijsch Fransch met lichten tongval, stelde hij aan Gravelientje voor, met hem Londen te bereiken, een huwelijk aan te gaan en samen reizen te ondernemen...

In een badstad worden dergelijke voorstellen van vreemde heeren meer aan blonde meisjes gedaan...

Van Karoen nam hij hoegenaamd geen nota of scheen hem eenvoudig te onderschatten. Zijn voorkomen was niet dit van den traditioneelen Engelschman lijk hij ons voorkomt, met enge schouders en dat rond jongenshoofd ; het was meer het type van den aristocraat, of van den uitgeweken Angel-Sakser van Amerika of der Koloniën. Hij was sterk gebouwd, zwaar aan de kin en breed aan de slapen, met oogen die niet versloegen en over de dingen heen zagen. Zijn getaand aangezicht droeg een onopmerkbaren schijn van ontaarding. Een van die mannen, die uiterlijk nog gaaf blijven, alle mannelijke eigenschappen kunnen bezitten, maar inwendig gesloopt zijn door een dier onweerstaanbare hoofddriften van den mensch : drank, spel of vrouwen.

Karoen voelde onmiddellijk den waardigen tegenstrever, bij wien moordende blikken en vogelschrikgeweld niet pasten.

Het was meer de persoonlijkheid van dien man, dan zijn inzichten met Gravelientje, die Karoen verrastte en verontrustte ; er was een raadsel in het conflict, dat tusschen hen onvermijdelijk en nakend zou uitbreken ; Karoen voorzag het, met nadenkenden ernst en zijn strijdlust liep over tot kalme vastberadenheid.

Den dag, dat bij zijn wete, de Engelschman het voorstel aan Gravelientje hernieuwd had, was Karoen vroeg in zee gestoken. Meteen werd het hem duidelijk dat er geen talmen meer aan was. De boot lag in span aan de korre, hij deed het spil in gang zetten en den boel ophalen, keerde den helmstok van 't roer en stevende met volle drift naar de haven terug. Hij had zich onderwege wat opgeknapt en stapte onmiddellijk bij Tant'Ortense binnen. De vreemdeling zat er getafeld, gelijk gewoonte, Karoen ging insgelijks zitten en staarde in 't gelaat van dien man, die, genoopt door 't een of 't ander verval, speculeerde op zijn overgebleven mannelijke sierlijkheid, om het ontrefkelijk baantje uit te oefenen van vrouwenaanschaffer voor vreemde landen... Zijn bleeke, fijne

hand toetste lichtjes Gravelientje's vingertoppen, die ze, in 't voorbijgaan, achteloos op zijn tafel poosde.

Dat was Karoen voldoende ; hij dwarste de gelagkamer, blokte zich vóór den vreemdeling en vroeg hem om even samen buiten te gaan.

De eerste schok van den blik in elkaars oogen was iets raadselachtigs... Zij ontmoetten er wederzijds die zelfde kalme krachtadigheid, dien zelfden gemoedelijken lust in tegenstand ; ze voelden dadelijk een zekere eenstemmigheid, die bijna alle vijandschap uitsloot, maar die hun beslissing versterkte, den strijd tartend en onmeedoogend door te drijven...

Zij volgden de kaai, zij aan zij, zonder één woord. Was het niet eenvoudig roekeloos van dien man ? Hoe wist hij of Karoen hem niet naar een guet-apens of simpeler nog, naar een politiebureau leidde ? Karoen bewonderde, zonder verbazing, dat zichtbaar désinvoltüre-spel, dat zich enkel uitzonderlijke mannen met het gevaar veroorloven. Het scheen of hij zelf Karoen op de proef wilde stellen, want hij vroeg met een gedoken glimlach, die ook een bedreiging kon bevatten :

— Avez-vous une arme ?

Karoen schudde de schouders en streek langs zijn lendenen waarop den kiel spande.

— Non, à quoi bon, antwoordde hij eenvoudig.

Die vraag brak in Karoen de spanning, die nog eenigszins zijn zenuwen hield, toen hij het café verliet ; hij stond nu totaal rustig en klaarziende tegenover den man, dien hij bestrijden zou. Zoo gingen ze verder, schouder aan schouder ; hun lijven hieven met een zelfde beweging op en daalden gelijkmatig neer ; werktuigelijk waren ze op stap gevallen. Ze waren eenlijk in schouderhoogte en beenenlengte, eenlijk in leest en wrong. Slechts levensbezigheid scheen hun houding even gewijzigd te hebben ; Karoen wiegde meer, schraagde bij 't uitwerpen van het been, hield de armen verder van 't lichaam verwijderd : de zeeman. De vreemdeling verraadde, in een harderen stap, in een slaan met de armen, die één lijn vormden met zijn schouders, de militaire training.

Naarmate ze voortschreden in stilzwijgendheid werd die zekere voeling, die van hen uitging nog duidelijker, alsof ze van zelfs opgewonden werd door het enkel feit van hun walken. Hun lichaam verplaatste de zelfde ruimte in het eindelooze nachtduister ; en het

was niet alleen de werking en de warmte van hun gezamenlijk-bewegende leden die samensloegen, maar ook het uitvloeisel van hun beider mannelijke energieën, die versmolten, en een subtiel halo vormden, waarin zij getweeën afgezonderd stonden in de donkre havenbeurt. Zij voelden zich opgaan in dien harmonieusen samenloop en eendere bedwelmig, die van lieverlede tergend begon te worden en eindigen moest...

Zij keerden langs het Loodshuis, totdat ze aan een verlaten hoek kwamen, tusschen balken en staketseltuig. Zij hielden stil en gingen tegenover elkaar staan.

...Zonder de beweegredens er van te vatten, kreeg Karoen, onverhoeds, een inval. Hij legde de hand op den schouder van den Engelschman, wilde die beweging niet broederlijk maken, en in het Engelsch, taal die hij genoegzaam machtig was, stuurde hij hem die woorden toe, maar tevergeefs pogend meer norschheid en dreiging in zijn stem te leggen :

— She is my girl, she is going to be my wife !

En hij fixeerde den vreemdeling met zijn doordringenden blik.

...Troffen die woorden in eigen taal een geheime snaar in den Engelschman ? Hun blikken kruisten ; ze rustten in elkaars oogen, zonder gêne, zonder terughouding ; iets open en vrij was in hen, ze wandelden zeggelijk in elkaars wezen.

...Toen ontstond het onbegrijpelijke, dat geen vermoedens van uitleg kon hebben. De Engelschman nam Karoen's hand bij de pols, hief hem van zijn schouder af en sprak, hem gedurig sterrelings in de oogen ziende :

— We have a drink together ?

— Yes, antwoordde Karoen.

Zij traden op hun stappen terug, doorkruisten in veerkrachtigen, gelijkmatigen marsch, waarvan het geluid in de stilte galmde, verschillende lanen en gingen in een der neerloopende straatjes van den dijk, een bar, met toegefronste gordijnen, binnen.

Zij dronken er een mixture, zonder aandacht te geven op hetgeen hen omringde ; kwamen weer buiten en namen, op den drempel, afscheid.

Nog eenmaal staarden zij in elkaars oogen, hun blik bleef koel en ondoordringbaar, maar het « lacet » van hun handdruk was stevig en gestrengeld ; het was alsof zij een broederlijke kracht beproefden die hen niet verzoenen kon.

— Good bye,

— Good bye.

Er was, tusschen dien Engelschman en dien Vlaming van de zee, iets bloedeigen geweest...!

Karoen heeft hem niet meer bij Tant'Ortense gezien.

maandag

De Liefde in de Duinen

Pepeetje beet op een stukje tong dat buiten zijn mond hing, zoodanig was zijn inspanning om sierlijke, ingewikkelde krinkels in 't zand van den keukenvloer te draaien. Vóór het recht-hoekig wandspiegeltje was een ronde in de strieveling geteekend : daarin stond Karoen en maakte zich « paré » om op te trekken. Zijn blauw kostuum was uitgestreken, zijn laké-schoenen opgewreven en hij probeerde hoe hem best de nieuwe klippemuts stond, recht of scheef of op een oor.

Pepee had heimelijk zijn deugd in die toebereidsels en monkelde, gezind om er één uit te lappen :

— Doe je maar schoone, jongen, de krulle van den steert is 't fatsoen van den hond !

— In mijn nekke niet schoppen, zeie, Pepee, glimde Karoen. Het kittelde Pepee.

— Zeg Karoentje, zeune, waarom al dien aas aangeslegen tè ?

— Ik ga op 't gevoel visschen, Pepee.

— 't Is beter dan slepen, jongen, gij houdt tenminste de lijn in de hand en ge weet als ge beet hebt, alhoewel gij ook een prikke of een apekalle aan uwen hoek kunt hangen hebben en optrekken...

Pepee boog achterover, zooveel het ging, deed zijn tandenloozen mond open en lachte om zijn geestigheid.

— Pepeetje, ge zult een beetje mensch zijn hé, als Gravelientje binnenkomt !

— Wat denkt ge van mij, tè, snootap ! spoot Pepee terug, geraakt en ineens gekeerd.

— 't Is wel een beslag met dat stuk vrouwmensch van Antwerpen !

Hij begon, kwaadweg, aan den afwasch.

— Moet ik misschien een beetje helpen, Pepee ? fleemde Karoen.

— 't Is al wel, schiet in maar, en bedankt God maar voor vandage !

Karoen moest Gravelientje, die naar den Vuurtoren kwam overgestoken, tegemoet. Hij wipte op één been naar de deur, « kesjuskesjoos », om geen scherven in Pepee's zandvloer te maken.

— 't Is hier een villa spring-buiten-op-solferstokken !

En toen hij heelemaal buiten was, keerde hij nog eens terug en riep :

— Pepee, vergeet niet den merelaan in de hage te steken en in zijn gat te nijpen, als Gravelientje heuren kop binnensteekt, opdat hij zou schuifelen !

Pepee antwoordde niet, overigens, tegen Noorderwind, was hij altijd doof.

Karoen liep een eindje met het hoofd in de schaduw van den Vuurtoren en ontwaarde al gauw, bij het bouwvallige « quarantaine-kot » het elegante figuurtje van Gravelientje, in wit tailleur. Zij kwam al vlug aangetrippeld, met de armen van haar zijen verwijderd, want in ieder hand en aan elken vinger droeg ze een pakje met lekkergoed ; zij wist van een smoezelaar ! Karoen hielp de touwtjes van haar teere vingerledsels losmaken, en dan gingen ze voorbij de « Halve-Mane » dwars door de duinen, naar zee. Zij waadden door de mulle zandvluggen, met stuikenden gang en lieten diepe spoorgroeven na, gelijk stappen in de woestijn.

Van op de hoogte overblikten zij de zee ; er was overvloed van wind en zon, een echt zuidersch mistralweer. De hemel was hoog en zuiver, hier en daar, gestriemd met wolkenvaagsel, gelijkend op een zandvloer van Pepee.

Bij de palen van 't oostelijk staketsel lag de zee, hetgeen de visschers « bled » noemen, « stokebled » of zoo stil als een blad.

Recht vóór, was de diepe uitgestrektheid, met hier en daar het plotse opstuwen en 't plotse verdwijnen van een witten schuimkronkel ; de platte, éénkleurige oneffenheid der zee geleek aldus aan een massa openeengeklaste, bruin-gauwe schollen, die leefden en met het trillen van hun vinnen en het plotse opwerpen van

hun blanke onderlijf, een stommen doodstrijd doormaakten... De parallele tusschen die twee verschijningen is opvallend ; immers onder een stulp van veelzijdig geluid heeft ieder afzonderlijke beweging der zee, een lijdende klankloosheid...

Het gekrijsch der zeevogels was niet onheilspellend, lijk als ze op het deinend zill een stormnacht tegemoet gaan. Ze wiegden statig en trokken hun lompe lijven met een golvende beweging der vlerken op, in de lucht ; soms lieten ze zich op een vleugel glijden, wierpen zich om en in een warreling blekkerde hun blank, donzig onderlijk in de zon.

De wind stond scherp. Boven op den zandhil omarmde Karoen het broze Gravelientje, dat even wankelde ; die windvlaag, die langs hen voorbij schoof geleeke op de forsche stroom van 't bestaan. Gravelientje's buste rustte op Karoen's hand, hij voelde er het leven en de zachte warmte ; 't was of een van die vrije, zuivere vogels, die er rōnd zwierden, op zijn vingers poosde.

Die teere boezem, die drukte zonder te wegen, als den omvang van een vogelenlijf, verborg het geheim van een leven en iets van 't geheim der zee. Karoen kon ze beiden omvatten, behouden, maar hij kon ze niet doordringen en begriipen. Hij voelde hoe zij bij hem behoorden en seffens weer ontsnappen konden. Het was zijn klaar geluk in die pure, breede lucht, dingen te omgriipen waarvan hij de trilling en de mildheid voelde, maar waarvan hij de kennis missen moest.

Hij genoot van de zuivere essence van zijn liefde en van den glans, die uit de dingen vloeide ; en hij hield dat schuchter wezen der dingen in zich, zonder één enkele inwendige vertolking en zonder de minste beweging om ze vast te klampen. Het was heerlijk en broos als zeepbellen.

Zijn gevoel was zuivere overtuiging ; hij bezat het, zooals een geloof. Hij wist dat hij geen lid mocht verroeren om te verstaan hetgeen rond, en in hem was, of de bespiegeling zou hem ontglippen als de luisterglans der geloofsgeheimenissen, die ook geen navorschingen gedogen... De warme levensboezem van Gravelientje zou zich schuw onttrekken... De zeemeeuw zou krijschend wegfladderen...

Die gemoedsstemming van Karoen lag in de uitzichten van het zeelandschap. Er was geen verbinding tusschen de dingen, een reinigende wind verwaade de uitwasemingen, die de besmetting der gevoelens overzetten. Alles was in klaarte afgezonderd, vast om-

lijnd en vormde met eigen kern, een heelal op zich zelf ; zóo waren van elkaar afgescheiden, zee en lucht, zand, steenen, palen en duingrond...

Een wereld zonder gezamenlijken geest, zonder versmelting, ontbloot van diep ingaande verstandhouding.

Een wereld zonder zucht naar begrip, zonder duizelingwekkende navorsching. Een matige, passielooze ideaalwereld, doorspoeld van een klarenden sterkenden wind, den Godswind !

Met een geflapper van kleeren liepen ze bergaf, de duinen in. Karoen wist een ronden put, een ouden bommentrechter, met braamstruiken omgroeid ; ze gingen er schuilen en vlijden zich neer in het, nog met wit poeder doormengde, duinzand.

Gravelientje met haar musschenmaagje, at weinig van het meegebrachte lekkergoed, maar ze had haar voldoening Karoen te bespieden. Hij stak binnen als een bootjesjouwer en deed het met overtuiging, vlijt en soms met razernij ; scheel ziende lijk een patat-oog. Hij was alleszins gulzig !

Toen hij gedaan had ging hij, languitgestrekt, aan 't vertellen en keek in de lucht totdat hij er duizelig van werd ; hij knipte de oogen half toe en zag het schemeren met lijnen en vliezen, en 't was of hij op den bodem der zee lag en de meeuwen daarboven roeiden, als visschen, in een doorschijnend water ; soms dacht hij dat die zee hem door haar stuwung zou optillen en ergens hoog in den hemel aan haar oppervlakte zou brengen ; dan greep hij in komischen angst naar Gravelientje en hield zich in haar armen vast, biddend dat ze hem niet loslaten zou...

Een paar uren verliepen in liefdegekeuvel, en langzaam, met het samenvoelen en ademen in een zelfde atmosfeer gevormd door hen beiden en de dingen omtrent, ondergingen ze een kalme, veréénigende sensatie. Hun gesprek verslaptte en vergenoegde zich met simpele zinnen waarvan de beteekenis meer in hen bleef dan uitgesproken werd. Zij leefden, op een laatst de stille intimiteit der dingen mee, zij namen deel aan het passieve leven der gewassen...

Hun gemoedsstoring bedaarde meer en meer. Hun geest ging in vlakken uitgestrekt liggen. Er was iets gelijks en straks in hun wezen.

Gravelientje's gezichtje, met die optrekkende lachspieren, was als gepolierd, met iets stijfs en gestremds ; haar mond was zacht en mollig, maar beweegloos, half opengespannen.

...Het is een genucht voor den mensch, waar te nemen, dat een wezen aan zijn zij, zonder dat hij zijn gedachten overzet of zijn gevoelens verraad, terzelfdertijde, gelijke aandoeningen ondergaat, die van buiten komen en van het omstaande. Wanneer het de liefde betreft, dan is de openbaring van een emotie, die zich gelijktijdig aan twee elkaar beminnende wezens opdringt, zóo machtig, dat ze met geweld de zinnen aanvuurt...

Karoen kuste het vleesch van haar gespannen wangen, haar beweeglooze lippen... Er was in het stijve, in het cataleptische van dat aangeboden gelaat, iets geslotens en tegenstandigs, dat den kus tergde... Karoen voelde in zijn borst de pijn van iets dat niet slikken wilde, hij had een eigenaardigen smaak in den mond...

...Ineens sprong hij met ruw geweld op, en wipte uit den put. Gravelientje schokte van 't vershot ; zij kon maar niet aan die bruuske manieren van Karoen gewoon worden. Deze rende over den bemosten duingrond en siste tusschen zijn tanden : « Een duinenloerder ».

Hij vond hem in een witte duinzonk, het was een lange slungel in kaki kostuum, een militair medicijn-student. Voor Karoen's dreigend optreden sprong hij recht en trek een revolver. Karoen blikte verstomd naar het wapen ; een plotse geheugenis trof zijn geest en meteen voelde hij zich volslagen kalm worden. Hij keek even in de kleine zwarte opening van het vuurwapen en wendde toen den blik opzij, zoo had ook eens den doorstoken majoor gedreigd... Werktuigelijk streek zijn hand, op zij van zijn rechter oog, over het driehoekig litteeken in vorm van een richtvaantje... In het onverhoedsche van een dom gebaar, toetste Karoen zijn diepere gevoelens. Hij bevond dat de ontroeringen van het verleden alle macht verloren hadden en dood waren. Die doorstoken majoor hing, in zijn geheugen, als een slingerende pop met zaagmeel gevuld, een gemummifieerde lap, die geen wezenlijkheid meer had, geen achterdocht of wroeging meer wekte. Hij wist nu ineens met het verbazende van die revolverbedreiging, dat de lastige obsessie van zijn oorlogsverleden, dat hem eens de notitie van leven en dood deed verliezen, nu definitief gesloopt was.

En hij keerde zich tot den dubbelen jongen, met een gerustgestelden grijnslach; er was een eigenaardige gewaarwording in hem, een heimwee nu, naar die troebele strijdjaren, een wondergenoegen om gevaar te tarten met een luchtige geringschatting.

— Schiet, riep hij, of anders krijgt gij een rammeling !

De jonge militair bekeek hem, onnoozel.

— Hebt ge't verstaan, schiet of 'k trek je bij je ooren !

Hij sprong plots vooruit, trof met den voet de hand die het wapen hield, gaf eenige gepaste lappen en sloot den jongen kerel in zijn armen. Hij had seffens spijt hem zoo aangepakt te hebben ; hij voelde het fijntige jongelingslijf, onder zijn harden druk, begeven ; hij ondervond nu hoe zijn spierkracht die laatste jaren aangegroeid was, hij had dit tenger lichaam gemakkelijk tegen zich aan, in twee kunnen duwen.

Hij liet los en stootte hem af ; snel verwijderde zich de militaire student. Karoen smeed hem de revolver achterna en keerde naar den bommenput terug.

Gravelientje had niet gebougeerd.

— O ! zie eens, riep ze, in Karoen's opgewonden gezicht starend, hoe rood gij zijt !

— 't Is van de danige macht van de zonne, mijn jongche ! zei Karoen en om adem te krijgen beet hij in een van die lange mentestokken « Ostend Rocks ».

Daarmee was ook die gevaarlijke bedwelming van voorheen verslagen. Karoen haalde zijn mondmuziek boven, klopte er op zijn hand het zand uit, gaf een paar trekken ; boog het hoofd zijlings hield het mondstuk in den palm van beide handen en bracht het aan de lippen. Het was of hij aan een hamelbout ging knauwen of een hap gaf in een appel. Zoo speelden de Duitschers en zoo had Karoen het van hen geleerd.

Een eindje sigaret rookte blauwig tusschen de groshalmen, en een spiralen wolkje bleef een tijd hangen in de bramen. Twee gekuifde « duineluizen » liepen elkaar in paarvljijt na, zwijgzaam, als vluchtige ratten.

...Het waren eerst stille, pieperige trekgeluiden die van achter zijn handen diep uit Karoen scheen te komen. Het klonk wat kinderachtig en schrill, iets om de krekels af te lossen, het was vezelmuziek, bestemd voor de minuscule boschjes van helm en bramen, die op hoogte van den putrand stonden, en voor het dierenfolkje, dat daar huisde. Zij voelden zich een tijdlang in een spookachtige kabouterwereld, maar langzaam werd het menschenlijker, naarmate het oor er op geoefend was ; het werd een fijngevoelige, soms sterkende harmonie, die het snaartuig van Gravelientje's hartje deed meetrillen...

Zijlings keek Karoen, met groote schalksche oogen, boven zijn handen, die zijn mond bedekten, als wilden ze een proesten verduiken, naar Gravelientje's blinkend haar dat losgevallen was ; elk haartje, afzonderlijk, was gelijk een schitterend vijlsel, waarin al de goudtinten aanwezig waren.

Een vlinder fladderde rond haar schouder. Karoen stopte :

— Wacht, zei hij, als die « ulle » zich op je linker kaak zet, dan beteekent dat, geluk en weelde voor je, ik heb het gehoord in 't Zuiden, uit een Oostersche vertelling...

De vlinder streelde 't lelletje van haar oor, fluisterde er iets, nestelde in 't gouden haar en zweefde zijlings weg op een briesje.

— Hoe jammer, mijn piete-kootje ! Nu zal ik maar zelf voor uw geluk en rijkdom zorgen !

Bij Pepee rook het machtig naar koffie, droog duinzand en zonnearmte. Het huisje, zoo groot het was, tot den zolder toe en Karoen's voute, was in zandbloemen getrokken.

Gravelientje was verwittigd over het spottende en knorrige van Pepee's luimen. Nochtans dreigde de eerste aanraking verkeerd uit te loopen...

Gewoon elkaar vierkantig voor den zot te houden, fluisterde Pepee Karoen in 't oor : « Zeg, ze spreekt Antwerpsch met een rekker ! ». Gravelientje had het natuurlijk ook gehoord en haar sinjorenbloed onderging een neiging om te gisten. Maar de bezorgdheid van het ventje, zijn hartelijk onthaal verdreven welhaast dien indruk van 't begin.

Eerst werd zij het proper en gerievig huisje rondgeleid ; op zolder moest zij den driemaster bewonderen, waaraan Karoen en Pepee om beurt werkten en die voor de Capucienenkerk bestemd was. Daar was ook Karoen's « aquarium », een glazen bak, waarin gekookte vischsoorten vastzaten in doorzichtige vischlijm.

Wat haar de grootste verwondering inboezemde, was het talrijk keukengerief en de kookkunst van beide mannen. « Le parfaite ménagère » en « L'art de faire des petits plats » waren Karoen's eenigste leesboeken.

Celine, Karoen's jongste zuster, die een vent op lange reis had, kwam met haar kindjes de nieuwe « tante » begroeten. Celine had veel van den kant van vader, ze gaf geen kik ; haar oudste, Perdjantje, een puttersneusje van twee jaar, had een lief apemulletje met donkere, kwade oogjes en een krans van wit kroezelhaar.

Karoen nam het op zijn knie en 't spartelde met al zijn macht tegen.

— Piet-Perdjantje ! wie is er hier de baas, vroeg hij.

— Ikke zien de baas, stamelde het, en sloeg met zijn pollepel-armpjes op de tafel.

Het tweede kon niet loopen en heette Robertje of Robber neusje, omdat het nog geen neusje had van slekkevettigheid.

Gravlientje nam het ook eens op haar schoot en toen het kindje lastig werd zette ze het, eenvoudig en onbedacht, nevens haar op zijn voetjes en, o wonder !, het kindje schreed voort, over den vloer.

— Nè ! zei Karoën verbaasd, mo dat kind kan loopen !

Celine lachte tevreden, Peepe sloeg zijn armen in de lucht, en Karoën smees zich op den grond, terwijl Robertje al waggelend voorttredend op hem kwam ineenzakken. Het werd een druk besproken gebeurtenis en Gravelientje stond versteld van al die dwaze liefdewoordjes, waarmee het kind bestempeld werd ; 't ging er van : « Mijn snikkeventje, mijn vlammetje-bijou, mijn knikke-buikje, mijn tikketakje, mijn snoekebilletje. »

De avond zwijmde toen ze naar de stad terugkeerden.

Gravelientje wilde zonder erg op den overzet stappen. Karoën kreeg er bijna iets van, een visscher op een veerboot ! Zoo, lijk iedereen ! Liever overzwemmen ! Die boot boezemde hem, lijk aan al de visschers, een heiligen schrik en afkeer in, en Karoën was zijn leven nog niet moe !

Hij maakte zijn jol los en Gravelientje in haar wit tailleur was als een verschijning, die hij overbracht, en vestaalsche maagd in vlucht op den Tiber, een ziel in blanke doeken gehuld op den Styx, die hem het veergeld zou betalen en zijn naam doen verdienen...

Zij bereikten het kaaigat.

Links, geblutst in den koperen hemel, rees de hoofdkerk. Zij fuseerde in de wazige avondlucht en scheen op het punt gewicht en samenstelling te verliezen. Het was als een slanke stapel van uitgewerkte blokken die langzaam uiteen weken.

Wat die kerk in haar nieuwhed mist, en wat enkel het verloop der eeuwen verleent, de afstomping van scherpten, hoeken en kanten, die aan oude gebouwen, die eigenaarde volmaaktheid en die roerende bekoorlijkheid geeft, werd haar thans door de avond-

deemstering aangebracht. De schaduwen rondten de zijden af, patineerden de wanden en bezorgden meteen aan het grijs-steenen kantwerk dien gelijkmatigen slijt der tijden, waardoor steen het gevoelige krijgt van levende substantie.

De oude toren, zwaar en puntig gehelmd, en gehuld in zijn somber middeleeuwsch geheimenis, hield wacht.

Rechtover was de Nieuwlandstraat, door den avondgloed verlengd en uitgeworpen tot diep in het dokwater ; op zij van die opening was het uitgesneden scherm der huizenreeks. Boven de veursten waren de rookkrinkels, die ten hemel opsloegen, zoo licht en wazig, in de ijle lucht, dat ze de subtiële uitlaat schenen van de zielen, die er onder woonden.

In de diepte van de straat keek het stadhuistorentje met zijn glimmende kijkgaatjes ; het leek rechtsreeks verbouwd uit een vastenavonddecor. Dat schalksch torentje, zendt over de stad ieder uur, half uur en kwart zijn ouderwetsche, ondeugende liedjes, waaruit de vreemdelingen niet wijs worden, maar die de ernstigste heeren der stad, met zalige herinneringen bezocht, doen grimmen.

*En mijn moeder die bakt vischjes
In een hazenmandje...*

... ..
*En wij hebben in ons leven
Zooveel meisjes den duvel aangedaan.*

... ..
En geeft dat kind een tudderut, een tudderut...

... ..
*En wij hebben, die schoone Bertha
Al in haar onderrok zien staan...*

... ..
*Hebt ge Marietje niet gezien,
Z'is gebrand tot aan haar knieën,
Z'is geschoeperd...
Geheel de winkel staat in vier.*

Wij kunnen het niet helpen, dat soms onze aandoenlijkste en edelste geheugenissen met dergelijke «*konten* » opgeroepen worden en samen op den voorgrond treden van onzen geest.

...Er hing een nijdig, nijperig sikkelmaantje in de lucht... Gravelientje en Karoen stonden aan de deur, kuchten elk eens en trokken bij Tant'Ortense binnen.

10 “Karoentje’s Droom,,

De Zomer ging voorbij. Ook de drukke sprot- en haringmaanden. In den voorjaartijd zou Karoen in 't huwelijk vastgeklonken worden.

De tijd wijzigde den gang der dingen.

Tant'Ortense werd inschikkelijker. Zij had een goed seizoen « gedaan » en het terras had nog nooit zoo « gewerkt », dank zij die aantrekkelijke werreling van Gravelientje's hoofdhaar... Zij voelde, dat het meisje onmisbaar was in haar bedrijf ; dit had ze na 't seizoen beslist : zij mochten trouwen en inwonen, zooals dit overigens algemeen is langs de kaai. Dat platonisch inwonen nam Karoen met zeker voorbehoud aan ; maar vond het geraadzaam daarover voorloopig zijn persoonlijke meening te verzwijgen... Karoen's vrije uitspraak werd nu ook langzamerhand geringeld.

Het had leelijk gestonken tusschen hem en Tant'Ortense ! Karoen had de specialiteit het vrouwmensch in heur haar te jagen en 't bloed in haar keel te brengen.

Er was een tijd, na 't geval met Fransje het hoteliertje, dat het genoeg was dat zij Karoen ontwaarde om alles in zich pijlrecht te voelen staan, met een krop in haar keel. Hij droeg de schuld van haar maagkrampen en hoofdpijnen.

Het geval met het hoteliertje mag verzwegen worden en is niet ter eere van Karoen ; er gaat geen oogenblik langs de kaai voorbij of men dreigt er iemand in de kaai te verdommen, maar men doet het nooit. Karoen was natuurlijk de uitzondering... Gelukkig dat het hoteliertje, met zijn dik trommeltje, boven dreef...

Daarna was Tant'Ortense's verbolgenheid ten toppe gerezen,

maar toen was het stille, als onverschillige Gravelientje, uit haar kot geschoten, ze wilde Karoen of niemand !

Gravelientje was van het krachtdadig sinjorenras, en 't is maar in 't Antwerpsche dat de vrouwen zich mannen durven noemen... In die streek hoort men tot zelfs in de rustige kloostergangen der jufferspensionaten, meisjesstemmen die roepen :

— Zeg, mannen ! vooruit, zene en allez mannen ! langs hier, en allez mannen ! langs daar...

En als Gravelientje op wandeling met Karoen sprak van iets dat « flà » was, of flauw, dan trok ze zoo'n misprijzend, potsierlijk gezichtje, dat Karoen op zijn been sloeg, haar vastscheerde en haar een « tot » op haar smoeltje draaide waar hij ze treffen kon.

Het was weer één van die, helaas van de laatste, bevoordeelige sprotijaren. Karoen vertoonde weer eens zijn werkersverwoedheid; de jacht zat in hem, hij liep niet meer aan boord, maar slierde op zijn witte rubberlaarzen van voor- naar achterdek, op het sprot-slijm ; er klonk uit zijn mond een gedurig, opstokend :

— Allez, allez, atjie ! atjie !

Minder geharde van zenuwen als zijn maats zouden overhoop gevallen zijn, maar Krevet, de motorist met zijn hoog-roode tronie voekte mee, en Pier Klakke, die zich meest met tuigage en dekwerk bezig hield, kleefde des te meer de trage, onwrikbare beweging der dingen aan. Zoo trokken ze telkens onversaagd en onvermoeibaar 't zeegat in.

« Geheel zijn moeder » zuchtte Tant'Ortense als ze die rusteloze opgewondendheid aanzag, maar nonkel Charel, die al lang Karoen een beetje als zijn zoon beschouwde, stond bij dage en bij nachte Karoen's aanleggen af te wachten.

Hij onderhandelde voor hem den verkoop. Hij had lang genoeg gevaren om te weten dat een echte visscher, aan wal, een onnoozel schaap is. Een boer kan de tarwe, die hij gezaaid en gemaaid heeft, best zelf verkoopen ; een visscher heeft geen ons verstand om de opbrengst van zijn levensgevaarlijke tochten, profijtig aan den man te brengen. Daar waar een boer tien maal zal speeken, dat stotteren, voor hij zich uitsprekt, zijn wijf gaat raadplegen in 't ovenkot, slaat de visscher, vooraleer de opbieders zich heelemaal hebben uitgesproken, al toe ; houdt daarbij het hoofd boven, verveeld, ongedurig, en met een diepliggende, zielige onverschilligheid. De vrouwen en de visschers-aan-wal, moeten de kerels

opwachten van zoohaast ze aanleggen en den verkoop voor hen sluiten.

Nonkel Charel zag het in Karoen aankomen. Eerst was het de onvoorziene winstopbrengst, die hem aanspoorde ; maar stilaan verging het in een roes van werken ; een wedijveren om binnenbrengen, lossen en terugstevenen ; de lust om de zee van visch uit te keeren ; uren van vervoerende bedrijvigheid te kloppen ; wat niets meer te zien had met de overzetting van waar in geld.

Nonkel Charel waakte en zorgde.

~~Op een laat avond had Gravelientje een zwarten sjaal van~~
Op een laten avond had Gravelientje een zwarten sjaal van Tant'Ortense om haar hoofd geslagen en ging tot bij de lossende booten. Zij hield zich buiten de felle klaarte der accumulatorlampen, die een blanke holte sloegen in de mistige duisternis. In die soort van spelonk van licht teekende zich de dekoppervlakte, met den warboel van de trossen, het touwwerk, het tuigage en de mastboomen. De paffende uitlaat van de machine, het botte raderen van de spil, het kriepen der vallen in de schijfbus der blokken, regelden het tempo van 't werk en verbraken dat spookachtig wit kleurenwaas.

De glans van de massa sprotvischjes in 't ruim en op 't dek stak af op het eenkleurig grauw der omgeving ; het was een teer vergankelijk licht, onvatbaar als het leven dier vischjes, die reeds stervend zijn als men ze ophaalt ; een fosfoorglimmen, ongenaakbaar als de essence zelf der zee.

Karoen was druk bezig, met een strak gezicht, blank en hoekig beschenen ; hij werkte zonder zweet en zonder inspanning ; hij had die, van dan af, onvermoeibare lenigheid en kalmte, die gezonde wezens na lange werkuren gevoelen ; het werk dat ingeslagen is.

Wanneer hij zich oprichtte genaakte de lijn van schouder en hoofd den boog, die het licht begrensde en de zwaarte, der eindeloos getaste duisternis boven den klaarterand, drukte op zijn hoekig aangezette armen en op zijn veerkrachtigen romp.

Als een schim, trok Gravelientje zich terug en ging stil huiswaarts. In haar hart voelde zij een ernst, een tragischen ernst, die het begrip bevatte van wat het leven en de lotsbeschikking voor haar weglei.

Daar, waar de witte lampen een grot hieven in het duister, stond Karoen, de man dien zij verkoos, en zij zou welhaast behoorren tot dien kleurloozen groep van vrouwen met een zwart doek op het hoofd, die 's avonds hun man gaan afwachten en helpen op de sombere kaai. Zij zou het bestaan deelen van een mensch, die het aandurfde een vernielend en geweldig element te trotseeren. Den zeeboezem te ontginnen om er zijn nooddrift en levensbehoefte te zoeken !

Zij voelde zijn karakter doordrongen van den ruwen, onge-naakbaren geest van 't element, dat hij bevocht. Hoe kwam haar burgerlijke vrees en veiligheidsgevoel niet in opstand ; hoe durfde zij het wagen, haar gevoelig, broos wezen, willens vast te schroeven en te beugelen aan een wezen, dat een uitspatting van levensbradheid was...

Toen zij Karoen zag staan, vervaagd, vergroeid met schip en scheepsgerief in zelfde grauwwkleur, had zij hem ineens heelmaal begrepen ; dan kwam in haar langzaam bovenwentelen denzelfden geest, die hen beheerschte en die haar van moederzijde in 't bloed zat. Zij voelde die onzeggelijke betoovering, die uitging van 't ruw bedrijf en 't aandurven met de zee. Zij was niettegenstaande haar tender uitzicht, van 't ras, zij kon enkel een vrijen, blootgestelden visscher huwen ! Een man waarin de natuurkracht leefde.

Gravelientje, met dien haarbos rond 't hoofd, waarin zon en bries haperden, was nochtans aanlokkend en bekoorlijk genoeg om Karoen te kunnen missen.

Haar moeder was Tant'Ortense's dochter, haar vader was loods geweest te Antwerpen. Zij woonden in een rustige burgersstraat, Rechtover leefde een deftige, sierlijke jonkman, die haar belangstelling betuigde. Hij was ambtenaar ; zijn bestaan was verzekerd, hij behoefde zich slechts te schikken in regelmatigheid en toevoeging ; hij was een schakel, die geklast was in een opgaanden keten en bovenaan stond de beschermende Staatsmacht. Met hem trouwen was ongetwijfeld een kalm huiselijk geluk tegemoet gaan.

Maar nooit ! Hij had niet die wilde, vrije oogen van Karoen, die meeuwenooogen ! Zijn leden waren niet uitgeworpen ; hij had niet dien tragen, wiegenden gang, die de ruimte scheen te omwentelen. Er was iets gevouwen en gerangschikt in dien jonkman. Zijn bewegingen waren bepaald en gemeten ; op 't gaanpad nam hij, met zelfbewustheid, de bescheiden plaats, die hem toe-

kwam. Karoen, integendeel, schreed in 't midden der straat en kon geen belemmering lijden, hij moest los in zijn bewegingen zijn en over de ruimte beschikken. Hij erkende slechts één meester en 't was onmiddellijk een element, de zee, en hij bestreed dien meester en kreeg er alles van, brood, gezondheid, gevaar en dood. Gravelientje wilde maar één meester, Karoen.

De mist klaarde op. De « stiem », wind, die naar 't Westen draait en voor de sprotvangst zoo voordeelig is, keerde ; oostelijke en noordelijke « haringbezems » joegen den visch naar buiten in grootere diepten.

Genoeg, besliste Karoen, wij zijn binnen en rijk !

En met Gravelientje besloot hij de huwelijksreis per eigen boot te ondernemen, langsheen de kust, naar 't Zuiden.

— Wij gaan de wereld rond, mijn kind ! Wij hebben 't leven vóór ons en onze broodwinning mee ; er is overal visch in zee, en is 't niets, 't is leute !

Zoohaast men dit vernam, kwam de kaai 't onderste boven staan. Men vond zijn ondernemen ongehoord ; men voorzag alle slach van onheilen, die onvermijdelijk iemand met zulke ongewone doenswijzen, moesten overkomen... En dat zal niet blijven gaan... En ge zult het zien... Schoone liedjes duren niet lang...

Tant'Ortense twijfelde er heelemaal niet meer aan of Karoen had een slag van 'slingers molen ; zijn moeder...

— 't Leven is te schoon om het te bederven, zei Karoen, als de Lazzarini's van 't Zuiden een grooten « thonijn » optrekken, halen ze hun schuit op 't strand, leven vier dagen van de opbrengst en zitten te luieren in de schaduw van hun boot. Wanneer alles op is gaan ze weer in zee. 't Is nog zoo dom niet ! Hier worden we van jongsaf het zwoegen opgelegd. Allerlei dreigementen van 't noodlot worden ons voorgespiegeld, indien we niet werken, werken ! Een stille vent wordt misprezen en met de vinger gewezen, 't is een nietweerd ! Wij zijn ingesloten door verachte, gebiedende spreuken en spreekwoorden, die ons gedurig in de tramen en in 't gareel terugjagen. Rust roest ! maar het werk doodt ons ! en wij zijn te dom om dit te zien of willen het niet weten. Ik trek er uit !

En om Gravelientje en haar familie gerust te stellen zei hij :

— Kijk, Gravelientje, onze boot is verzekerd voor ruimschoots haar waarde ; wij hebben een sommetje in bewaring, wij hebben

de jonkheid en 't vertrouwen, wat kunnen we meer...

Overigens, Gravelientje zag uit geen ander oogen meer dan uit Karoen's...

Het schip werd op de bank getrokken en nagezien, de romp gekalfaat, geteerd en geschilderd. De grenen planken van het dek geschraapt en vernist.

De doekoppervlakte werd volledigd. Karoen wilde, zuinigheidshalve, den motor zooveel mogelijk ongebruikt laten, en zijn zeemansinstinct verkoos, natuurlijk, het zeilvaren.

De kleinere zeilen, die langzaam in verval geraken sinds het gebruik van de machine werden al bijgezet. De steng werd versterkt en het topzeil geheschen aan den grooten mast en den bezaan. Stagzeilen, kluivers en aapje werden benuttigd om het zeilvermogen zoodanig te verhoogen, dat de sloep nog altijd genoeg windvang had om geen oogenblik haar vlucht te moeten vertragen.

De zeilen werden getaand in olie en met roode minium beklast. Onder den vloer van 't ruim, om 't evenwicht te verzekeren, werden ijzeren teerlingen of ballastschuitjes en zware kasseien ondergebracht.

De vroegere « Judoca » was niet meer kennelijk en langs voren, tusschen de twee gouden sterren, prijkte den nieuwen naam van de boot « Karoentjes Droom ». Op de vlakken van den boeg was de symbolische zeemeermin gebeiteld, met een krul in haar staart en een fleurenden bloempot in de hand. Bovenop de maststeng schitterde diezelfde zeemeermin en blies op een gouden klaroen den triomf uit van Karoen's durf en levenslust.

Gravelientje was geschikt en reisvaardig; een radikale omkeer was in korten tijd in haar geschied, een verstandig mensch kon haar ook al niet meer aanspreken! Haar oogen keken al zoo wild als die van Karoen, zij deelde zijn dolheid en zou hem tot het einde der wereld gevolgd zijn; het voorzichtige, bezorgde burgermeisje was dood in haar. Zij droeg hooge kaplaarzen, een sluitenden frak en een zijden zuidwester, zij was gekleed lijk een rauwen ajuin. Zoohaast het huwelijk gesloten was en Karoen de laatste inlichtingen aangaande de Fransche kust, die zij wilden bevaren, ontvangen had en opgeteekend, werd het afscheid besloten. Den morgen van hun heenreis brachten zij Pastor Pype een

laatste bezoek. De oude priester schonk hun weinig aandacht ; hij was lijk verslonden in gedachten en mijmeringen ; hij had volbracht wat te volbrengen was en zijn zegen gegeven ; en die mijmeringen waarin hij zich verdiepte, waren stilaan de mijmeringen van den dood...

...En als de verschijning van een droom, op het grijze nevelveld van den geest, rees de dandy-kotter met zijn roode zeilen, lomp en schilderachtig, op de ontzaglijke uitdeining der zee.

... ..

Eerst gleed hij traagzaam langs de hoofden door, als tusschen gevouwen, biddende handen, die hun vingertoppen in trechter openden, om mild en stoïsch, te ontvangen of uit te laten.

Het schip kwam uit den schoot der aarde gepuild als nieuw-geboren in de kille golvenwereld ; het huiverde in zijn zeilen als van koude ; het schetterde in de schrille open zeelucht als gaf het een eersten schreeuw ; dan met een wijziging der doeken ging het lichtjes lillend en ademhalend de zee op. Zacht en meegaande ging het, als om de zee niet te kwetsen, gelijk alleen de zeilbooten varen. Zij volgden de lek van de zon op 't water ; het was de symbolische baan, die hun zwerftocht nemen zou, als gold het een bedevaart naar de zon. Langs weerskanten van die baan walmden nevels als wasems van bosschen. Aan den diepen einder, ten noord-westen blauwden stormbeurzen.

Langen tijd zaten Karoen en Gravelientje achter den helmstok van 't roer, dicht bij elkaar, op de nieuw geverfde luiaardsbank... waaraan Karoens warme broek kleefde...

Pier Klakke's kop stak boven 't luik van 't kabelgat.

Stilletjesaan, met de medeplichtigheid van den avond, kwam een vloed uit de zee geheven en het tuig aan dek waadde in dien killen onvatbaren stroom, die boven 't water zweefde.

Karoen wipte op : « Allez, jongche, 't is tijd om te gaan rusten. »

Het was of in eerste, vluchtige beweging, het meispe zich van hem wilde onttrekken ; het docht Karoen dat een rilling haar doorvoer, dan kwam haar hoofdje tegen zijn schouder aangevleid en ze bad :

— Och, wij hebben tijd, 't is nog geen avond, 't is hier goed op dek.

Hij voelde onwil en vrees en begreep niet seffens ; haar oogjes stonden flauw ; zij moest na die rustelooze uren aan land, doodvermoeid zijn, hijzelf was de nachtelijke koelte gewaar, zeker kon zij aan die ongewone, kille zeelucht niet weerstaan, haar leden bibberden. Waarom dan die ongewilligheid om, in 't verwarmde logies, een onderkomen te zoeken ? Had dit iets te doen met die vreemde en achterdochtige luimen die haar, de laatste dagen, bij poozen overvielen ?

Opeens ontsnapte Karoen een gulle, half-spottende schaterlach, een klinkende schaterlach, die kaatste tegen de koperkleurige nevels en rolde over de walmen, als in een gebergte.

—'t Is waar ook, wij zijn vandage getrouwd hé, ik was het serieus bijna vergeten, Gravelientje ! Maar bah ! 't zijn toch maar al ceremonieën, die niets te zien hebben met ons werkelijk huwelijk... ! En gij doet zonderling omdat gij benauwd zijt, om hetgeen je vanavond, gelijk het de gewoonte is, zou te wachten staan, hé... Hoe heb ik daar met mijn apekop niet vroeger over gesproken ! Omdat wij vóór den pastoor en langs het stadhuis gepasseerd zijn, mag het voor recht van avond gebeuren, hé, dat gaat zóo in de wereld ! gisteren mochten wij elkaar niet aanraken en vandaag mogen wij leelijk doen...

Dat gaat alzóo, hé... het allereerste van trouwen wordt het allerlaatst besproken ; als ze op 't punt staat haar man in de eenzaamheid te volgen, wordt het huiverend, gevoelig bruidje in 't oor gefluisterd : « Laat maar begaan... 't is seffens voorbij... en ge wordt er rap aan gewoon... » en als 's anderendaags, alles « volbracht » is en men een bleek ontzenuwd gēzichtje ziet dan troost men : « Bah ! 't is 't leven... en 't is ook al voorbij », en dan blikte de raadgeefster bescheiden in haar eigen en denkt : « 't Is voor mij ook alzoo geweest ». 't Is een groote troost voor den mensch en het brengt een zeker voldoening, te bevinden, dat onvermijdelijke beschikkingen van 't leven ook aan anderen overkomen.

— Maar met ons gaat het zoo niet, Gravelientje, nooit van zen leven ! Alle oogenblikken kunnen wij verzinken, maar wij zijn vrij op ons schip : wij zijn geen konijns, die met de ooren in een kot gestoken worden en waarop men blijft kijken, totdat ze gepaard hebben ? Neen ! wij hebben de wijding en het recht, de rest gaat ons aan ! Onze vrijage is te serieus geweest... wij zetten ze voort en we hebben al den tijd om ons huwelijk te

voltrekken, eerst elkaar meer kennen, meer aanvoelen ; eerst onze zielen gehuwd, het overige zal volgen...

« ...Er is iets dat ons van ver, en door de hindernissen heen, samenbracht ; die aandrift, die macht, groeide langzaam in ons aan ; hij is gedurig vermeerderd sedert wij ons kennen, hij heeft ons overmeesterd. Hebt gij uw eigen herkend, waart gij hef, als wanneer ge zoo heftig Tant'Ortense het hoofd bood ? Neen, hé ! 't Was die aangroeiende macht, die je dreef, die in je plaats handelde en sprak. Tant'Ortense heeft gelijk, er was betoovering in het spel en 't waren ingevingen van 'k weet-niet-wien...!

« ...Wij moeten er ons buiten houden, Gravelientje, en onze eigen wil niet gebruiken.

« ...Die machten, wederzijds in ons, zijn in wentel en willen naar elkander toe, onweerstaanbaar, maar met die trage zekerheid en die plechtige beweging, die de dingen alléén hebben... dan zullen zij zich in ons aantasten, omstrengelen, ineensmelten en wij zullen dan één vasten blok worden ; de lichamelijke voltrekking van ons huwelijk, door dieper gevoel, zonder bechaming en zonder terugdeinzen. Dan moeten wij maar van een dingen oppassen... 't is dat we niet doodvallen, lijk de bijen...! En voor die voltrekking beschikken wij over al den tijd, over oceanentijd, « Oceans of time » of nog beter, de tijd bestaat niet ! 't Is weeral een uitvinding van de menschen, een betrekkelijke vastzetting naar berekeningen en gedraai van hemellichamen, neen, een tijdsverloop kan niet bepaald worden ; het is, wat wij willen dat het is ; een oogenblik deugd hebben van 't leven, waarop wij een heel leven wachten, duurt langer dan een vol leven, volgens menschelijke schatting.

« ...De eeuwigheid heeft geen uurwerk, en gelijk ook de tijd hier, voor ons, niet bestaat, zoo staan wij van nu af in de eeuwigheid...

— ...en aan 't roer van ons schip, Karoentje ! plaagde het meer realistische Gravelientje.

— Ja, zoo is 't, wij staan in d'eeuwigheid en aan 't roer van ons schip... Weet je wat je doet nu, me Stekebeiertje ! daal in 't ruim en doet 't gordijntje dicht, en kruip in uw koojtje, en slaap dat 't een oogje 't ander niet en ziet, en geef me nog een « pieptje », men Tootemuiletje, men Vlammetje-bijou !

Karoen stond alleen op 't achterdek.

Hij ontwaarde Pier Klakke bij 't voorluik ; diens wezen ver-

warde zich met het tuig ; zijn zware, kleurlooze hand, rustte op den mast als een gevoelige uitwas van 't hout. Hij had het gesprek afgeluisterd, gelijk de spil, de verschansing en de mastboomen en gaf aan de heele doening van zijn meester geen acht, niet meer als de helmstok, die rilde van 't water, dat langs het roerblad schoof. Zijn onthouding en zijn heropbeuring hadden zijn lichaam gekalfaat en herspijkerd als een scheepsromp, maar zijn verstand was in nebuleusen toestand gebleven.

Beide mannen waren onafscheidbaar van de zee. Pier Klakke behoorde tot het lage ontwikkelingsleven der dingen en had dien traagzamen bukkenden weerstand. Karoen, lenig en opvliegend, bevocht de zee als mensch, die gedurig bestookt wordt door de onrust en de geheimenis van de zeeverschijning.

De nevels verzwaarden.

Pier Klakke zette de mistklok in slingering.

Karoen bracht den roeper aan den mond en om eens fel zijn stemgeluid te beproeven riep hij :

K A R O E N ...

Het bazuinde in de eenzaamheid, de lettergrepen blutsten zich in 't koper der avondkleuren en bleven er een lange poos gongtrillen, totdat het geluid verging in kleur, een soort rossen gloed, die op de neveltorens slangde... Dan kwam de laatste ademhaal van 't gestorven licht. De mistwalmen, die langzaam vergrijsden en verzinderden, schoven in vaart voorbij, terwijl de boot, scherp bij den wind loopend, meer drijft verkreeg. 't Was alsof het brokken van dien tijd waren, dien Karoen zooeven loochende ; ze kwamen gedurig en ontelbaar aangeschoven en snelden voorbij, totdat zij een geheel leven verbeeld hadden... zij hoopten zich op, achter 't schip in een zwarte massa, opkrullend en uitgehouwen als een neerbruisende golf. En eensklaps had die golf het vaartuig ingehaald en rolde er over heen... Dit was de nacht en de dood, die Karoen insgelijks ontkennen zou, want uit die samengevloede duisternissen van zee en hemel, luidde, ergens in regelmatig en aanhoudend tempo, de mistklok ; dat was de ziel van het schip, die geen duisternis vreesde, het was de tastende hand van Pier Klakke. En dan werd de lucht gescheurd door het tuiten van den misthoorn en de galm schoot in wilde meeuwenvlucht door en boven de donkere lagen heen en bleef er ongenaakbaar zweven ; dat was Karoen's menschenziel...

Alles stierf en zij alleen bleven leven, omdat zij den dood ontkenden en verachten !

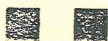
En waarom zouden ze den dood gevreesd hebben, het doodje ! het mag er zijn !

Hoe zou men anders het leven zoo deugdelijk opkotteren. Wien zou het nog lusten, naar het grijnzende geraamte, dat hij achter zijn vleesch draagt, neuzen te maken, indien de dood er niet was ? Och, 't is van den dood dat we leven, ons brood...!

Wien zou het nog kittelen hem te tarten, er gevaarlijk langsheen toe scheren en zijn ruggevel te voelen huiveren van hernieuwd levensgenot.

...Zonder den dood, hoe zou men den aartsengel met het bliksemzwaard kunnen overrompelen ; bij God binnenstormen, zijn geheimen ontfutselen en eindelijk dat aangezicht, dat AANGEZICHT zien.

... ..
Zoo is die aap van een Karoen gemaakt ! En als hij terugkomt met al zijn beslag, en van zijn leven dit boek leest — waaraan ik twijfel — zal hij kunnen merken dat ik hem niet ontzien heb. Dan kan het gebeuren dat wij weer eens, bakkeleie slaan, zooals dat eertijds wel 't geval was of ten ware dat Grave-
lientje er tusschen kwam.

Uitgave Aquarium

1, Kaaistraat,

O O S T E N D E

9 Juli 1934.